

Gárdonyi Géza
Földre néző szem
Égre néző lélek

Intelmek fiaimhoz

DANTE KIADÁS, BUDAPEST

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

FÖLDRE NÉZŐ SZEM

TÁRSASÁG
TÁRSALGÁS
LÁTOGATÁS
UDVARIASSÁG
ALÁZATOSSÁG
KÖSZÖNÉS
ÉRZÉKENYSÉG
KÖNYV
ÚJSÁG
ZENE
FESTÉSZET ÉS SZOBRÁSZAT
SZÍNLAP HÁTÁRA
BOR
DOHÁNYZÁS
KÁRTYA
PÉNZ
KENYÉR
NÖVÉNYEN ÉLŐK
FŐVÁROS
AZ ORSZÁG
TÁRSADALOM
MAGÁNYOSSÁG
NŐ
VI-İK PARANCS
HÁZASSÁG
CSALÁD
NEMESSÉG
BECSÜLET
GYŰLÖLET
AKARAT

ÉGRE NÉZŐ LÉLEK

A TEST
LELKI ÉBREDÉS
LÉLEK
HALÁL
SPIRITIZMUS
HIT
VALLÁS
JÉZUS
BIBLIA
ISTEN
ZSIDÓSÁG
BŰN
HAZUGSÁG
SZENVEDÉS
FELEBARÁTI SZERETET
EMBERSZERETET
VIZONTSZOLGÁLAT
ELLENSÉG
NEMEZIS
BOLDOGSÁG KERESÉSE
LÉLEKTAGADÓK
HÁZI JAVÍTÓINTÉZET
ÉLETCÉL
ÉLETPÁLYA
ÉLETUTAINK

FÖLDRE NÉZŐ SZEM

Kedves fiaim!

Ezeket a jegyzeteket nektek írogattam. Míg kicsinyek voltatok, arra gondoltam, hogy vezető kezet nyújtok a jegyzetekben; most hogy már megnőttetek, arra gondolok, hogy erősíteni fognak a jegyzetek az ítéletben, okosságban.

Az én gyermekségem csak 11 éves korig volt vigyázat alatt, azontul mindig meg kellett előbb égetnem az ujjomat, ha okulásra volt szükségem. A felnőtt ember is sokszor áll tétován, tanácstalanul az élet egyes kérdései előtt, hát még az ifjú?

Ha a halál elragad közületek, ezekben a jegyzetekben megtaláljátok az én intő, örködő, javatokra gondoló lelkemet.

TÁRSASÁG

Aki társaságba vágyik, lelki hiányokban leledzik. Hordó, amelyet a saját borával nem lehet már feltölteni.

*

A gyermek nem bír meglenni társaság nélkül. A cigányok és az összes műveletlen népek társaságban kóborolnak. A paraszt vasárnap amint felöltözött, kiáll a kapuba. Keresi kivel beszélgethetne.

Az emberiség kiválói magánosan szerettek élni. Egy francia író azt mondotta:

- Megtisztelve érzem magamat, ha valaki meglátogat, de mindenki örömet szerez, ha nem látogat meg.

Ebből megítélhetitek, hogy a társaság nem éppen szükséges föltétele az életnek. A testileg gyöngék védelmet éreznek a társaságban, az agyilag gyöngék így iparkodnak a gondolataikat kiváltani.

Örökké társaságban lenni épp oly tulság, mint örökké magában élni. De mindenesetre kellemebb és hasznosabb a két tulság között, ha már választani kellene, - az utóbbi.

*

Kerüljétek azt:

Aki talmi aranyláncot, üvegből készült ékkövet hord.

Akinek minden szava mézes.

Aki azonnal feketének festi, akit ti dicsértek.

Aki azt mondja: - Nincsen Isten!

Aki többet költ, mint amennyi tőle illenék.

*

Ovakodjatok az olyan embertől, akinek a szemét a ravaszság ráncai jellemzik. Nem tiszta lélek.

Ovakodjatok az olyan embertől, aki hizeleg. Megfizetteti veletek a szavait.

Ovakodjatok az olyan embertől, aki hibáitokat értekeitek gyanánt emlegeti. Csufolódó. Gonosz.

*

Ha a kénytelenség olyan emberrel vet össze, aki nem hozzád való, akadjon rögtön sürgős dolgod a tőle való szabadulásra, hapedig nem akad, légy türelmes és hallgatag, ameddig a kénytelenség hozzábilincsel.

Társaságod megválasztásában ne nézd:

Ki szegény?

Ki gazdag?

Ki alacsony?

Ki magas?

Csak azt nézd, hogy:

Tiszta-e a gallérja?

A tisztaságot nem csupán a ruhára értem.

*

A művelt nők társasága a legkellemesebb. Gondolkodásuk csapongó, szökdécselő. Állatistól mindig iparkodnak távol lenni (hiszen a női öltözet fejlődése nem egyéb, mint az emberi test eszményítésére való törekvés.) sok finomság, gyengédség van bennük, és tiszta, önzetlen szeretet is.

*

Az a kellemes, aki elménkben kedves képeket költ.

Innen van az, hogy a panaszkodó ember unalmas és kellemetlen. Rossz képek csoportját ébreszti agyunkban.

(Értetni kell, hogy a képek alatt mit értek. Minden szó, vagy legalább is minden gondolat képeket ébreszt bennünk.)

*

Ne ejtsen tévedésbe benneteket soha a méltóságos arc, se az erős hang.

A páva is méltóságos állat, de azért nincs több esze, mint a tyúknak.

Az oroszlán is tud ordítani, de azért csakolyan barom, mint a többi barom.

*

Tapasztaljátok majd, hogy egyes népfajok testibb életet élnek, mint mink. Ilyenek a mi érintkezési körünkben a zsidók némelyike, olaszok és cigányok. Természetes, hogy vannak köztük is kivételek, de ezek többsége a társalgást csakhamar a tenyészet terére fordítja, az állati életre, mert ez az élet az övé, tehát a gondolatai is e körül forognak.

*

Festők és zenészek többnyire kedves emberek és felületes gondolkodásúak.

Sokat forognak a világban és így nagy az élettapasztalatuk, de mélyen fekvő témákról nem lehet velük beszélni, mert többnyire keveset olvasnak és így a tudásuk inkább az egyéni tapasztalatok halmozottsága, mint az emberiség értelmi tárházából valók.

Ha olyan festővel vagy zenésszel kerültök össze, akinek a társasága nem kellemes, tőlük a legkönnyebb megszabadulni. Csak dicsérni kell előttük egy versenytárs munkáját.

TÁRSALGÁS

Sokszor láttam már társas összejöveteleken embereket ülni vagy állani, akik nem foglalkoztak senkivel s velök se foglalkozott senki. Ti ezt ne cselekedjétek. Abban a percben amint se ti nem mulattok, se veletek más, megszűnt a jogotok tovább ott maradni.

*

Gyakran halljátok, vagy mondjátok magatok is:

- Nem tudom magamat kifejezni.

Rám úgy hat ez, mintha azt mondanák:

- Sok a gyöngyöm az indiai oceán fenekén, - de nem tudom felhozni.

*

Embertársaink iránt úgy kell viselkednünk, mintha Krisztus második parancsa így volna felírva a szivünkbe:

- Szeresd felebarátodat jobban, mint magadat.

*

Minden gondolat agyi izgalom. Az ember agya ilyen izgalmak raktára. Ezen izgalmak úgy rakodnak el, mint ahogy az orgona-sípokat állítja sorba az orgonacsináló.

Mikor beszélsz egy-egy sipot érintesz a veled beszélő emberben.

Beszélhetsz a bányászszal bármiről, ő neked az aknázásról fog szólni. A földműves a gazdálkodásról. A tenorista a hangról. A színész a szinpadról.

Az okos embert éppen az különbözteti meg a nem okostól, hogy nem a saját orgonáján játszik, hanem hadd szóljon kinek-kinek a maga sipládája. Ha érdekes, hallgatjuk. Ha nem érdekes, menekülünk.

*

A rút gondolat olyan mint a rút gyermek: senki se néz rá öröme.

A rút képzetek az ember lelki háztartásának a szemétdombja. Minek forgatni?

*

Hogy okosan viselhessétek magatokat társaságban, gondolkozzatok csak ezen:

Mi a beszéd?

És:

Mért beszél az ember?

Nézzetek meg két beszélgető nőt: sokszor látjátok, hogy mind a kettő beszél. Egyiket sem érdekli mit mond a másik, csak az, hogy *mit mond ő maga?*

Mért beszélnek ezek?

Ellenben nézzetek meg két beszélgető okos embert: mind a kettő arra vigyáz: *mit mond a másik?* Őmaga iparkodik hallgatni amennyit csak lehet.

Mért beszélnek ezek?

Amazoknál a cél maga a beszéd. Emezeknél a beszéd anyaga.

Közönséges beszélgetésben az ember mindig arról beszél, ami az agyát izgatja, vagy valamikor izgatta. Innen van, hogy a közepes értelmű ember szivesebben beszél, mint hallgat, az értelmes ember meg szivesebben hallgat, mint beszél. Mert az értelmes ember nem tartja szükségesnek, hogy nyilvánítsa mindazt, ami az ő agyát izgatja. Be van gombolkozva. Csak a hozzátartozói előtt jelenik meg nyíltan, bizalmasan.

*

Ha megfigyelitek a gyermeket és a nőt, a parasztot és a cigányt, szóval a csekély értelmű embereket, csakhamar látjátok, hogy a beszédük tengelye az *Én*. Az *Én* a harangozó. Bárki közelíti meg, mindenkinek harangoz. Harangoz meggondolás nélkül, végevárhatatlanul, míg csak arra nem eszmél, hogy nem hallgatják.

*

Ismertem egy szegény szabót. Annyira nyomorult életet élt, hogy soha meleg ételt nem evett. De volt neki egy kávéházi tajtékpipája, afféle kétkoronás ordinári portéka. Vasárnaponként kiállt azzal a kapu elébe és büszkén pipált vele. Azt gondolta, hogy senkinek olyan a világon nincsen. S ha tréfából kérdezték mennyiért adná el, komolyan felelte, hogy nincs annyi pénze senkinek a faluba, amely ezzel fölréne.

A szellemi világban is vannak ilyen pipák. Akinek kevés van, dicsekszik vele. Akinek sok van elrejtji.

*

Az embert abból ismerhetitek meg, ha azt nézitek mi izgatja őt?

A gyermeket ez a kérdés izgatja: táplálkozás.

*

Néha elkerülhetetlen, hogy olyanokkal kerülünk össze, akik kíváncsisága az illemek mértékén felül van.

Nem mindennapi gyönyörűség az ilyen tolakodót hallgatással utasítani rendre. Hallgatunk. Rá se nézünk de a lehető legnyugodtabb és kifejezéstelenebb arccal. És hallgatunk, mintha merőben megsiketültünk volna.

Vigyázunk, hogy ki ne pattanjon belőlünk egy bántó szó. A tökéletlen embert szabad javítani, de nem megszünni. Ez már az emberszeretet törvényébe ütközik. A hallgatás némely esetben ékesszólás.

*

Az ember állati testben járó angyal.

Földi életünkre össze vagyunk forrasztva egy állattal. Ez az állat a testünk. Kerüld azokat az embereket, akikben több az állat, mint az angyal.

Megismered őket a beszédükről.

Minél jobban kifejlődött valaki az állatiságból, annál kevésbé foglalkoznak a gondolatai az ember állati életével.

Mindennap hallhatod a parasztok beszédét: tele van a testi élet szavaival. Ők a legműveletlenebbek. Gondolatvilágukban több az állatifogalom, mint az eszmei.

Csak a szenvedés és a szeretet nyitja meg olykor bennök az angyal ajkát, s ilyenkor látod, hogy az ő ruhájok olyan, mint a Szamaritánus álmában irtam Mathuzsálemről.

*

A hallgató ember - lepecsételt levél.

A beszélő ember - kirakodó láda.

*

Művelt ember társalgásából hiányzik az ember-szólás, a pénz, az ember állati dolgai, a dicsekvés, a tisztálkodás, az emésztés, sértegetés.

Mindenki azon igyekszik, hogy jelenléte a másiknak kellemes legyen.

*

A rosszkedvű ember megmérgezi a levegőt jelenlétével. Fuss tőle. S minden olyan helyről, ahol rosszkedvűek élnek.

Minek lakjunk siralomházban, ha nem vagyunk elitáltak.

*

Érdekes társalgó lehet mindenki, aki olyan nézeteket nyilvánít, amely a társaság nézetével ellenkezik. Ha e nézeteket jól tudja bizonyítani és védeni, övé a figyelem.

Az aztán mindegy, hogy igaza van-e vagy nincs: vagy mulatságos, vagy tanulságos.

*

Sokan vannak, akik tudják a társalgásnak ezt a formáját és mindenben ellenkezőt beszélnek, még a saját meggyőződésük ellen is, csakhogy érdekeseeknek mutatkozzanak. Persze ha ügyetlenül csinálják, vesztenek az értékükből.

*

Ne vitatkozzatok Istenről, lélekről, halhatatlanságról soha senkivel. Akinek a lelke fejlettebb, mint a teste, mindezeket ugyis *érzi*, akinek meg a lelke fejletlenebb, mint a teste, annak beszélhet akár maga Jézus Krisztus, nem lehet neki bebizonyítani.

*

Beszélgetésből olykor harc keletkezik. Némely ember türelmetlen az olyan iránt, akinek nem az a véleménye, ami az övé. Haragszik, kiabál.

Az ilyen embernek ezt felelem:

- Kérem ne haragudjon, hogy az én véleményem más. Én se haragszom, hogy az öné más. Beszéljünk másegyébről.

Vagy:

- Ön kiabál, tehát izgatott. A fölizgult ember érzelmi alapon áll. Értelmi ügyet tisztázni érzelmi argumentumokkal nem lehet.

Hapedig a disputáló ostoba, hallgatók és mihelyt lehet sajnálatomat fejezem ki, hogy távoznom kell.

*

Ha dicsérni lehet valamit, dicsérj gondolkodás nélkül, s kétszeresen. Ha leszólnod kell valamit, gondold meg hétszer, mielőtt kimondanád, s ha már ki kell mondanod, hallgasd el, ha lehet.

Mert a dicséret jóérzést kelt. A leszólás fájdalmat.

A gyógyító orvos metszésétől is húzódnak.

*

Szinészszel nem lehet öt percig beszélni annélkül, hogy ki ne mondja ezt a szót:

Szerep.

*

Az emberek jobban szeretnek beszélni, mint hallgatni. Hallgassatok, ha kellemetlen is. Csak akkor beszéljétek, ha látjátok, hogy a másoknak a ti hallgatástok nem tetszik.

*

Okos ember ha beszél, mindig másnak beszél. Az ostoba mindig magának beszél, mikor másnak beszél is.

*

Mikor valamit megköszöntök, szavatok legyen dúsan aranyozott. Mikor elégedetlenséget fejeztek ki, - ha nem használhattok vele sem ügynek, sem embernek, akkor csak magatokban beszéljétek.

*

A köszönöm olyan bankó, amelyre nincs írva szám. Egyiknek sokat ér, másoknak keveset, de mindenki szívesen elfogadja.

*

Olyan figyelmesek, finomak legyetek a férfiak iránt is, mintha azok is nők volnának. A nők iránt legyetek olyan egyszerűek, mintha férfiak volnának.

*

Életbölcesség:

Bolond ember az, aki láncot tesz magának kezére, lábára.

Az ígéret - lánc.

*

Minden ajánlatnak meg van cukrozva a teteje.

*

Micsoda aranydió a *majd!* Hogy megkopik mikorra *most* lesz belőle. De valami láthatatlan angyal nyomban ad megint az embernek, - az örök gyermeknek, - másik és másik aranyozott diót.

*

Ne vitatkozzatok soha mélyen senkivel. Az erdőn is sok a görbe fa. Oktalan vállalkozás a görbe fákat kiegyenesíteni.

Én azt szoktam tenni: hogy a félszeg véleményre mondok egy felvilágosító megjegyzést. Ha nem használ, az ő ügye, nem az enyém.

*

A fickádozó ember vicceitől se tántorodjatok meg. A kereskedők közt lám sok a furfangos, eszes, mégis alig van köztük aki az életet és vagyont meg tudná különböztetni. Neki a vagyon az élet. Mindennap látják, hogy a halál kiragadja az embert vagyonból, s az is bizonyos, hogy egy kereskedő sem marad a vagyonában, de azért ő mégis csak a vagyonának él.

*

Ha olyan téma kerül szóba amely bennünket nyugtalanít, gondoljuk meg, hogy a ki nem mondott szó a mienk, a kimondott soha többé.

*

Sohase feleseljünk élőszóval. Mindenkit bánt az, ha a nézetét hibásnak mondjuk, mert ezzel gyenge felfogásunk is tartjuk.

Viszont ha bennünket is boszant, hogy másnak a nézete más, s néha szembeötlően sánta, tekintsük a percet és az embert elénk vetődött kellemetlenségnek. Huzzuk fel az esernyőt és menjünk tovább, mielőtt lehet.

*

Minden embernek két oldala van: egyik fehér, másik fekete.

Soha ne beszéljete senkinek a feketéjéről.

LÁTOGATÁS

Írót, katonát, színészt ne látogassatok meg délelőtt.

Kanonokot délután.

Ujságírókat este.

Plébánost szombaton.

Gazdát aratáskor.

Festőt míg a nap világa tart.

*

Ha vendégek vagyunk csak annyi ideig legyünk vendégek, amennyi ideig teljes bizonyossággal kedvesek vagyunk a gazdának. Enni csak annyit szabad, hogy ne éhezünk, és hogy a gazdát a visszautasítással el ne kedvetlenítsük. Inni csak annyit, amennyit a józanság embere szokott.

Hapedig hozzánk jön vendég, aki méltó arra, hogy szívesen lássuk, iránta való figyelmünket mindig tulságban hordozzuk.

*

Egy óra hosszánál tovább időzni valahol már nem látogatás, hanem tanyázás.

UDVARIASSÁG

Mi az udvariasság?

Az ember-állatnak ember-angyalként való viselkedése.

Vakság hibák iránt.

Nagyítóüveg érdekre.

Szavakba takart cukorka.

Aranyfüst rézarcon.

Detáj üzlet „A kedvességhez” címezve, s ily feliratos:

G y o r s k i s z o l g á l á s i n g y e n .

Persze a legtöbb ember hamis kincset osztogat. Ha oktondi, hiszékeny vagy, haza is viszed, úgy jársz vele, mint aki a boszorkányok éjszakáján aranyat vitt haza, s reggelre kelve azt látta, hogy olyasmi, ami az országuton a lovak nyomában szokott heverni.

*

Legyetek udvariasak még az olyan macskák iránt is, akik azt vélik, hogy az embernek kötelessége mindig nekik engedni át a jobb helyet és jobb tejet. S ha essőben is átajánlod nekik az egyetlen szobát, valahogy azt ne várd, hogy kinyujtanak neked legalább egy esernyőt. Ilyenkor ahelyett hogy morognál, örülj. Azt gondold:

- Ime az élet alkalmat nyújtott arra, hogy türelmemet kipróbáljam. Amennyire nyugodt tudok maradni, annyira terjedt a bölcsességem.

*

Levéli ró.

A papiros rossz melegvezető.

Ez az oka, hogy mesterséges meleget kell beletennünk. Erre a célra találták fel az udvariasság kínai nyelvét.

ALÁZATOSSÁG

Az erkölcsöket tanítják az iskolában, de nem magyarázzák meg. Az alázatosság is olyan erkölcs, amelyet könnyű félreérteni.

A mi életviszonyainkban az alázatosság nem azt jelenti, hogy hajtsuk a nyakunkat bárki lába elé. No bizony hamar ráhágnának!

A ti alázatosságotok csak az emberszeretetben nyilvánuljon. Ne nézzetek el senki feje fölött, ne kukorékoljatok senkinek a szeme közé. Minden embernek egyforma joga van a föld hátán járni, a levegőt színi, az Istent apánknak szólítani.

Ne lássátok senkin az olcsó ruhát. Mert nem a ruha az ember.

És ne beszéljete senkivel olyan hangon, mint az őrmesterek szoktak a bakákkal. De ti se engedjete ezen a hangon beszélni magatoknak. Ha olyan a helyzet, hogy nem lehet ellene tenni, magatokban kiáltsátok háromszor:

- Szamár! Szamár! Szamár!

*

A gyöngye értelmű embert erről ismerhetitek meg:

Nem különbözteti meg: ki hajlong a tisztességének és ki hajlong az erszényének.

A kereskedő rá tud tukmálni olyasmit, amit megvenni nem akar.

Nem tud megszabadulni az olyan asszonytól, aki őt gyötri.

Gyermekét a maga akaratára engedi.

Sohse gondol, hogy valamikor meghal.

A dicséretet készpénzül fogadja.

Szűk cipőben jár.

Pazarol.

Szavajárása:

- Nem bánom.

*

Ha nem vagytok gögösek, eléggé alázatosak vagytok. A bibliai alázatosság is csak emberbecsülés. Jézus megmosta a tanítványok lábát, de büszkén állott meg Heródes előtt s nem érdemesítette feleletre.

*

Az élet küzdelmeihez kemény nyak kell. Aki giliszta módjára csúszik az emberek között, minduntalan rátaposnak.

*

Mindenkivel úgy beszéljete, mintha egyenlő rangúak volnátok, - mindaddig míg meg nem tudjátok, hogy feljebb áll-e vagy lejjebb - tökéletességben.

Merthogy, valaki méltóságos vagy exszcellenciás, az csak a butáknak imponál és a zsebileg érdekeltnek.

*

A görbehátú alázatosság mindig kellemetlen látvány volt nekem. Éreztem, hogy van benne valami nem-igaz és nem emberi.

*

A kevélység és alázatosság fogalma a leghomályosabb helyen van elrakva képzetünk kamrájában.

A legtöbb ember össze is véti a gőg és a szolgáltság fogalmával.

A krisztusi alázatosság értelme távol áll a lakáj fogalomtól. Hiszen Krisztus egyenlőséget prédikált s nem az egyenlőség vonala alá akarta görbiteni a nyakakat, csak a testmagasság vonalához, aki feljebb tartja annál.

*

Ne hajlongjatok senkinek csupán azért, mivel ő gazdagabb vagy wohlgeboren, - engedjétek át a hajlongást a szolgáltnak és a szolgálalküeknek. Hajoljatok meg azonban az olyan embernek, ha szegény is, ha rongyos is, akinek a tettei előtt meghajolhattok.

*

Aranygallérnak, méltóságos címnek meg ne hajolj, - csak, - angyali szívnek.

*

Sajnos hogy a középiskolás nevelés nemigen fejleszt más karaktert csak az alázatosat. A kegyes tanítások kiszedik a csontot az emberből és puhánnyá változtatják. Az ilyen ember értéktelen.

Sohse láttam alázatoskodó, hajlongó, kezét dörzsölő embert igaznak és értékesnek.

Aki úgy jelenik meg előttetek, hogy minden szava egy-egy lelki térdhajlítás, az ilyen ember vagy álnok, vagy lelki nyomorék.

Vigyázzatok, ha erőtlenséget éreztek valaki előtt. Ilyenkor vagy éhesek vagytok vagy az elmétek fáradt. Ilyenkor hívjátok segítségül a szent Energiát, vagy érezzétek az én kezem érintését a vállatokon:

- Feszítsd ki a melleidet fiam! hiszen ember vagy, nem kutya!

KÖSZÖNÉS

Mikor valakivel találkoztok, s hirtelenében nem tudjátok, hogy köszönjete-e vagy sem? azt válaszszátok, hogy köszönjete.

*

Ha olyan ismerőssel találkoztok, akiről biztosan tudjátok, hogy nektek köszönni fog, előzzétek meg a köszönésben, ha mingyárt koldus is.

*

Papnak ismeretlenül is köszönjete.

Mindegy, akármilyen vallás papja. Minden oltár szent. A vallást tisztelitek ezzel a köszönéssel. Éshát a papok között van a legtöbb becsületes ember.

*

Köszönhetünk ismeretlenül is a kiváló államférfiaknak, művészeknek is, valamint mindazoknak, akiket az Isten ajándékképpen adott a nemzetnek. Nem baj, ha a köszönésünket nem viszonzozák. Az már az ő ügyük, nem a miénk.

Én az érdeemes szobor előtt is megemelem a kalapomat.

*

Ha az orvosok is viselnének egyenruhát, azt mondanám, nekik is köszönjete. Az orvosok a társadalom leghasznosabb munkásai.

Különösen becsüljétek meg azokat az orvosokat, akikről szegények hálával beszélnek. Azoknak a kezével az Isten dolgozik.

ÉRZÉKENYSÉG

A legdurvább embernek a bőre is érzi a hideget és a meleget a szúrást és a balzsamot.

A lélek épp ily érzékeny a hideg, meleg, szúrás és a balzsam iránt a legdurvább emberben is.

A legelvetemültebb emberben sincs elfásulva a lélek az érintkezések iránt.

Hát még a közönséges berendezésű ember!

Érdekes, hogy milyen érzékeny az ember a saját neve iránt!

A név a villamos csengő nyomója, amely a szívbe csenget.

Ha köszöntök, ha megszólítottok valakit, mindig mondjátok hozzá a nevét, vagy a keresztnévét, vagy a vezetéknevét, vagy a címét.

- Jó napot Péter.

- Köszönöm szives figyelmét tisztelt uram.

A német a név helyett a kérem szót használja. Ez a gyöngédség jele. Szép a franciától a szil vu plé (ha tetszik) sűrű alkalmazása. A francia a beszédben az uram vagy asszonyom szót alkalmazza sűrűen.

*

Ha valamin mérgeled, bántódol, sírsz, egy hónap múlva nem úgy fogsz rajta mérgeledni, bántódni, és sírni. Hát még egy év múlva!

Haj de bölcs ember volna, aki mindent olyan szemmel tudna nézni, ahogyan egy év múlva látja.

*

A férfi megharagszik, megbőszül, ha valamely neki nem tetsző nő környékezi.

A nő nem bőszül az ilyesmiért. Hol melegen, hol hidegen, de elfogad minden hódolatot.

A férfi valója: *akarát*.

Az akarát mindig ütközik.

A nő valója: *szeretet*.

A szeretetet mindig egyezik.

KÖNYV

Mikor a Bibliáról beszélek, jobban az Új-testamentumról beszélek. Az Óban csak az első négy fejezet, a Zsoltárok, Jób és Bölcs Salamon könyvei azok, amelyek világossága kiolthatatlan, mint a csillag-tűz.

Az első könyv tehát a Biblia. De a második semmiesetre se legyen más, mint egy jó Biblia-magyarázat.

Magyarázat nélkül olvasni Bibliát annyi mint Bådecker nélkül menni ismeretlen földre.

*

A biblia mellé tegyétek Buddha beszédeit. (Die Reden Gotamo Buddha's Leipzig. W. Friedrich. A fordító neve Neumann.) Ez nem olcsó könyv: egy tehén ára rámegy. De biztosítalak benneteket, hogy többet ér.

És ehhez szerezzétek meg az összes vallásalapítók könyveit.

A vallásalapítók mind lelki-emberek voltak. Kiváló szellemek, akiket vagy az Ég küldött közénk vagy maguk vállalkoztak szeretetből arra, hogy testet öltsenek. Mindegyik a maga korához és maga nemzetéhez alkalmazta a tanítását, de mindegyik a legnagyobb igazságokat tette a tanítása magvának. Tanításuk alapja azonos, csak egyik a másikat kibővíti.

Ahol pedig egymástól eltérnek, könnyű meglátnunk, hogy ez azért történik, mert mindegyik más-gondolkodású és máserkölcösű népek beszél.

De ők a legértékesebb emberek!

*

Az első regény amit olvasunk: Robinson. Az első filozófia: Büchner. Robinson édes tej. Büchner édes méreg. E méregnek ugyanaz a hatása a lélekre, mint az első pipának a testre.

Mert csak az éretlen elméjű emberek olvassák komolyan, akik még ellent-gondolni nem tudnak.

Büchner kimondja, hogy nincs Isten, mert nem láthatjuk, s mert a Föld nem paradicsomkert. Az ő feje az a lámpás, amelylyel be lehet világítani a Végtelenség templomába. Az ő keze az az erő, amelylyel le lehet rántani az Istent a világmindenség közepéből. Mily együgyűség! Ha Büchner festőnek született volna, bizonyosan azt a képet festette volna meg, hogy az Istent az emberek rabláncon hurcolják a guillotin alá.

*

Ha valaki gyermekkorában kapna egy üres könyvszekrényt, érdekes lenne följegyezni, hogy ötven éves koráig hányszor és hogyan változna benne a könyv?

Az értelmi fejlődésnek lépcsőzetét látnánk a följegyzésben.

A lépcsőzet a tankönyveket és szakkönyveket nem jegyezve azt gondolom a következő nyolc fokot mutatná.

I. Mesék, ponyvahistóriák, képes biblia, minden ami csodálatos és álmvilági.

II. Vadászkalandok, rémregények, lovagregények, vitézlegendák, - a csillogó hősök világa. Szinművekből olyanok, amelyek főszerepét primadonna játssza. Primadonna huszárnadrágban, tóthalinában vagy parasztyatnyában.

III. Korpa.

IV. Kalandos regények. Sue, Dumas, Jókai, Verne, humoreszkek, poros hősök világa.

V. Érzelmes könyvek. Jókai marad. Petőfi, Heine, Sekszpirből Rómeo és Julia és némely új költő. Virágos és holdfényes világ.

VI. Valóságos utazások, népies nyelven írt történelem, életrajzok, költői elbeszélések; vigjátékok, Dickens, Dosztojevszky, Hugó Viktor (Századok legendája). Közben naturalista írók Zólatól Gorkijig.

VII. Darwin, Häckel, Büchner, Schopenhauer, Moleschott, Spencer, Sekszpirből a tragédiák.

VIII. Vallásalapítók. Pozitivisták. Sekszpirből Hamlet. Hamlet magyarázatok. Oknyomozó történelem Buckle. Teleologia, theosofia, theologia, elméleti spiritizmus, bibliamagyarázatok, occultizmus. Biblia. A továbbiakban is merőben lelki olvasmányok.

Ime nyolcszor ürül ki és nyolcszor telik meg a szekrény.

És e vázlatos jegyzékből megítélhetitek hol álltok a lelki fejlődésben? és hova juttok legközelebb.

*

A régi mesékben a varázslók könyvből idézik a szellemet.

- Jelenj meg! Hozd el az Aladin lámpását! Vigy el engem ide, vagy oda! Hozz kincset!

Ma már ez nem is mese. Külön varázsló tudomány se kell reá. Akárki is szerezhet olyan könyveket, amelyekben van szellem, s a szellem a könyv első felnyitására megjelenik; hozza a világosságot; visz bennünket ereje szerint távol szép világokba, vagy hord nekünk aranynál értékesebb kincseket...

*

A könyv is emberi test. Papiros-test. A Földön élt lélek világitó része maradt benne. S hangtalan beszéde könnye, mosolygása, - szive dobogása.

*

A meghalt írók úgy mentek el tőlünk, mint a mesében a tündér-leány a reá bukkanó pásztor elől:

A gyepen ottmaradt a gyémántos selyemfátyol...

*

Mégiscsak nagy valami, ha elgondoljuk, hogy a világ száz legokosabb, legkedvesebb emberét betehetjük a szobánkba.

S nem foglalnak el nagyobb helyet, mint egy vadászpuska hossza!

*

Melyik az a száz író, akit holtig való társaságunknak válaszszunk?

Erre csak az ország-járó könyv-vigécek készek a felelettel.

Más emberfia azt véli, hogy nem lehet száz olyan írót összeírnia.

Más író kell az alacsony embernek. Más a magasnak. Más a nőnek. Más a férfinak. Más a fiatalnak. Más a vénnek.

A testnek minden időben, minden rangon elég egy könyv, - a szakácskönyv. De a lélek késő vénségig fejlődik, és sok lépcsőfokon haladoz fölfelé.

Épp az olvasmányából ítélheti meg kiki a fejlődését.

Micsoda távolság választja el a tündérmeséket a reális történetektől! A testi küzdelmek iránt való érdeklődéstől! Az állati korunkat a szellemi korunktól!

Az emberi lélek könyvekben vedlik.

*

Semmisem olcsóbb a könyvnél. Aki csomósan veszi, az látja. Tíz könyv közül mindig találunk egyet, amely mind e tíznek az árát megéri. S egy másikat, amely a következő tíz könyvnek az árát is előre megadja.

*

A könyvre adott pénz látszólag eldobott pénz.

Mint a vetőmag.

*

A könyvtárt összeállítani nem lehet egy-rántásra. A könyvszerető ember egész életén át szemelget, válogat.

Könyvtár-összeállításban irodalom-történethez igazodni... Ne felejtsük el, hogy az irodalom-történetet tanárok csinálják!

A tanárok egy-rendbe iktatják a szenet a gyémánttal, és a verebet a fülemilével.

*

Nagy emberek életrajzaiban felháborító indiskréciókat találunk fel az írók, azaz dehogy írók, sertésorru turkálók. Az alacsony érzésű falja ezeket a firkálmányokat, mert csak az érdeklő, hogy honnan jött elő ez az emberi tünemény? s hogyan lett azzá ami lett? Külsőségekben keresik az okokat, s azt gondolják hogy azonos körülmények között belőlük is az lehetett volna. Mintha bizony a tyukból lehetne sas, ha véletlenül a sziklák ormán kel ki a tojásból.

*

Emberfajunk lelki fejlődése csak az utóbbi egynehány században:

Mátyás idejében még divatoztak a lovagi tornák. Ariosto is abban az időben énekelte a rettenetes erejű Roland történetét.

Testi embereknek ünnepei is testiek. A farsang, a nagy ivások. Legdicsőbb valami az izomerő. Költők rongyoskodnak, mészárosok pompáznak. A Sekszpir drámák írója iránt senki se érdeklődik: maga Sekszpir igazgató ur írja-e vagy másvalaki az ő nevéen?

*

Mese.

Okuljatok!

A fülemile egyszer egy szamarat látott csöndes legelésben a telek végén. Szólott elgondolkodva:

- Szenvedek, ha elmaradottságot látok. Tudom, hogy nem tehet róla szegény, és Isten őrizzen attól, hogy megvessem őt. De szeretnék rajta segíteni.

A műveltség őselemlő iskolája a dal. Megajánlom neki, hogy művelem.

A szamár beleegyezett.

A leckét mingyárt meg is kezdték.

A szamár leheveredett a fa árnyékába. A fülemile meg rászállt egy kiálló ágra, és megeresztette édes tudományát: dalolt, csicsergett-csattogott torokfáradásig. Mikor aztán a szamár nézett, hogy lássa a hatást, azt látta, hogy a szamár álmosan bóbiskol.

A fülemile elhallgatott. A szamár még csak a fülét se billentette meg.

De íme a telek tulsó végén megszólal egy másik szamár: éktelen nyers és értelmetlen nyikácsolás a hangja...

A szamár szeméről egyszerre eltűnt az álmoság. Felemelte a fejét.

Figyelt...

*

(Az alantas irodalomnak is megvan a maga közönsége.)

*

Ne nézzük a nagy embereket közelről.

ÚJSÁG

A hirlapírónak az a munkája a művelődésben, ami az első ekéé az ősparlagon.

*

A könyvetlen népmillióknak a hirlap szállít mindennap új gondolatokat. A hirlap szoktatja őket a betűre, olvasásra. A hirlap mozditja ki a helyhez kötött embert gondolkodásának kicsided posványából.

Azok a hirlap-nyalábok, amelyek hajnalonkint szerteszét szállanak az országba, a szellemi világosságnak kékébe kötött első sugarai.

(...Ezelőtt tíz évvel gondoltam így, amikor még a vörös népboldogítóknak lapjaik nem voltak.
- 1919.)

*

A hirlapi tárcák olyanok mint a posztószeletek a szabóknál. A szelet többnyire egy-egy értékes szövetből való, de így csak *muster ohne wert*.

*

Író és újságíró között csak annyi a különbség, hogy az újságíró megmártja a tollát és gondolkodik. Az író meg előbb gondolkodik és csak azután mártja meg a tollát.

FESTÉSZET ÉS SZOBRÁSZAT

Ha a festőművészetet kezdettől fogva nők gyakorolták volna, akkor az angyalképek nem hosszuhaju nők volnának, hanem kipödrött bajszu legények.

*

A művészetek közt csak az egy íróművészet az, amelynek főfeladata, hogy eszmekincseket váltson közkincsekké.

A festészetben, szobrászatban, zenében a forma a fő. Eszme, ha nincs is, a mű tökéletes lehet.

Az irodalmi formáló ügyesség magában nem értékesebb a madártömő mesterségnél.

*

A szobrász műveiből az marad meg, amit a szobrász faragott, - tehát a faragása. A festő műveiből a festése. Az író műveiből: ami az írásaiban nem írás már, hanem a papirosról a fejekbe és szivekbe átköltözött gondolat.

SZÍN LAP HÁTÁRA

A dráma élő emberekkel illusztrált írásmű. Néha az illusztráció jobb mint a szöveg.
Néha.

*

Olvastam egy vivást ezen a kérdésen:

A színész szolgálja-e az író? vagy az író szolgálja a színészt?

Pedig mily könnyű az ítézés:

Ha a színész nagyobb a művészetben, mint az író (az írás művészetében), akkor az író szolgál.
S fordítva.

Az ítélet különben játékról játékra kimondható, ha elővesszük a játék után a szöveget, s megnézzük:

- Mit adott az író a színésznek?

- Mit alkotott belőle a színész?

*

Fölösleges írni, mondani, hogy az író jobban tudja, mi van a drámájában, mint a színész. De aki erről a mi állami színészeinkkel beszél, el fog bámulni a véleményükön.

Pedig csak a holt író szövegével bánhat úgy a színész, mint a kaucsukember a saját bőrével.

*

A színészek felosztása szerepkörök szerint azt mutatja, hogy az írói teremtő-erő csak ritkaságképpen jelenik meg a földszínen, - mint az aranyrög.

A színpadi alakok olyanok, mint a figurális öntvények: hol puszta gipsz, hol festett, hol bronzolt, de mindig ugyanaz az egynéhány figura.

*

Sekszpír színpadján mindenki szaval és mindenki bölcselkedik. Nála nem az élet az álom, hanem az álom az élet.

*

A közönségnek mindig igaza van.

Íme a bizonyíték:

Ha az igazgató meg akarja rontani valamelyik színészt, olyan szerepet játszat vele, amely nem neki való.

Akkor a közönség azt mondja:

- No lám, ezt a színészt jeles művésznek véltük, pedig hát értéktelen.

*

Ha külföldi dráma nem tetszik a közönségnek, azt mondják nálunk:

- A főszereplő nem bírta megjátszani.

Vagy azt mondják:

- A színház nagyobbat vállalt, mint amekkorára képes.

Ha azonban magyar dráma van színen, akkor nincs szó a színésről, sem a színházról. Akkor mindig csak a szerző bukik.

*

A jó dráma szerkezete olyan, mint az óráé: sem egy keréssel több, sem egy keréssel kevesebb. A kerékfogak jól illeszkednek egymásba s a rugó erős.

*

Egy vidéki városban olvastam a színház plakátját:

Őrnagy ur? A kikapós patikárius, A hálókocsi ellenőre, Mozgófényképek stb.

A plakát végén az igazgató *pártolást* kér a közönségtől.

Miért? Hiszen ez még csak nem is *hazai ipar!*

*

Némelyik vidéki színház kreizler-bolt: cifra plakát, komisz portéka.

*

Némelyik fővárosi színház feliratát is meglehetne igazítani:

A külföldi dráma-irodalom szemét-lerakodó telepe

*

A nő a színpadra nem úgy lép, mint a férfi.

A nőnek a teste a fő kincse: azt viszi oda, hogy ragyogtassa, ahol legtöbben látják. Kevés válik ki közülök, mert kevés tud lelkibb lenni, mint testi. Haj pedig a női lélek, ha ki tud bontakozni a földiségből, sokkal finomabb, fenségesebb, mint a férfié! A trombita is zene, a hárfa is zene. De a trombitát csak nagy széllal lehet megszólítani, holott a hárfa a gyöngye szellő érintésére is megzendül.

A hárfa a női lélek.

*

Nő-színésztől mindent láthatunk hamisan alakítva, hamisan mondva, csak egyet nem:

Mikor a vele egy-szerepkörű nőkollégával játszik, és a szerző utasítása ez:

Végig méri.

Ezt mindig megdöbbenő realitással csinálják.

*

A donna este térdig-érő szoknyában jelent meg a színpadon. Szekszuális énekeket rikoltott, és a strófák végén a közönség felé lendítette a jobb lábát, - méternyinél magasabban persze.

A közönség tapsolt:

- Ez aztán művészet!

A donna persze azzal az érzéssel ment pihenni, hogy aznap többet tett a magyar kulturáért, mint Jókai ötven év alatt.

*

A mi népszinmű-íróink úgy főzik a pörköltet, hogy több benne a paprika, mint a hus.

*

A népszinművek asszonyai cifraruhásak. A hajok fel van sütve. Sohase dolgoznak, csak a szoknyájokat riszálják s örökké csókolódnak. Ilyenféle parasztnép Magyarországon nincsen.

*

A szinmű levétele a műsorról nekünk íróknak mindig temetés. Meghalt belőlünk egy rész feltámaszthatatlanul.

Mert a regény, novella, vers mindig él. Ha nem olvassák ma, olvassák holnap. Szinművet azonban nem olvas senki. Se ma, se holnap. Még a színész is kiiratja belőle, amit játszania kell. A többi nem érdekli.

*

A színészet délibáb-művészet: az életet játsza az életnek. Épp ezért minden más művészetnél hatásosabb.

*

Az író élete is csak: lábnyom, amit az utánajövők eltapodnak.

BOR

A fiatal kornak multságai közé tartozik, hogy összeülnek egynehányan és isznak, jobban mondva: zabálják a bort.

Tapasztaljátok majd, hogy az ilyen testi multságnak soha jó következménye nincsen, rossz ellenben annál többször. A bor az embert bolonddá, gonoszszá, állattá teszi. A lelki kedvetlenség, amely a nyomában jár, azt mondja: állat voltam.

DOHÁNYZÁS

Az élet javai közé tartoznának a dohányzás. De mióta az állam magának foglalta le a dohánytartás jogát, azóta a jó dohány veszendőben van. Csak néha imitt-amott termelnek titkosan és tartanak dugaszban s Ézsau ma ha élne, s nálunk élne nemcsak a jogait, hanem a lencséét is odaadná egy kis jódohányért.

Míthogy ezen az állapoton változás nem várható, bolond aki ezidőben dohányozni megtanul. Nem mindennapi élvezetre szokik vele, hanem mindennapi boszuságra.

Oly könnyű ezt meg nem tanulni! Aki nem evett kínai fecskefészket, kívánja-e? A dohányzásnak az a veszedelme, hogy ha egyszer elkezdte valaki, nem lehet elhagyni.

*

A pipázás művészete.¹

A pipázás gazdag embernek való, a szivarozás szegény embernek.

Az igazi pipázás legtisztább és leggyönyörűsebb módja a dohányzásnak. Hogy a gazdagok mégis szivaroznak, ennek oka az, hogy pipázni nem tudnak.

A pipázás tudomány.

*

A szegény ember pipázása csak karikatúrája a pipázásnak. Nem pipázás, csak szutyakolás.

*

Pipázni csak annak lehet, akinek ideje a magáé; a pipája sok és tajtékból való; dohánya csempészett.

A legfinomabb szivar sem ér fel egy pipa jó dohánnyal.

A legfinomabb szivarnak is keserű a vége. A pipa jó füstöt ad az utolsó szippantásig.

*

A szivarban annyi a nikotin, hogy aki egésznap szivarozik, elrontja vele a gyomrát és az idegeit. A jó pipa, jó dohány nem ront gyomrot soha. A verpeléti dohány arra való, hogy gyöngitsünk vele.

Amit a trafikban árulnak verpeléti címen, az nem verpeléti, hanem csak sárgalevelű dohány.

*

A *cigaretta* gyermekeknek és asszonyoknak való. Szájkeserítő, utálatos valami. A cigarettázó ember három méternyire terjeszti maga körül a dohányszagot. A pipás ember úgy van a cigarettával, mint a bortermelő ember a műborral.

*

A *csibuk* sem az igazi pipa. Csibukból csak török dohány szivható, s a török dohánynak oly sűrű és nehéz a füstje, hogy nemcsak a szoba telik meg vele, hanem a gyomor is. Ez se való igazi dohányszag.

*

¹ Apuskám! Ez a fejezet nem nekünk szól. Itt elvétted a témát, mert két fiad közül egyik sem dohányzik. Még ma se. Oka: Te elszívtad a mi részünket is. - Fiaid.

A *kurtapipából* meg, - akár angol, akár magyar, - melegen érkezik a füst, a dohány gőzeivel együtt. A dohánygőz felcsipi a nyelvet.

Az igazi pipás legalább is nyolcvan centiméteres szárat illeszt a pipájába: A szár bő-lyuku, komáromi-forma. A szopókája is bőlyuku.

Ha szűk a lika a szárnak, csipős a füst belőle. Hiába finom a dohány, hiába tökéletes a pipa, ha a szár nem eléggé hosszú, és nem eléggé bőlyuku, a pipázásban nincs gyönyörűség.

KÁRTYA

Két ember összejön, néha két jóbarát. Az egyik ezt gondolja:

- Ennek pénz van a zsebében.

S így szól fenhangon:

- Nem akarnál kártyázni?

A másik erre szintén így gondolkodik:

- Ennek az embernek pénz van a zsebében.

És így szól:

- Nem bánom.

Fuj! Micsoda utálatos gondolat! Micsoda utálatos törekvés!

*

Amilyen az ember, olyan a mulatsága.

Lehet-e ostobább testre, lélekre károsabb mulatság a kártyánál.

*

A kártya szaga börtönszag.

*

A kártyás sirkövén mindig hazugság az évek száma. Esztendőket kártyázott el az életéből is.

*

Aki kártyázni óhajt, azt óhajtja, hogy egy felelősségre nem vonható harmadik kéz (a szerencse keze) segítségével megrabolhassa felebarátját.

PÉNZ

A pénzről sok jó és elmés mondást olvashattok más könyvben. Én csak arra figyelmeztetek benneteket, hogy a pénzszerzés ne legyen életcélotok.

Igaz, hogy a pénz egy neme az erőnek, de ez az erő csak társadalmi. A lélek nem gazdagszik pénzzel. És nem is szegényedik pénz fogytával.

Amiben a lelketek nyer, az az igazi nyereség.

*

Legyetek takarékosak, de a szolgák iránt bőkezűek. Minden szolgálatot jól fizessetek meg. Aki a szolgálatot tevő emberen sporol, nem úriember.

*

Ajándékot ha kaptok s ha azt tisztelet, becsület, szeretet nyújtja, fogadjátok el, de idővel finoman viszonzjátok. Mert az ajándék nem arravaló, hogy vagyonotokat szaporítsátok vele.

A célzatos ajándékot tréfásan el kell utasítani.

*

Nem mindig az a szegény ember, aki nádfödeles házban lakik s kenyeret ebédel.

Mindig szegényebb az, aki (ha nagyságos és méltóságos vagy akár ekszcellenciás úr is) olyan dolgot dolgozni kénytelen, amit maga kedvéből nem dolgozna.

*

Minél egyszerűbben tudtok élni, annál inkább urai vagytok az életnek. Csak egy kis hajlék, a mindennapi kenyér és a tisztességes ruha legyen biztosítva, a többi ne legyen sorvasztó gondotok.

Ezzel nem azt mondom, hogy akinek pénze van, dobja el, hanem csak hogy érette ne éljen. A vagyon elvégre is biztosíték sok kellemetlenség ellen: módjával gyűjtsünk és legyünk takarékosak, csak hörcsökök ne.

Én nem írom alá Diogénes és Epiktetosz nézeteit. Amije az embernek van, ha már van, becses. Szinte hozzátartozik a testéhez. A butoraim, képeim, könyveim, kertem, házam, mintha testem tagjai volnának. De sohse feledem el, hogy ahogy a testem másodrangu értékem, a vagyonom még ennél is alábbvaló. Bizonyos vagyok abban, hogyha meghalok, nem sajnálom testem pusztulását, hát a vagyonom elhagyását se fogom sajnálni. De amíg élek, gondozom a testemet és megbecsülöm a vagyont is. A függetlenségtek biztosítására is szükséges valamelyes vagyon. A vagyon határát azonban vonjátok meg már ott, ahol a saját hajlékon kívül a napi egyszerű élelem meg van. Több vagyon már ne legyen izzasztó törekvéstek.

*

Nézzetek szét a világban: mily ostoba módon élnek az emberek.

Ott van a kereskedő. Vagyon-e annak az embernek tökéletes maga-tudata, mikor az egész életét azzal tölti, hogy róffel vagy literrel, vagy kilogrammallyal mér reggeltől estig, újévtől újévig!

Hát ezért jött a földtekére?

Kielégíti? Megfizetheti neki pénzzel a sors ezt az elvesztett életet?

Nézd meg az ügyvédet. Micsoda foglalkozás az, folyton szaladgálni tárgyalásokra, otthon meg írka-firkálni, törvénykönyveket bujni, csupa ostoba ügyekért, amik a másik ügyei. Ha

egy ügyvéd összeírná a gondolatait, amik reggeltől estig az agyában forogtak, láthatná, hogy a koponyája voltaképpen szemetesláda. Megtelik és kiürül, neki csak az a zsir marad, ami az oldalára rakodott.

Érdemes ezért megszületni?

*

Bármid van, amire azt mondd *enyém*, ne feledd hozzágondolni: *kölcsönkaptam*.

Mert mindenedet az élettől kaptad s mindenedet vissza kell adnod.

*

Ne kérjeteK soha kölcsönt. Az adósság ebbé változtatja az embert.

De ha tőletek kér valaki, adjatok mindig szívesen, - ha adhattok.

Különösen annak adjatok, akinek a szeméből a nyomoruság kérelme szól, s aki szégyenkezve kér. S az olyat ne tekintsétek ebnek, hanem testvérnek.

Ellenben ne adjatok soha kártyásnak, fényűzőnek, részegesnek és hizelgőnek.

Az olyanok jobb ha elhidegülnek tőletek.

*

Mikor vagyonosodunk?

Az ember azt feleli:

- Amikor kapunk.

Az angyal azt feleli:

- Amikor adunk.

*

A pénz okos embernek: zsebben ülő szolga.

Az okatlan embernek: zsebben ülő úr.

KENYÉR

A kiadómnak egyszer az az ötlete támadt, hogy szakácskönyvet irat az írókkal. A muzsa kontyot köt és rántást kavar. Jellemző a korra, ha nagyon gondol a gyomorra.

Sok embert megcsal az a német szójáték, hogy az ember az, amit eszik.

Az emberi szellem kiválóságai nem a terített asztalnál fejlődtek. Nézzük végig a sorozatot Homerosztól Petőfiig, s nézzük végig azt a sorozatot, amelyik Baron Brisse 366 menüjével éli át az esztendő. Homerosz bizony nem ivott pezsgőt, Petőfi nem ismerte Brillat-Savarin asztalát. A Názáreti Bölcs buzakalászt tépegetett utközben és azt ette. Napoleon egy katonaiskola hitvány fazeka mellett nőtt fel. Szokratesz salátát ebédelt ecetolaj és peccsenye nélkül. Spinoza örült, ha kenyere volt. Burns és Arany mind a kettő paraszt asztal mellett termelte virágos gondolatait.

Hol van az asztal finnyásaiban a szellem?

Számok bizonyítják, hogy az arisztokraták osztálya adja az emberiségnek a legkevesebb gondolatot, és a tapasztalat bizonyítja, hogy a szakácsok elme dolgában a tenoristákkal egy vonalban állanak.

1892-ben Nagykőrösön egy vén szőlőpásztor halt meg. Száznegy esztendő volt és soha nem volt beteg. Az az ember a száznegy esztendő alatt nem evett más konyhai készítményt, kenyeret, és nem ivott mást csak vizet.

Nem merném kimondani, hogy azért volt szőlőcsősz, hogy úgy élt. Ha véletlenül a Kant lelke van benne, az olyan életmód mellett is elsőrangú csillaga lett volna a filozofiának.

Ha mindenki megszokná kicsikorától kezdve hogy így éljen, milyen más képe volna a világnak! Ezer meg ezer millió ember szabadulna ki a hivatali láncokból s emelné föl a fejét a hitvány szolgaságból.

De az ember sorsa az, hogy a saját gyomra körül forogjon. A haltenyésztők csukát tesznek a tóba, hogy a halak el ne lustuljanak és így a husuk petyhüdté ne váljon. A teremtő gyomrot tett az emberbe, hogy mozogjon, dolgozzon az is, akit nemesebb munka nem foglalkoztat.

Igy aztán a sokaság élete nem egyéb, mint hordás az asztalra, és a sokaság főgyönyörűsége az evés.

De pusztulóban van az a nemzet, amelyik oltárrá teszi az asztalt s legderekből embernek Lukullust tartja. A római és görög birodalom szerencséje cseréptányérok között kelt és aranytálak között áldozott le.

NÖVÉNYEN ÉLŐK

Münchenben jártam. Lementem délben a növényen-élők vendéglőjébe. Nézem az étlapot: sokféle étel. A legtöbb tejszerű. Vajas, túros is bőven. Tojásos étel is. Egy vendég bor helyett tejet ivott.

A vendég aztán megsokasodott. Az asztalomhoz ült egy barátságos német.

Beszélgettünk.

Kérem tőle, hogy azért nem esznek-e húst, mert a táplálék így egészségesebb? Vagy azért, mert úgy érzik, hogy az állat megölése, bestiális cselekedet?

Feleli:

- Mind a két okból.

- Mármost hát azt mondja meg nekem: lehet-e, hogy valamikor minden ember a vegetárius életmódra tér át?

- Reméljük.

- Dehát mit csinálnak a sok kakással, amelyik a tojásból kél.

- Semmit. Engedjük őket élni és kukorikolni.

- Ön látom nem gazda, hát engedheti. De a baromfinak szem is kell, még nyáron is. A szem pénzbe kerül. Aztán hát maguk a kakasok is megölik egymást: csak egy marad az udvaron.

- Hát akkor el van intézve a kérdés, - nevet a német.

- Jó. Dehát nézze: maguk tejet is esznek. Tejet nem ad a tehén csak borjadzás után. És minden tehén sokszor ellik bikaborjut is. Hova teszi a világ azt a sok bikát? Hiszen csak néhány év és annyi bika lenne a világon...

- Azok is megölik egymást.

- Nem, azok nem. Azok csak félreverik egymást. Eredj más határba!

S idővel lelegetik a kaszálókat, vetéseket, búzavetéseket, árpavetéseket, répatáblákat, kukorica-földeket... És egyre többen és többen.

A német erre nem tudott felelni. Talán más vegetárius tud.

FŐVÁROS

A vonat elhagyta Rákost. Az idő napos volt; az ég kék. S a távolban egy nagy sárgásbarna köd-hegy látszott. A földtől az égig ért. De nem köd volt, hanem szennyes levegő.

Egy utitársam kipillantott az ablakon és szólott:

- Közeledünk a fővároshoz.

*

A pesti ember.

Nem mondhatjuk fővárosi ember, mert akármi más európai főváros a nemzet életerejének buzogó pontja. De hol buzog Budapesten a magyar élet?

Nézzük Páris, Londont, vagy csak a szomszédban Bécs: osztrák levegő, osztrák-német lakók; az építkezésben német művésziatlenség; szokásokban német becsületesség; melegség; családok látogatják egymást; vendéglőkbe, színházakba csoportokba érkeznek.

Magyar-e a levegő Pesten? Magyar-e az utcák képe? Látsz-e az építkezésekben valamit, ami-ben magyar lelket érzel? Hallgasd a beszédüket, nézd a mozgásukat, nézd az udvariasságukat.

A nyáj-öszön hiánya. Minden ember elkülönzött lélek. Egymással ha találkoznak, nem látsz örömet az arcon, beszélgetésükben hallgat a lélek belseje; bucsuzkodó kezők nem meleg.

*

Városon az embernek legalább is két ruhája van és két arca. Az egyik: amelylyel társaságban forog. A másik: amelylyel otthon ül.

*

Álarcos bál: emberek állatoknak öltözöttek.

Nappali élet: állatok embereknek öltözöttek.

*

A város.

A városi levegő messziről nézve füst. Közélről piszok. Mintha a városi emberek lelkivilágára is hatna a levegő.

A városi ember már szemüveggel születik. Tehát már legalább is negyvenéves, amikor e világra beköszön. Micsoda élet a fővárosi gyermek élete. A szeme csak házakat lát és bolt mellett boltot. Csupa bolt és bolt, csupa üzlet a világ. Felnő virág nélkül, mező nélkül, fák nélkül. Madarat ha lát, csak kalitkában. A csillagos égből csak annyit lát, amennyit az utca rájáratól lehet.

Tehenet hajtottak végig a köruton s a gyerekek futottak utána.

Nem eszik igazi ételeket. Bádog az éléskamrája. Ha levest akar enni, vizet forral s kivesz egy kanálnyi kenőcsöt bádogból. - A lélek lángja az értelem. E láng olaja a morál. Városon nincs ilyen olaj. Azért nem is fehér a láng, hanem sokszínű. Ha olykor hallunk is beszédet, amely lelki nemességet sugároz, arról is kiderül, hogy csak szalon-morál. A szalon-gulyásról jut eszembe a szó. A vendéglős csinálja - mások fogyasztására.

*

A fővárosi ember úgy él, mintha az élete célja az volna, hogy példával illusztrálja ezt az orvosi kérdést:

- Miként lehetne az emberi testet leghamarabb elnyúni?

*

A városi nő élettörténete - egy arcbőr története.

*

Falusi népnek címerképe a méh lehetne.

A fővárosi népnek a napestig rohanó konflis-gebe.

AZ ORSZÁG

- Fel!

Mikor ez a jelszó, a magyar nemzet erőtlen.

- Le!

Mikor ez a jelszó, a magyar nemzet erős.

A magyar nemzet hasonlít a puskaporhoz, amely a szabadban csak elpöffen, de ha követ nyomnak rá, mentül nagyobb a nyomás, annál dörgőbb, villámlóbb erővel tör ki alóla.

*

Aki történelmet olvas, mindig a sorok közt olvasson.

*

Hogyan szentelhet fel a luteránus püspök valakit katolikus pappá? Hogyan tehet egy nálunk soha meg nem honosult német család valakit magyar nemessé?

*

A diszitó jelzők közé fölvette a nyelv a *királyi* szót. Gyakran halljuk, vagy olvassuk *királyi termet, királyi méltóság, királyi nyak* s másefféle.

De azt még sohse mondták:

- *Királyi elme.*

*

Mikor király születik, az már azonnal valaki, mihelyt az első visítást megereszti. Személyéhez - bármily tökfilkó, - milliók sorsa fűződik. Élete hosszán át nem érez egyéb illatot, csak tömjént és tömjént.

De mihelyt bedugják a kriptába, arcképe és tisztelete a lomtárba kerül.

*

Valahányszor látom a királyunk nevét, mindig megáll a szemem az eléje irt I-en. Hogyan lehet valaki *első*, mikor nincs *második*? (Első Ferencz József.)

*

Mi fogalma lehet az emberek életéről egy főhercegnek? aki nem tudja, mennyi a kevés pénz? mi a szükölködés ruhában? lakásban? kenyérben? nem tudja, hogy mi készíti az emberek nagyobb részét a dolgozásra. És az ilyenekből válnak királyok, akikre rá van bízva milliányi emberéletnek a kormányzása.

*

Ha Széchenyi Walhalláját úgy elfogadták volna mint az akadémiát, legelőször is V. Ferdinánd szobrát állította volna bele a lelkes nemzet, s ma már tele volna a dicsőség csarnoka Habsburgokkal. És a Habsburgok politikai szolgálival.

Időnkint úgy hajigálnák ki és hajigálnák le onnan a szobrokat, mint a pogány magyarok Gellért püspököt.

*

Akármennyire bús szemmel nézünk is végig a Habsburg-királyok négyszáz évén, mégishát legyünk igazságosak: minden Habsburgi királyunk szerzett a magyar nemzetnek két örömnapot. Az egyik nap az volt, amelyiken megkoronázták. A másik nap, amelyiken meghalt.

*

Fiume Magyarország tyúkszeme.

*

Magyarország megújítása Széchenyi előtt kezdődött. A nyelvújítók, ugyan nyelvrontók is voltak, mégis ők készítették az olajat a lámpásba, amelyet Széchenyi azután meggyújtott és körülhordozott az elmék előtt. Széchenyi küldött lélek volt, mint Kossuth, Deák, s a három író: Petőfi, Arany, Jókai.

A hernyó, amely vedlik, álombetegségen szenvedez át. A betegsége után szebb, egészségesebb, erősebb, nagyobb. Mily csodás újraépülése (egy nekünk hitványka) féregtest-alkatnak. De az újraépülés törvényeit, szabályait, kellékeit már előre magában hordozta.

A virág minden életének szisztémája azonságos. Az ember, a féreg, a fűmag, a Nap csillagcsaládja: mindnek mögötte Értelem világol.

TÁRSADALOM

Repüljük át gondolatban az időnek azt az országútját, amelyen a négykézlábjáró ember a most élő emberiséghez eljutott, s repüljünk ugyanoly utat előre? - arra az ítéletre találunk, hogy az az ember, aki akkor fog élni, épp oly állatnak fogja látni a mai embert, mint mink látjuk amazt.

*

A méhkas, azt mondják, kicsiben képe az emberi államnak.

Én azonban azt látom, hogy a méhek állama tökéletesebb. Náluk a herék az alsórendűek.

*

Legjobb az az állam, amelyikben legnagyobb a polgár függetlensége és a biztonsága.

Vajjon mit gondol a személyi függetlenségről a katona? És a személyi s vagyoni biztonságról az, akinek adóhátrálékban az ágját licitálják?

*

A francia nemzeti jelszó:

Liberté, égalité, fraternité.

Ha már fraternité, minek az égalité?

A testvériség fogalmában benne van az egyenlőség is.

*

Az az ősemlék, amelyik először firtorított orrot a társára, az tette meg az első lépést a művelődés felé.

*

A társadalmi osztályokat nem a büszkeség választja el egymástól, sem a pénz, sem a posztó, hanem a szappan.

*

Az emberiség fejlődése: girbe-görbe fa. De mégis csak fölfelé nő!

*

Soha nem nézhetek igavonó állatra emberi fajomnak szégyellete nélkül.

*

Egyezések a világrendben:

Minden élő-lény egyvalaki. Körülötte a család. Család körül a rokonság. Rokonság körül a nemzet. A nemzet körül a másnyelvű emberfajok.

A csillagok rendje ugyanaz. A mi családfőnk a Nap. A napok bizonyára megint csoport. A napok csoportja megint egy nagyobb körnek a belső köre.

*

Emeljetek kalapot azon oltár előtt, amelyen *Közvélemény* öistensége áll; de a szobátokból vessétek ki a képét.

Nem született még a világon olyan ember, akire mig e földön élt, kellő becsüléssel nézett volna a *Közvélemény*.

Jézus a világ legjobb embere volt és a Közvélemény a latrok közé vetette.

Kolumbust bolondnak ítélte a Közvélemény.

Dobó börtönben őszült meg.

Petőfit hencegő vándor komédiásnak nevezte a Közvélemény, majdnem agyon is verték, mikor képviselő akart lenni. Viszont értelmetlen embereket az érdekesek helyére állított. Minek beszéljek erről: ott a világtörténelem.

Ostoba ember az, aki a Közvélemény órájához igazítja a magát.

MAGÁNYOSSÁG

Ismertek majd olyan embereket, akik magányosan élnek. Ezeknek többnyire az a hírök, hogy embergyűlölők. De ez nem mindig igaz.

Az embergyűlölő mindig rosszlelkű ember, s habár gyűlöli az embereket, köztük él. Talán azért gyűlöli őket, mert köztük él. De neki a gyűlölet kell, mint ahogy a nadragulya életének is egyik alkotója a benne levő méreg.

*

A magányosan élő ember már csak azért sem lehet embergyűlölő, mert ahol nincs csont, ott csontot rágni nem lehet.

Az emberkerülés oka vagy betegség, vagy olyan szellemi munka, amely csendet kíván; vagy egyszerűen: felülfejlődés a sokaságon, - aminek a következménye, hogy az emberszeretet elvvé jegecesedik, mert az emberekkel való érintkezés az ilyenek unalmas.

De ha az emberkerülő tisztességes ember, mindig lelki ember.

*

Ha olyannal találkoztok, aki félénk, piruló, zavarodó, szemlesütő, legyetek iránta oly tulzóan alázatosak, félénkséget utánczó, hogy magához térhessen.

Ez jótétemény.

NŐ

A nőben mindig az anyát tiszteljük. Akkor is ha még távol van az anyaság. Akkor is ha már rég tul van rajta.

A Végtelenség láthatatlan örök folyama érint meg mindig, ha anyát látok. Isten gyümölcsfája ő. Őreá száll virágul a Végtelenségből jött lélek. Az ő szive véreből szó magának testet. Mindig érzem, hogy Isten megbizottja ő. Az Ég szivárványa le hogy ér, női vállat érint.

*

Ha csakugyan mink vagyunk a bibliai bukott angyalok a férfi magasabbról bukott, mint a nő. De a nőnek a szárnyból többje maradt.

*

A férfi magában: kerek egész.

A nő: mindig tört szám, s a kiegészítését mindig másban találja. Az a más többnyire férfi, de lehet nő is. Két nő már lehet egy egész, három méginkább, de egy nő egymagában a saját érzése szerint is hiányos ember.

*

A nők vízzel irnak, tűzzel beszélnek. Férfiak közt sok az akadozó nyelvü; a nők mindig hibátlanul beszélnek. Férfiak közt sok a lassu beszédü, nők közt a szapora beszédü több.

Van-e egyáltalán hebegő, dadogó nő?

*

A világ legprózaibb látványa az lenne, ha föl lehetne eleveníteni és egy társaságban szemlélni azokat a hölgyeket, akiknek neve és személye a költők verseiből ismeretes.

*

Az 1900-iki párizsi kiállítás főkapuján Párist egy fiatal pongyolába öltözött nő jelképezte. Rám Páris nem így hatott, hanem inkább, mint egy vén kifestett arcu dáma, aki cigarettát szí, abszintet iszik, és műfogakkal nevet.

*

Mindig különös nekem, mikor valakiről azt mondják:

Elcsábitotta ezt meg ezt az asszonyt.

Olyan, mintha azt mondanák valakiről, hogy:

- Úszni tanította ezt meg ezt a halat...

*

Ha a nők tudnák, hogy az okos szem mennyire szépíti az arcot, - mindig hallgatnának.

*

A nőjogositók két-három asszonynevet emlegetnek, hogy az értelmi és művészeti munkában hiresek. Hát persze: vannak szakálas asszonyok is.

*

Sacré coeur pávanevelő intézet.

*

Hosszuhaju veszedelem:

A nők fiatalemberre leső angyalarcu pókok.

VI-İK PARANCS

Mikor olyan nőhöz mégy, akit az értelmed nem hozzádillőnek itél, és mégis indulsz, mégis mégy: kötélén vezetett állat vagy.

*

Mért utálatos a VI. parancs az irodalomnak a műveltségnek?

Testünk minden része csodálatos alkotás. Mégis mikor már magunk tudatára érünk, egyre ritkábban engedelmesszünk testünk külön akaratainak és vágyainak. Egyre kevésbé vagyunk egyek a testünkkel. Lelki ösztöneink mindinkább elkülönülnek a testi ösztöneinktől. A lelki fejlődés lépcsői képben ábrázolva a hústól való távolodást állítanak szemünk elé. Látnánk a gyermeket (s a gyermeki fejletlenség vonalán élő civilizálatlan népeket) hogy nem érznek különbséget a testük részeiben: mindig azt cselekszik amit a testük cselekedtet velük. Látnánk az ifjút, aki már sok mindenben uralkodik a teste ösztönein, de a fajfentartó ösztön még pórázon, könnyed erővel vezeti. Látnánk a férfit, aki már meg-megvonakodik a pórázon és eltépni igyekszik. Látnánk végül a lelki fejlettség felső lépcsőin, amint ereje alátiporja miként Herkules a kigyót.

Itt már megismertük, hogy állattal összeláncolt lélek vagyunk. Ezen a lépcsőn állva már megvetéssel nézzük, mind a való életben, mind a képzeletiben (anekdotákban, olvasmányokban, képekben) az állatiságból még ki nem fejlett embert, gondolatait és cselekedeteit, amelyek még kettős földi valónk állati részének hódolnak.

HÁZASSÁG

Három dolog, amivel soha ne siess:

1. halevés;
2. borotválkozás;
3. házasság.

*

A házasság szemnek: feleségül vett egy tündért.

A házasság valójában: feleségül vette a nyomoruságot.

*

Minden forró víz lehül, ha leveszik a tüzről. Ez történik a házassággal is, amely testi lángokon forr meg.

*

Mentül fejlettebb valaki, antul kevesebbet gondolkodik a fantáziájával. A fantázia csak házi muzsikus. Akkor hallgatom, amikor akarom.

*

Agglegény:

- Örülök, hogy nem házasodtam. Látom mennyi gondot okoznak, mily örökkön kellemetlenek a kölykek!

Apa:

- Nem tudod azonban azt, hogy mindig csak a más gyermekei a kölykek.

*

Ovakodjatok az olyan házasságtól, amelynek oltári lángját nem a sziv gyújtotta meg. A természet rettenetes bíró! Semmi büntetése nem jár olyan nehéz láncu bilincsel, mint amilyennel a nem-őrendelte házasságot bünteti.

Életed hosszán át sántikálod a büntetését.

*

Mikor a pap érdekházasságot áld meg, bűncselekményt áld meg. S mikor a rossz házasság felbonthatatlanságáról beszél, - az ördög kacagva tapsol a szavára.

*

A feleség olyan rabszolga, aki az urával szolgálhat magának.

*

A házasság bizonyára szentség, de a papirost az ördög gyártja hozzá.

*

A házassági eskü: Soha őt el nem hagyom. S már az elhazudás, - elhagyás.

*

A nő macskalélek. Csak anyaságában válik emberré.

*

A magány embere: egész ember. A társaságnak élő: részember. Ez abból is látszik, hogy egymás ügyét a maguk ügyének érzik. Még az is érdekli, ki mennyiért vette a kalapját vagy a csizmáját. Az meg éppenséggel fontos nekik, hogy kinek mennyi a jövődelme, kiadása s ki hogyan él az élete párjával.

*

Nőt szeretve mindig egy testet szeretünk.

*

Aki a nőnek rabja, Földnek a rabja. Aki meg szabad a nőtől, a saját állatóságától is megszabadul.

*

A könnyüfejű, házasuló ifjak azt vélik, hogy feleségül venni valakit olyanféle művelet, mint mikor boltban veszünk valamit. Meglátunk p. a kirakatban egy sétatálcát, megtetszik, - megvesszük. Azontul a mienk. Sétálunk vele, pörgetjük, karunk alá fűzzük vagy suhogtatjuk. Hapedig meguntuk, a sarokba támasztjuk, - eltesszük holnapra.

Bezzeg csodálkoznak a kedves ifjak, mikor látják, hogy nem ők sétáltatják és pörgetik és suhogtatják a sétatálcát, hanem az, őket. S nem ők állítják a sarokba, ők maguk kerülnek oda.

*

Amit a délelőtti órákban elvetsz, ne vedd fel éjszaka.

*

Aki azt akarja, hogy a házasesletben boldoguljon, mindig fogadja el, amit az asszony akar, de mindig azt cselekedje, amit ő maga akar. Az asszony mindenkor elfogadja a magyarázatot, merthiszen az a fő, hogy a férj nem mond ellent, s még azzal is megbecsüli az asszonyt, hogy igazolja, magyarázgatja, miért nem lehetett másképp.

*

A férfi:

- Enyém vagy.

A nő:

- A tied vagyok.

S következik a házaseslet amelyben éppen fordítva helyeződik el a mondás.

*

Semmiféle bünt nem büntet annyira az Isten, mint azt, amelyet az ember a saját szíve ellen követ el.

Aki a szívét eladja.

*

Két embert összeköt a szerelem. Kötelékük égi. Megegyeznek, hogy együtt élük át az életet.

- Az égi kötelék nem elég! - szól közbe az állam.

És a morál nevében vasláncot kovácsol kezükre, lábukra.

- A földi kötelék nem elég! - szól erre az egyház.

És az ég nevében még egy láncot kovácsol a másik mellé.

Megtörténik, hogy a két szerelmes csalódott reménységeiben, s így szólnak:

- Nem vagyunk boldogok. Nincs annak értelme, hogy együtt éljünk.

Akkor veszik észre a két láncot. Akkor tűnődnek először, hogy az állam és egyház mit cselekedett velük. Le kell reszelni. De bele kell reszelni a husba is.

És ezt a mi korunkat a világosság korának nevezzük.

*

20-25 éves korunkban még nem tudjuk, mi fából vagyunk. Az ember gondolkodása 20-30 év között hétszer megfordulhat. De ebben a korban kötünk házasságot egész életünkre, s a katolikusok felbonthatatlant, mások nehezen felbonthatót. Akit elveszünk, az is befejezetlen ember, változásnak alávetett. Hát akkor nem bolondság-e ilyen szerződést kötnünk?

*

Láttam egy ókori képet:

Egy római leány egy nyaláb virágot tesz az oltárra.

A nő mikor férjhez megy ilyen virágáldozatként viszi az életét a férfihoz.

*

A feleség az embernek a második szive. Épp azért nem szabad tőle sok észet kívánnunk. Mindig gyermek-nyelven beszéljünk vele, mert azt érti legjobban; s mindig bársonyos kézzel érintsük, mert a bőre érzékeny. A melegnek legmagasabb foka is kellemes neki, de a hideg iránt érzékenyebb a pálmánál.

*

Sok-sok házasság boldog volna, ha a férfi épp oly figyelmes maradna a nő iránt, mint az esküvő előtt volt. A nő pedig oly szemérmes és angyali.

*

Laokon, ha csak magában ábrázolták volna, kitünő szimbóluma lehetne a rossz házasságnak.

*

A házasságot Isten szerzé.

A házassági törvényt az ördögök.

Isten szerint a házasság addig tart, ameddig a szeretet.

Az ördög szerint: a gyűlöletben is halálíg.

*

A rossz asszony lánykorában: vipera üvegben.

Esküvő után: vipera szabadon.

*

Jegygyűrű a kirakatban.

- Gondold meg, mielőtt bemennél megvenni, hogy ez egy fenmaradt láncszem az elmúlt korok rabszolga-rendszeréből.

- De hogyan gondolhassam meg: hiszen szerelmes vagyok!

*

Az öngyilkossági hírek végén többnyire ott van ez a stereotip mondat:

Tettét pillanatnyi elmezavarban követte el.

Ugyanezt a mondatot lehetne a legtöbb himen-hírhez is hozzáfűzni.

*

Az elefánt mielőtt a hidra menne, előre nyújtja az első lábát és rádobbant.

Az emberi élet legkétségesebb hidja a házasság. S nekünk, mikor ahhoz a hidhoz érkezünk, nincs annyi eszünk, mint az elefántnak.

*

Száz ember mondja:

- *Ne vedd el!*

Egy belső hangocska megszólal:

- *Vedd el!*

Mellőzd a száz ember tanácsát.

S ezer ember mondja:

- *Vedd el!*

A belső hangocska pedig azt mondja:

- *Ne vedd el!*

A belső hangocska tanácsát kövessed.

*

A házasság többnyire azért szerencsétlen, mert a nő elfelejti, hogy angyal. A férfi pedig még azt is elfelejti róla, hogy nő.

*

Minden házas embernek rámába kellene függesztenie Jézusnak ezt a mondását:

Boldogok a békességesek.

Persze az asszony szobájába kellene függeszteni!

*

Mikor nevetünk, mindig másokon nevetünk.

Mikor sírunk, mindig magunkat siratjuk.

CSALÁD

A virágot a napfény fejleszti ki, az emberi lelket a szeretet.

Akinek a nyakát soha nem ölelte át kisgyermeki kéz, akinek sohse mondta gyermeki ajk: *apám*; aki soha nem remegett a halál árnyékában egy gyermekért, aki soha nem borult lelkében Isten elé a gyermek megmaradásáért hálából, az olyan ember töredéket kapott az érzések világából. Földi élete akármily lukszus-vonaton is haladt is, - alagúton haladt.

*

A gyermek földre szállott angyal, aki nem tudja még, hogy a talpacskája poros.

*

Aki gyermekét veri, önmagát veri. Aki embert üt meg Istent üti meg.

*

„Az öregek nem értik meg a fiatalokat!”

Most már magam is „vén szamár” vagyok, tudom, hogy:

„A fiatalok nem értik meg az öregeket”.

Az öreg átélte a lelkesedésnek azt a zöld korát, amelyben a fiatalok tombolnak. Átélté azokat a tévedéseket, amelyeket a fiatalok jó útnak vélnek. Az öreg már nem táncol, de azért tudja, hogy a tánc micsoda.

És az öregek is mikor fiatalok voltak, szamarazták az öregeket.

(-1921-)

NEMESSÉG

Egyik család se régibb, mint a másik, csak éppen hogy aki jómódban volt, vászonra és kutya-bőrre pingáltatta magát, aki meg szegény volt, legfeljebb egy fadarabra irták a nevét, - mikor meghalt.

A mi őseink ilyenféle emberek lehettek. Nem tudok róluk se jót, se rosszat. Apai öregapám lakatos volt Sopronban, aztán meg Nemeskéren. Mindössze annyit tudok róla, hogy hirtelen-haragu ember volt éshogy a család magyarul beszélt, érzett és gondolkozott. De tudtak németül is, mert az egyetlen könyvük a biblia, - apámmal van eltemetve, - német könyv volt. (Az ottani templomban németül tisztelték az Istent.)

Anyai öregapám meg kisbirtokos és kocsmáros, bíró és esküdt, alighanem parasztféle ember volt Szőlősgyőrökben. Nagy Sándor volt a neve. De azért tisztán paraszt se lehetett, mert egy kántortanító leányát vette el, aki nemcsak a krumplihámozáshoz értett, hanem orgonálni is tudott. De az ő ősapjai már parasztok voltak, somogyi bicskások, nem nemesek.

A mi nemességünk nem a királytól való, hanem Istentől. Kezdődik attól a perctől, mikor az én apám 1848-ban kardot ragadott s hazajött Bécsből: vagonát és életét felajánlotta a hazának.

Ha megütköznetek azon, hogy a neve német, tudjátok meg, hogy neki mindig szándéka volt a nevét megmagyarosítani, de mint afféle hivatali járatokat nem ismerő ember, évről évre halasztotta. Anyai ágon azonban, amely ágnak testi formáit velem együtt viselitek, ha kutattok, ilyen neveket találtok: Nagy, Csutorás, Henics, Paizs.

*

Az igazi arisztokraták nem a bárók, grófok, hercegek, hanem azok, akik különvalóknak érzik magukat a testüktől.

*

Cim, rang, tagság (választmány, kaszinó, akadémia, főrendiház stb.) - s más ilyesmiért való kapaszkodás, tolakodás, tülekedés, - selyemnyakkendő csontvázon.

BECSÜLET

Embernek csak a becsületes ember az ember.

A társadalom fundamentos-kövei között is egyik nagy talpkő a becsület.

Dehát mért nem kötelező kelléke a becsületesség a politikának? Mért nincs ítélőszéke a nemzeteknek, hogy két egymással patvarkodó nemzet között ítéljen? Nem közös ügye-e az emberiségnek, hogy egy-egy nemzetet ne nyomhasson el gazság, orvtámadás? (Lengyelország. Az osztrák politika velünk szemben.)

*

Minél fejlettebb lélek valaki, annál kevésbé keresi a maga boldogulását mások boldogulásának rovására. S ha a földi életben tapasztalható legmagasabb fokra jut valaki, akkor meg már éppen a maga kárával is segíti embertársainak a boldogulását.

Népfajok is vannak épp így: nemesek és alábbvalók. Az alábbvaló népfajok más népfajoknak a megkárosításával igyekeznek a maguk javait megszerezni és gyarapítani.

GYŰLÖLET

Törüljétek ki a szótáratokból ezt a szót: *gyűlölet*. Minden rosszat e cím alá foglaljatok: *tökéletlenség*.

A gyűlölet állati érzés bennünk. A tökéletes ember a tökéletlenséggel szembe állhat szemhunyással, mosolygással, utálattal, megvetéssel, javító szándékkal stb., - de sohse gyűlölettel.

A gyűlölet fegyvert és mérget hord magával, s ördögi pofát. Ne találjon szállást soha tinálatok.

*

Minden amit szépnek látok, növeli lelkem világosságát. Erősebb, jobb, istenibb vagyok tőle.

Minden, amit gyűlölök, és mégis foglalkozom vele csökkenti lelkem erejét és világosságát.

A gyűlölet felhőként vonul át az emberi lelken, s nagysága és vastagsága arányában fedi el a napot.

*

Csak egyet akarok gyűlölni: magát a gyűlöletet.

*

A szeretet mindig lelki.

A gyűlölet mindig testi.

A szeretet fénynek és melegnek a forrása.

A gyűlölet sötétségé és hidegségé.

A szeretetben istenek vagyunk.

A gyűlöletben állatok.

*

Az antikrisztus egy modern úri-ember lesz, aki fel fogja találni a füstetlen néma puskát.

Az a találmány először a királyokat semmisíti meg. Aztán a milliomosokat. Aztán a társadalmi rendet. Végül ahogy a vizözön elpusztította egykor az emberiséget, a néma puska vérözönrel fogja az emberiséget elveszteni.

És ismét egy család marad fenn. És abból a családból egy újfajta emberiség származik, amely nem fogja ismerni a gyűlöletet.

*

Az ég éjjel se fekete. Csak sötétkék. A szivárvány szinei közt nincs fekete.

A fekete földi szín.

A gyűlölet kezében kulimász van. A szeretet kezében aranyozó szerszám.

*

Csakis angyalok ajkáról zenghetett ilyen ének:

*Dicsősség mennyben az Istennek,
békeesség földön az embernek.*

Minden ház belsejében ott kellene ragyognia ennek aranybetűkkel, hogy akik keserü gondolatokat forgatnak fejökben, emlékezzenek az angyali szavakra.

Nem boldog az, ki a békességet kincsnek nem tekinti.

AKARAT

A lokomotívban a gőz, az emberben az akarat. A gyermekkorban napról napra és évről évre egyirányu érdeklődés és hajlandóság alakjában nyilvánul. A kismacska játék és a kisgyermek játéka a későbbi életpályára irányuló akarat.

*

Minél több gondolatot és energiát foglal össze és visz egyirányba az akarat, annál nagyobb erővel válik majd ki később az az ember abban az irányban társai közül.

*

Az akaratnak összeszedettsége és egyirány felé való törekvése, - ez a feltétele minden munka sikerének. Minél egybeszedettebb ez az akarat, minél egyenesebben és minél serényebben tör valaminek a megvalósítására, annál jelentősebb és kiválóbb a munkája.

P. valaki angolul akar tudni. Ha nekifog és minden gondolata reggeltől estig az angol. Fordít és jegyez, nyelvtanokat olvas, szavakat csoportosít, sétájában is angol szavakat mormol, két hónap múltán az az ember szótár nélkül olvas angol könyveket. De ha úgy kezd belé, hogy másnap már a franciára gondol, aztán egy hét múlva meg a németre, egyiket leteszi, másikat fölveszi, közben eszébe jut, hogy lefest valamit, vagy megszerez egy kótát, társaságba megy kártyázni, aztán megint angolul tanul, hát 10 év múlva tudhat.

*

A mágnások, királyi családok élete azért boldogtalan, mert minden vágyukat teljesíti a sors. A vágyuk tehát ritkán szülhet olyan akaratot, amelynek megvalósítása a maguk erejével történhetik. Magyarul szólva: nincs bennök akaraterő, tehát unatkoznak, nem tudják, mit csinálnak.

*

A földi boldogság első feltétele az akaratnak dolgoztatása egy cél felé kitérés nélkül, lanyhulás nélkül. Mert a boldogság egyik neme: a jól végzett munka látása, a siker érzése. A munka mutatja meg: mi az értéke az embernek.

*

Az akaratnak az erejét mindig az értelmi fejlettség hordozza.

A majom nem tudja koncentrálni a figyelmét csak percig, félpercig. Látjuk, hogy az elméje mindig szóródott. Épp így a gyermek.

Minél kiválóbb az elme, annál erősebben bírja összeszedni s egyirányba terelni az akaratot. A nagy emberek történetében látjuk, hogy éveken, évtizedeken át képesek egy munkára fordítani az akaratukat. Semmi egyebet nem csinálnak, semmi egyébvel nem törődnek. Sőt némelyikben már gyermekkorában nyilvánul valami nagy tett vagy nagy eszme vagy művészet-ág iránt való akarat, élete végéig annak a megvalósítására dolgozik. Liszt, Paganini.

Akarat-állandóság nélkül hogyan készülhetett volna el az Elvesztett paradicsom, Aeneas. Minden hősköltemény, nagy szótárak stb.

ÉGRE NÉZŐ LÉLEK

A TEST

Nézd meg azokat, akik azt mondják: Nem hiszek a földöntuli életben; - mind olyan ember, aki a testét érzi *én*-nek.

S nézd meg azokat, akik bizalommal emelik szemüket az égre, az mind érzi, hogy nem a test az *én*, hanem a testet mozgató erő.

*

Az ember sebet hord a testén, s a lelke vidám, nem érzi a sebet.

Az ember sebet hord a lelkén, s a test nyugodtan emészt, mintha semmi köze se volna hozzá.

Az érzések testiek és lelkiek. Ezt meg kellene látni.

A test bilincs. A lélek arra hordozza, amerre akarja. De vajjon meghal-e a rab, ha lehull a bilincse?

Ha testünk nem volna, mi kötne a földhöz? Ha nem kellene ennünk, ha nem kellene a fajunkat fentartanunk, ha nem kellene védenünk semmit, dolgoznánk-e? De nekünk dolgoznunk kell magunkért és egymásért. Aki leküldött bennünket a földre, tudja mit mért cselekedett, s mi akik itt vagyunk a földön mindennap láthatjuk a fejünk fölött az erőt, a rendet, a világosságot.

*

Nem az ember van a házért, hanem a ház az emberért. A test is ház.

?Hogyan magyarázzák meg a monisták, hogy minden gondolkodásunk és cselekvésünk nem ház!

Maga Ostwald is egy íróasztal és egy laboratórium munkáival rontogatja testét. Akkor mégis-csak másodrendű valami a testünk!

*

Mi a *testi élet*? Nem ideiglenes állapot-e?

Mi a *sz szenvedés*? Nem magunkra önként vállalt Vezeklés-e?

Mi a *halál*? Nem átváltódás-e egy másik lélek-állapotba?

És mi a *család*? Nem a széthullott láncszemek összekapcsolódása-e?

És mi az *erő* az emberben, amely megredíti a szívet a rossz előtt, és megredíti a jóban? Mi az az erő, amely a javulás, tökéletesedés felé hajtja az embert?

*

Dehát ha tökéletesedés céljából jöttünk erre a Földre, hogyan hibázhatjuk el az életet? Nem kételkedhetünk-e a *Teremtő* bölcsességében, ha ilyen tévelygések történhetnek az élet útján?

Hát ez is egyik hibánk, hogy a Teremtőt merőben érettünk élőnek tekintjük, mintha bizony az Istennek más gondja nem volna, csak hogy vezetgessen bennünket, mint hegymászókat az oláh! Hátha nem ő van miérettünk, hanem mi vagyunk őérette?

A mi tévelygésünk oka bizonyára nem az Isten, hanem mink magunk.

Dehát miért?

Az embernek legnagyobb kincse a *szabadakarat*. Ezt a kincset bizonyára teljes mértékben kaptuk. Isten nem akart bennünket magához kötni egy hajszállal se. Isten nem akart rajtunk

királykodni, nem kötött magához se törvényekkel, se rendeletekkel. Tiszta lelkek voltunk. De épp a szabadakarat gyönyöre az abszolút függetlenkedés kipróbálása ragadhatta el a mi pillangó szárnyainkat: odarepültünk, ahova akartunk. Eltávoztunk tőle.

Talán istenek akartunk lenni. Talán új világot akartunk alkotni. Talán mink vagyunk azok a bukott angyalok, akikről minden népfaj, minden vallás tud.

Eltávoztunk, elhomályosodtunk, mint a földbe került üveg. Erőink elfogyatkoztak, égi tulajdonságainkból nem maradt meg más, csak egy lángocska szeretet, a művészetekben nyilvánuló bágyadt teremtő-erő, a zene és Isten nevének homályos emlékezete.

Isten teremtette-e ezt az anyagi világot, vagy hogy még a mi alkotásunk abból a nagyidőből?

Rege-e a paradicsom, vagy földi fogalmakra átalakult ősemlékezés?

Rege-e a tiltott fa, a Mindentudás fája, vagy a nagy történetnek kis allegóriába való zsugorodása?

Rege-e a Paradicsomból való távozás?

Rege-e a bábéli széjjelzavarodás? Vagy mesébe vetített földi színes képe egy égi nagy forradalomnak?

És ki volt Jézus, ez a csodás értelmű ember, aki egyszerre megjelent közöttünk és híreket hozott a csillagokon túlvaló világból; akinek szíve nem volt földi szív, akinek gondolkodása nem volt földi gondolkodás. Ki volt? honnan jött? mért jött?

Mindezekre a kérdésekre megfelel ő maga.

Hogy igaz-e a beszéde? négyen irták le a szenvedése történetét. Egyikök sem említi, hogy az állításait visszavonta, sem azt, hogy kegyelmet kért.

Hazugságért még senki sem engedte magát kivégeztetni.

*

Mindenkinek át kell érlelődnie a testiségen. A gyermek és ifjú nem is érzi magát soha másnak, mint testnek. Némelyik ember meg átéli az egész életet annélkül, hogy csak egy pillanatra is felocsudna.

De addig míg az ember nem a saját érzésében jut a lelki önmegismerésre, hiába is minden okosítás. A macskának hiába nyitod fel a szemét két napos korában: nem lát. De nyolcadnapra felnyílik a szeme magától, s akkor lát még a sötétben is.

Meglett, művelt emberek vannak, akik hamisnak mondják az embernek égi honossági bizonyítványát, s egyszerű tanulatlan emberek vannak, akiknek fölösleges az ilyen bizonyítványt mutogatnunk: tudják, hogy hova valók.

A sas látja a napot, nem kell neki csillagászati bizonyíték. Bányaféreg nem hisz ilyen fényt ha bárki állítja és bizonyítja is neki. Akinek jól fejlett füle vagyon, hallja a zenét. Akinek süket füle vagyon, hiába hegedül annak akár Kubelik is.

Mégis nem haszontalan erről beszélni. Akik aranyat ásnak-keresnek, mindig szívesen hallgatják más aranyásók tapasztalatait. Akik már a jouton vannak is, megerősíti inukat a mutatófa jelzése, ha egyez az irányukkal. Akik már az ajtónál tapogatódnak, nem kell annyira keresniök a kilincset.

Az apa pedig legjobban beszélhet a gyermekeinek, mert a gyermek, ha nem is érti, bizalommal fogódzik az apa kezébe: bizonyos hogy e a kéz hinárba nem vezet.

LELKI ÉBREDÉS

Mik a jelei a lelki ébredésnek?

Az ember megismeri, hogy a keze nem ő, a lába nem ő, a füle nem ő. Eddig csak a hajával nem azonosította magát, most elválik az azonos érzése a végtagoktól:

A kéz csak fogó és ütőszerszám. Ha levágják, sem az eszem, sem az emlékezetem nem csonkult. A láb csak járó, emelőszerszám. Bár testemnek csaknem fele, ha elvesztem, öntudatom nem csökken, lelki tehetségeim nem kevesbedtek.

Dehát micsoda kocsi az, amelynek elveszhetnek a kerekei, eltörhetik a rudja, mégis egész kocsinak érzi magát?

Ha a testem egyes részei elveszhetnek annélkül, hogy a lelkemből bármi is hiányzanék, bizonyos, hogy a gyomrom se én vagyok, a tüdőm se én vagyok, a szemem se én vagyok, és az agyam se én vagyok. Ha az egyik testrész műszer, a másik is az. Hús, hús.

Mért volna az agyvelő kivétel. Az agyvelő is csak anyag. Az anyag pedig nem gondolkodik.

Igy válik ketté tudásunkban és érzésünkben a valónk: *Én és a Testem*.

Dehát mi vagyok én, és mi a testem?

Én lélek vagyok. A testem meg hús. Én vagyok a kocsis, a testem a kocsi.

A kocsi mint börtön! Mért vagyunk e mozgó börtönben? Nem tudjuk. Aktáink be vannak pecsételve, és ismeretlen levéltárban hevernek. Emlékezetünk is ott van valahol, mint a régi rab régi naplója a fegyház irattárában.

Hol az az irattár?

Hol az a levéltár?

Hol itélnék el bennünket?

Miért?

Megtudjuk majd, ha a kulcsár értünk jön.

*

Ha vasuton vagyunk, s kérdezni valónk van, kitől kérdezősködünk, ha nem a konduktortól? Ha más uton járunk, s ember-csoport jó velünk szembe, nem ahhoz fordulunk-e, aki véleményünk szerint legjáratosabb azon a tájékon?

Kit kérdezzünk a lelki út tévelygőiben?

Bizonyára nem a testi embereket, hanem a lelki embereket. Azokat, akik a zablát legerősebb kézzel kormányozzák; azokat, akiknek a *honossági érzése* erősebb, mint a miénk; azokat, akiknek agyában tisztultabb a világosság, mint a mienkben. Mert ők tudják legjobban az utat, az igazságot, az életet.

A legfejlettebb lelkű ember a földön Jézus volt, senki nem is említi annyiszor a lélek és a test különvalóságát, mint ő, tehát senki nem is érezte annyira, senki se volt e tekintetben olyan tájékozott, mint ő, senki nem adhat olyan biztos utasítást, mint ő.

Utasításai az evangéliumokban vannak megírva.

*

Érdekes, hogy Jézus halottnak nevezi a testiembert.

Egyik tanítványa kéri:

- Engedd, hogy elmenjek s eltemessem az atyámat.

Jézus feleli:

- Kövess engem. A halottat hadd temessék el a halottak.

Jézust nem is érti meg a testi ember. Az evangéliumok mesék nekik, vagy zagyva beszédek. De vajjon nem más szemmel nézi-e az eget is a gyermek és a csillagász?

A lelki ember megérti Jézus szavait, és megérti a hallgatósága felkiáltását is:

- Soha ember nem szólott úgy, mint ez!

*

E megkülönböztetésről ilyen sokat írok, - ez nincs hiába. A jó kőműves erős alapot vet az épületnek. Az élet, ha lelkiségre épül, merőben más, mint a testiek élete.

A test állat.

A lélek isten (Kis i-vel írott isten).

A testi ember állati életet él.

A lelki ember istenit.

A testi ember nem lát célt, csak véget: egy gödröt.

A lelki ember lát célt s tudja, hogy a gödör nem az ő végét jelenti, hanem csak a testéét.

Mert a világ nem ez a Föld, az élet nem csupán a test élete.

Ennek a megértése az a hid, amelyen át a helyes utra átjuthatunk.

*

Hibás és alacsonyrendű élet az is, amely merőben testi. Mert hogy az életünk célja csak húsápolás meg szaporítás, ez lehet életfelfogás Kőbányán, de ott sem az emberi házakban.

Ha gépeknek elméjük volna, egyszerre tudnák, hogy nemcsak mozgásért és olaj-emésztésért készültek. Hát az ember vajjon megnyugodjék-e abban, hogy a létezése a mechanikai céloknál alábbvaló?

Hiába: vannak ilyen húsgépek. Ezek valóban nem ismernek egyéb célt, mint az emésztést, tenyésztést, és azon anyagok gyűjtését, amelyek fentartásukat biztosítják.

Az ilyen emberekre aztán úgy hat egy-egy családi gyász eset, mintha ökölrel sujtották volna őket homlokukon. De hogyisne: a hús életét tartották az ember életének, s íme a hús odavan, tehát az életünk is odavan. De egy rejtelmes hang megszólal ekkor a szív belsejében:

- Nem lehet, nem lehet, hogy az ember így elpusztuljon!

A gyötrődő ember fölemeli ekkor a fejét és kiált:

- Egy csöpp vizet! Lázár egy csöpp vizet!

Dehát hiába adná Lázár az egy csöppet, csak fokozná vele a szomjúságot. A fát nem lehet öt perc alatt felnöveszteni, kivirágoztatni, meggyümölcsöztetni. A lelki magamegismerést, az Istenben való bizalmat se lehet egyszerre belenöveszteni az értelemben.

De hogyan lehetne annak hite és megnyugvása, aki az égre csak akkor nézett, mikor a felhők állását vizsgálta. Az arcán csak az érdekelte, mikor a tükörbe nézett, hogy jól áll-e a haja? aki

a természetben csak üdülést keres: aki a négy filkót ismeri, de a négy evangelistát nem, s aki az emberiség nagy gondolkodóit sohse kereste, sohse forgatta, de habozás nélkül leszamarazza.

Ti fiaim ne éljetez ilyen testi életet, hanem lelkit. Mindent a léleknek! Testnek csak annyit, hogy ne kellemetlenkedjen.

*

A testi életnek is megvan a maga szentháromsága:

Az Asztal.

Az Ágy.

Meg a Pénz.

Ami ezeken kívül van, két osztályba sorozható:

Kellemes.

Kellemetlen.

Kellemes a tunyaság, a tudatlanság, a dorbézolás, a lopás, rablás, paráználkodás, képmutatás, csalás, és bármilyen pénznyereség.

Kellemetlen: a munka, a magatok művelése, a mértékletesség, a nyomorultakon való segítség, a megbocsátás, a haza és emberiség javára áldozatok, a tiszta élet, a becsület s egyáltalán az emberi jószág.

Figyeljétek meg, hogy aki ezt a Földet tartja a Világnak, mind korlátolt elméjű ember. Többnyire nagy testűek és kövérek. Az élet gondjaival vagy pénzgyűjtéssel szorosán elfoglaltak. Ha nem foglaltak, gyomrukat szeretettel simogatók, szoknyafutók. Ha nem ilyenek, ravaszok, kegyetlenek. Aki eszesnek látszik is közülük, eszesége nem igazi, csak afféle rókaházi.

*

Az élet épp oly logikus következmény, mint minden más következmény. Nincs következmény előzmény nélkül.

Dehát ha előbb is éltünk, mért nem emlékezünk reá?

Aki a bányába száll le nem visz magával napórát. Aki vadászni megy, nem visz magával meszelőt. Aki fürödni megyen, nem visz magával káposzta-gyalut.

A földi élet rövid kiutazás az örökkévalóság országából. Csak a szükségeset hoztuk magunkkal: az egyéniséget, hajlamokat, erőket, képességeket, s lelki irányítót, amely ezt a két fő irányt mutatja: *Jó és rossz*.

*

1. A lélek tud magamagáról.

2. A lélek külön vizsgálja magamagát és külön a testet. (Már Szt. Pál mondja: Más törvényt látok testemben és mást lelkemben.) De előtte sokkal, sőt a történelem betűi előtt már élt a holtak életének hite, tehát a lélek különvalóságának tudata.

3. Ha a test inficiálva van, a lélek nem érzi magát inficiáltnak.

4. Az elvágott testrészek. A lélek nem érzi magát soha megcsonkítva.

5. A test fejlődésében sem a történelem, sem a természet tudomány nem tud egy vonalat se kimutatni, ellenben a lélek fejlődésében vissza tudunk menni az állati állapotig s előre tudunk nézni a szemképráztaató jövőbe.

6. Az agyvelő minden kis molekuláját megvizsgálták és ismerik a tudósok a mikroszkopikus határokig, de azt egyiknek se sikerült megtalálnia, hol, melyik részben székel az én-tudat.

*

Látjuk a növényt, hogy kikel, virágzik, hervad és meghal.

Látjuk az embert, hogy kikel, virágzik és meghal.

Hát vége akkor a növénynek? Vége az embernek?

Nincs-e a növénynek magva? Nem kél-e a magbúl ismét ugyanafféle növény? Ha a mag nem halt meg, hanem továbbviszi annak a növénynek az életét egy új életbe. Akkor abban a magban van valami örök.

De honnan jött az az *örök* annak a növénynek az első magvába, amelyikből az első növény kelt ki?

Hát majd ha a föld kihál, az utolsó magból is odamegy az, ami benne *örök*, ahonnan az első magba jött bele az a rejtelmes *örök*.

LÉLEK

A legfelső fokra ezen a Földön akkor jutunk, mikor különvalónak érezzük magunkat Testünk-től. A tökéletlen ember egy a testével, a teste ő. A tökéletes csak úgy néz a testére, mint a ruhájára.

*

Istenből való részecske minden lélek. Abból is látszik, hogy mindenki a világmindenség közepének érzi magát. S el nem bírjuk képzelni se, hogy nem mindig voltunk és nem mindig leszünk.

*

Ha ez a Föld volna a világ, mért fejlődik minden ember a lelkeség felé? Mire való a lélek gazdagodása, ha a léleknek külön célja és élete nincsen? Mire való a szeretet a gyermekkötös elhajtása után?

*

A világon nagy vasuti állomások vannak, de a legnagyobbakra akkor érkezünk, mikor ebben a szóban: *Én*, - először értjük a lelket.

Innentől fogva bent vagyunk az értelem országában. Nincs többé vicinális, nincs többé kanyarodó! Haladunk kisebb-nagyobb állomásokon át a világközpont felé, amelynek neve:

- Tökéletesség.

*

A tér és idő végtelenségéről beszélnek csak a filozofusok, mintha más végtelenségek nem is volnának. Pedighát az orrunk előtt vannak. Az élet, s az életnek minden jelensége. Minden, ami felfoghatatlan, megmérhetetlen, egyuttal végtelen is.

*

Minden láng fölfelé lobog.

Az emberi lélek is láng.

*

Életünk téves felfogása abból ered, hogy egynek véljük ezt a két fogalmat: ember és emberi test.

*

Az ember bőrbe kötött lélek.

*

Nézi a csillagot a paraszt.

Neki csak fehér szikra.

Nézi a csillagot a tudós.

Neki egy távol kerengő világ.

Nézi a csillagot a bölcs.

Neki egy fénylő útmutató az Örökkévalóság felé.

*

Aki teljes életében testi gondolatokkal foglalkozott, nem értheti meg a lelki emberek élet-látását.

Hasonlít a kutcsináló paraszthoz aki sose látott artézi kutat, s így beszél:

- Nem lehet az igaz! Mert én már háromszáz kutat ástam, de egyből se fakadt meleg víz.

Mélyre kell furni a gondolkodásban, akkor találjuk meg az élet vizét.

*

A hegedü nem zeng magában, csak ha értelem szólaltatja meg.

Az emberi test is hegedü.

*

A lélek az agyban = üveglencse a fényképező ládában.

Szem = fényképező lemez.

A lemez mindenre fordítható amit a lencse fel bír venni.

*

A *Mens sana in corpore sano* mondás nem azt jelenti, hogy mentül inkább Toldi Miklós az ember, antul erősebb benne a lélek is. A gondolkodás hősei közt több a gyöngö testü, mint az erős. S menyí a béna, sánta, púpos, vak, beteges!

A régi rómaiaknál közmondás volt:

- *Buta mint a gladiátor.*

*

Ha a test teljessége határozná meg a lélek teljességét, akkor az Iliászt Odisszeát Herkules írta volna, az Éneászt Akilles. Akkor a mészárosok és hentesek mind akadémikusok volnának. A lapokba akrobaták írnák a legszebb cikkeket; s a Petőfi-társaság csupa tornatanár volna.

*

Meddig fejlődik az értelem?

Látjuk, hogy némely embernél 20 éves koráig, másnál 30 éves koráig, ismét másnál 40-50 éves koráig. Ha a lélek a test gőze volna vagy mije volna, 24 éves korában kellene minden embernél virágoznia.

*

A delfi templom felirata a testi embernek: szó, szó, szó.

A lelki ember elbámul rajta, hogy már abban az ó világban volt olyan gondolkodó elme, amelyik tudta, hogy az ember nem ismeri magát.

Vajjon aki még nem látott tengert, ösmeri-e azt az érzést, amely megmozdul benne, mikor a tengert először meglátja?

Vajjon, akit még nem ért nagy szerencse, akit még nem ért nagy csapás, ijedelem, el tudja-e képzelni, micsoda érzéseket bont ki mindaz a lélek mélyéből?

Aki még nem menekült meg veszedelemből; tudja-e, mennyire szereti az életét?

Aki még nem temetett anyát, apát, testvért, gyermeket, ismeri-e azt a kapcsot, amely a lelköket összeköti?

Haragunk vagy szeretetünk belső meglobbanása után nem káprázva állunk-e, s kérdezzük:

- Nini, hát ilyen vagyok én?

Az ember lelke begöngyölt láng. Csak egyes sugarait ismerjük magunk is. Annyit, amennyi a földi életünk haladására világítónak kell.

*

Mi az ember?

Mozgó ház, amelybe égi lakó van beletáncolva.

*

Az Olibiusz fazeka amelyben azt mondják, - örökláng égett...

Az ember is olyan fazék.

*

Ez a kifejezés: *testem*, helyes.

Ez a kifejezés: *lelkem*, - nem helyes. Lelkem helyett azt kellene mondani: *én*.

*

Mikor hires ember arcképét nézzük, azt akarjuk látni, ami láthatatlan: a lelkét.

*

Minden cselekedetünk egy-egy felelet erre a kérdésre:

Ki vagyok én?

Minél szokatlanabb a cselekedet, annál erősebb a felelet.

*

A test és lélek egymáshoz való kapcsolata olyanforma, mint a keskeny ágyban háló két emberé: a nyugtalan félretolja a nyugvót.

*

Aki lelki igazságokat keres, úgy halad, mint kincses földben a bányász: lépésről lépésre dolgozva egy-egy szemernyi aranyért. Néha napokig nem is talál, de néha szinte magától, egy pillanat alatt, ragyogva omlik eléje.

*

A tökéletesedés törvénye:

Elképzelni se tudok olyan embert, aki azt mondta volna:

- Én aljasabb akarok lenni, mint te vagy.

*

Schopenhauer megismerte az égi erőt a földön, de nem tudta: micsoda? Nevezte Wille-nek. Pedig hát a *Wille: lélek*, az állatban is, fűben, fában, kőben is rejlő lélek.

*

Két nyilatkozat.

- Haj! szép az élet!

- Haj! utálatos az élet!

Nem két különböző lélek nyilatkozata, hanem két különböző gyomoré.

*

A világ történelmének legrejtelmesebb lapja, bábeli zavarodás története. Száz szóba vont rövid mese formájában valami nagy igaz történet az emberiség legnagyobb viharáról, amely bizonyára nem is ezen a Földön folyt le, hanem a Magasban. A lelkek világában.

Micsoda égi-háboru lehetett az, ahol az orkán por helyett a lelkek miriádjait sodorta szét a világtérbe!

*

Ki erősebb?

Aki beleviszi minden izmát, erejét, a zajgó életbe, és innal lánggal, verejtéssel küzd és küzd?

Vagy aki minderre, - világra és küzdőkre, - vállat von?

*

Érdekes: mennyire áhitják az emberek a rangot, címet, rendjelet, osztályokban való felső grádust, de ami mindezeknél feljebbvaló, a lelki tökéletességet talán boltba se, garason se vennék meg.

*

Ha az ember: kicsiben a világmindenség, akkor a világmindenség: az ember nagyban. A test a matéria, a lélek az Isten. A csillagok a világmindenség sejtjei.

- De mi akkor az ember?

- Az, ami a harmatcsepp: távolra jutott kerek egész részecskéje a tengernek.

*

A legnagyobb utazást az cselekedte a Földön, aki legmesszebb birt távozni a saját állatóságából.

*

Ahogy az ember testében megvan minden állat és megvan a földnek minden eleme, azonképpen megvan minden ember is. S minden bűn, minden erkölcs. Csak ahogy a fűben is az egyik szál hosszabb, másik rövidebb, lelkünkben a bűnök és az erkölcsök szálakban különböznek.

Ez az oka, hogy az író minden bűnt, minden erkölcsöt megért és alkotásaiban megformál, s a színész is mikor irásművet illusztrál, a benne való karaktereket reprodukálhatja.

*

A lélek nem egyéb, csak az agy működése.

- Tehát a harsogás nem egyéb, csak a trombita működése, - trombitás nélkül.

*

Ha a házunk meggyullad, kiragadjuk belőle gyöngyünket, aranyunkat. A többi holmi úgyis csak lim-lom.

Ha testünk meghal, a lélek magával viszi a legértékesebb szerzeményeit az új testbe.

*

A ragályos beteg érezheti, hogy bármennyire átjárta is a betegség a testét a lelke érintetlen maradt. Viszont a lelki ragályos beteg egészséges lehet testileg, mindhalálíg.

*

A jólét a Földhöz foglalja a lelkünket.

A szenvedés old a foglalaton.

A szenvedő ember érzi, hogy nem ez a földi világ az igazi hazája. A lélek megmozdul, - a vackában nyugtalanított állat, - s külön-érez.

*

A gonosztevőt elzárjuk, hogy korlátozzuk a mozgásában. Magunk bezárkózunk, ha meg vagyunk hülve, hogy ne ártson a külső levegő.

Vajjon az ember testbeöltözése nem arra való-e, hogy a világtéri mozgásból akár önkéntesen, akár muszájból el legyen távolítva a lélek-ember?

A szabadakarat szárnya meg van nyirva: a gólya egy udvaron tölti a telet.

*

Némelyik tudós azt mondja, hogy lelkileg úgy fejlődik az ember mint a korall. Az öt érzék építi különféle elágazásait.

Majd ha a lélektudomány világosabb lámpással kutató, meg fogja találni, hogy a lélek karaktere készen hozza a főágakat. Az öt érzék nem épít, csak tölt.

*

Mikor ébred meg az Én? Mikor érzi meg az ember, hogy lélek?

Csak érett korban. Csak egy belső világrendülésben.

A rendülés hol lassan jön, mint a viharfelhő, hol hirtelen, mint a villámcsapás. Megráz. Aztán az egünk világosodik.

A viharok, villámcsapások többnyire testi szerencsétlenségek: halálosnak érzett sebesülés, csonkulás, ragály, - testünknek mindazon veszedelmei, amelyek a meg gondolásban fontra vetik a húst és kiáltják:

- Hát ez vagy? Hús és csont vagy?

És akkor a lélek megmozdul a belsőnkben: és szeme nyílik.

- Nem.

*

A test 25 évnél nem fejlődik tovább. A lélek még 60-70. évben is.

A lélek vénsége akkor kezd mutatkozni, mikor már a test annyira elvényt, hogy az agy fonnyadt, s a vérkeringés ellassult.

Dehát azért hogy a fotografus-gép üvege meghomályosult, a fotografus nem homályosult meg. Majd szerez új gépet s új üveget.

*

Ha a földi élet volna minden életünk, akkor érthetetlen volna hogy miért kell életünk egy harmadát vagy negyedét növéssel töltenünk?

De ha nem a földi élet az élet, akkor érhető, hogy 70-80 esztendő nem elég egy léleknek iskolázására. Folytatnunk kell a tanulást más osztályban. A végzett osztályban szerzett erőket átvisszük új osztályba. A továbbfejlődésre való gyökereknek egyre szélesebb elhelyezkedést keresünk. Új föld, új milió, új felszivódások szükségesek, hogy lelkileg tovább izmosodjunk, világosodjunk, tökéletesedjünk s a földi életünk gyümölcseit egy megint más életbe átvihessük.

A Teremtő elvégre megmutatta más testeknél, hogyha akarja rövid időben képesek kifejlődni: A ló két év után eléri a fejlettséget. Az ebnek elég rá egy év. A tyuknak elég rá félév. A strucc mihelyt kibúvik a tojásból oly gyorsan fut, hogy ember el nem foghatja.

Hát tökéletlensége volna a természetnek, hogy az embernek 20 évig kelljen növekednie.

Nem a testnek van szüksége ily hosszú zsengekorra, hanem a léleknek.

*

Nem is kell kertésznek lennünk, tudjuk, hogy a rózsamagból rózsza lesz, a dinnyemagból dinnye, csak a nekivaló föld megválasztása ad munkát.

Hát a másvilágon az új testesülésre váró lelkek nem tudják-e a mi gyermekeink jövőjét megmondani, ha akarják?

Akinek az a fok kell, hogy pappá legyen, nem fog testet öltetni oly családban, amelynek gyermekei üzletet örökölnék. És aki például henye életet élt, dolgos élet kell neki jövőre, hogy tökéletesedjen, nem fog beleszületni olyan családba, amelyben azt beszélgetik: No ha fiunk lesz, papnak neveljük. Aki gögös volt, olyan helyet keres, amelyben rákényszerül az alázatosságra. Aki állatian alázatos volt, főhercegi családba száll. Aki civakodó volt, tűrésre, szenvedésre vállalkozik. Aki torkos volt, rongyokat ölt. Aki parázna volt, szüzességi fogadalmat fog tenni.

Minden lélek megtalálja a fejlettségének és tulajdonságának megfelelő helyet és családot. Minden lélek megválasztja azt a földet, ahol a gyermekkori és ifjúkori hatásokból dúsan leveződhet új fává.

A hegymászás testi bolondságnak látszik. Pedig az életünk mindvégig hegymászás.

Jézus ma is ott áll a hegyen.

Jézus a tökéletesség.

Mindenki megismerheti: mily fokán áll a tökéletességnek, akár maga, akár más. Minél jobban megérti Jézust, annál tökéletesebb.

Kezdetben mindenki vak iránta.

Egyszer csak világosodik a szemének.

Egyszer csak bámul.

Egyszer csak indul utána.

Mind a hegy körül vagyunk. Valamennyiünknek fel kell jutnunk valamikor a hegyre.

*

Hogy lelki szerzeményeink nem vesznek el, abból is kitetszik, hogy a halál olyan embereket is elragad tőlünk, akik fényes pályájoknak csak a kezdetén állanak. Mi elveszítjük őket, de ők nem vesznek el, csak átültette őket a Kertész más földbe.

Mily gyorsan tanul zongorázni Liszt Ferenc. Mert már tud, mielőtt zongorát látott volna. Petőfi husz éves korában már ismeri a költészet mindazon titkait, amelyeket az elmélet csak halála után sok esztendővel sok vizsgálódással birt kitapogatni.

*

Egyenlő rang a természetben nincs. Egyik lélek fölötte van a másiknak. Két idegen ember találkozik: mihelyt szót váltottak, érzik hogy melyik van fölül. Veszedelem idején a gyengébb követni fogja a másikat, engedelmeskedik.

Ez a titka a nevelésnek is.

A világtörvény egyik paragrafus: a tökéletesebb lélek uralma a kevésbé tökéletesen, hogy az is a tökéletes útra terelődjön.

*

Égben járt ember.

A tömeg megérzi. Meglátja, habár csillagot nem hord a homlokán, s teste nem különb, mint másoké. De attól a perctől kezdve, mikor a földi megérése befejeződött, figyel a szavára, mint felső régióból jövő lélek nyilatkozatára.

HALÁL²

Temetnek. Sirva megy a nép a koporsó után. Sirva néz a gödörbe.

Ne oda nézzetek, hanem fel az égre.

Utálatos anyag a test. Csak addig szép és kedves, ameddig a fajfentartó erő színes üveget tart a szemünk elé. Valójában nincs rajta semmi szeretnivaló. A lélek bizonyára örül, mikor megszabadult tőle, és bámul, hogy ezen sirnak az emberek, mint valami szerencsétlenségen.

Milyen az ember, mikor már nincsen teste?

Elmének gyengesége nem bírja másképp elképzelni, mint megintcsak olyanformának amilyen volt.

Dehát mi szükségünk van nekünk a másvilágon lábra? A láb nem egyéb mint testet hordó szer. Kemény csont a közepe, hogy össze ne essen; szíjjak és fonalak vannak a csonton, hogy hajolni és feszíteni tudjon. Mi szükségünk van erre az aetherben, ahol nincs por, és ahol nem cepelünk terhet.

És mi szükségünk volna a kézre, erre a fogószerszámra? Mi szükségünk volna a gyomorra, erre a husfejlesztő készülékre, mikor ott husunk nincsen. Mi szükségünk volna arra a két fényképező lencsére, amely a koponyánkba van illesztve, mikor szerek nélkül is láthatunk.

Nincs szükségünk a test semmi részére.

Formák nélkül nem tudjuk elképzelni magunkat. Az Istent is anyagi testbe szakálasan festjük. Az angyaloknak tollszárnyat adunk, amelynek hosszából az ornithologus ki tudja számítani: melyik hány kiló. Dehát a formák bizonyára mások az aetherben.

A test a földi életnek megfelelő forma. Ha vízben kellene élnünk, másalakuak volnánk. Az állatok milliárd változata mutatja, hogy minden talaj és minden életmód más formát kíván.

Emeld el a fejedet a kicsinyes üzleteidtől, és nézd meg: milyen csodamunka minden test a földön!

A szunyog teste nagyon különbözik az emberi testtől, de azért a szunyog is tud járni, emészt és lélegzik.

Nézd a rotifert. Csak egy lába van. Ha több lába volna, nem tudna vele mit csinálni. És a rotifer él, dolgozik, jár, emészt, lélegzik, lát, szaporít.

Nézd a meduzát. Annak meg egy lába sincsen. S ha a lelked ma meduzatestet öltene, azt mondanád:

- Élek. Van mit ennem. Szeretek. Vannak gyermekeim. A tenger az igazi nekem való hely. Áldott a Teremtő.

Hát ha így e földre bilincselten helyen is ennyiféle alakban látjuk az élet lehetőségét, mi szükségünk van arra, hogy a másvilágba fel akarjuk vinni ezt a nehéz, kényes és oda nem való testünket?

*

² Ezeket az apró jegyzeteket egy levélborítékba rejtetten találtam. Rá volt írva: *a koporsómnál szónokló papnak adjátok!* Az írást Gárdonyi halála után két hónapra leltem meg a köznapi ruhája zsebében. *G. J. dr.*

Az élet útja látható renddel készített út. Nap, hold, csillag világít reá. A mellékén virág terem és kenyér. Öntözik égi felhők, s martiroknak vére.

Az ilyen út nem lehet azért készített, hogy a végén egy gödörbe jussunk.

*

Azt szokták mondani:

- Adjon meg az Isten mindent, amit magadnak kívánsz!

Ez jókívánságnak látszik. Valójában pedig átok.

*

Micsoda ócska szó ez: *halandó*? Az ember nem halandó. Csak a teste halandó.

Papoknak nem volna szabad ezt a szót kiejteniök!

*

Csak holt test van. Holt lélek nincsen.

*

A hős érzi, hogy élete örökkévaló.

*

Örök mivoltunk érzése minden korunkban... Csak a világot látjuk változónak, mulandónak. Mi magunk mintha az örökkévalóság résztulajdonosai volnánk, csak valahogy idehelyezett lelkek az örökkévalóság világából... Ha nem néznénk soha tükörbe, vélnénk, hogy testileg se változunk, csak épp hogy gyengülünk. Lelkileg mindig csak erősödést, világosodást érzünk, vénülést soha.

*

Mi az örökkévalóság?

A parasztnak a kőház.

Az egyiptomi királynak a piramis.

A latin költőnek a vers.

A magyar főurnak a hitbizomány.

Semmisem örökkévaló pedig ezen a földtekén, csak az egy mulandóság.

*

A mulandónak csak mulandóságokra van szüksége. A természet nem pazarló. Minden állat csak annyit tud, amennyi a teste fentartására és szaporítására kell. Mi mindent tud az ember, aminek a testre semmi vonatkozása nincsen!

A lélek is gyűjt. Hiszen az egész élet nem egyéb: a lélek gyűjtögetése. Értelmet és tapasztalatokat, érzéseket és erkölcsöket gyűjtünk. A sirnak gyűjtenék? Arra volna teremtve az ember, hogy egy gödörnek gyűjtsön?

*

Epiktetosz szól:

- A halál semmi. Csak a hozzá kapcsolódó képzetek búsítanak.

A gyászoló:

- De mikor épp azok a képzetek az én földbe vesző kincsem!

*

- Tudom hogy ha meghalok megszünök lenni!

- Próbáltad?

- Nincs Isten az égben!

- Jártál a csillagok fölött?

*

Mi a halál?

Az angyal fölébred abból az álmából, hogy állat volt.

*

A halált a legtöbb ember azért véli megsemmisülésnek, mert azt látja, hogy a természetben minden ami él, meghal: a fű, a fa, a bogár, az állat.

- De csak a testet látod meghalni, ember!

*

A természet fő törvényei között van a folytonos átalakulás törvénye. Az élő világban szembe-tűnő ez. A pete amelyből hernyó lesz, a hernyó, amely négyszer is vedlik, s egyre tökélete-sebb az alak.

Nem vedlik-e az emberi lélek is?

Nagy szenvedések után érezzük, hogy egy kéreggel kevesebb van a lelkünkön.

S az utolsó vedlés?

Az a szárnyat öltő halál.

*

Az emberi test két fujtatóval maga-magát folyton élesztő sárszobor. Lehetetlen meg nem is-merni, hogy lakás: lélekház. Ha elszűnik a két fujtató, megfagynak a folyók, patakok, cserme-lyek az emberi testben. Akkor a lélek kiköltözik belőle és más házat keres.

*

Némelyik emberben medveként alszik a lélek. Sőt még mélyebben, mert mindig alszik. Nem is ébreszti föl más, csak a halálnak egy-egy mennykőcsapása. Akkor zavarodottan és borzadó hajjal bámul körül. És... csakhamar megint elalszik.

*

A legtöbb gyászjelentésben az *ennyedikén* vagy *annyadikán meghalt*, helyett igazában ezt kellene írni:

- ...*ennyedikén* vagy *annyadikán megérte élete legboldogabb napját.*

*

Kétezer év pislog ki a szemedből. Lelked mélyében azonban maga az örökkévalóság csillaga szunnyadoz.

Mindaddig állat vagy, míg rá nem ébredsz, hogy istenfi vagy, az Atyával egy, s vissza kell térned, tékozló fiu!

*

Ha bizonyosak lehetnénk januárius 1-én arról, hogy december 31-ikén meghalunk...

Milyen más lenne a gondolkodásunk, munkánk, magunk viselete.

Mennyi sok izgalmat ismernénk haszontalannak!

Mennyi sok emberre néznénk több szeretettel!

Milyen hálásak lennénk csak egy szép napos időért! Egy jó vacokért! Egy tányér ételért!

Milyen érdeklődés nélkül olvasnánk a politikát, börzét és nyilttéri nyilatkozatokat.

Milyen érdeklődés nélkül néznénk sok nyargalást, tülekedést, kiskalapácsot és nagykalapácsot, irigy nyálat és dühtajtékot, furkósbót, rendjelet, rózsaszín levelet és selyemnyakkendőket. Pénzolvasást és telekkönyvi táblázásokat. S tovább is így.

Dehát terminus ismerete kell erre.

*

A malomkerekét viz hajtja. De mi hajtja a mi kerekünket, hogy élni, örökkön élni akarunk? S megállani, elmulni, soha!

?Mit öröl a mi fejünk, hogy annyira becsüljük örlését és örleményeit? Csak reményeket és reményeket, egy reményt, két reményt, sok reményt, csupa szép reményt.

Dehát minden reménység: kép csupán. S nem is való-kép: lelki délibáb. Ha odajutunk hozzá, csakolyan sivatagba, kövesre, mocsárba jutunk, mint amilyent elhagytunk érte. De onnan megint új szép képre látunk, - s ezerszer is csalódva, sietünk ismét hozzá, és sietünk mind éltünkön által, migcsak belé nem pottyantunk a 2^m lyukba.

*

Egy buborék, mely száz évig élhet, -

Ez volna az emberi élet?

*

Az állat meg az állati fokon élő gyermek, meg a gyermeki fokon élő nép nem a halál órájához igazítja a járását. Az élet örök voltának érzése bennük van. A csatában forgók nem félnek a golyóktól: mind azt érzi, hogy őt nem találja el, csak a másikat. Mert-persze a másik örök-élet érzését nem érezheti, csak a magáét.

A halál-gondolata életvégnek ismerve, gondolkodásnak a szülötte, annak a gondolkodásnak, amely még ott jár, hogy csak az a valóság, amit testi szemünkkel látunk.

SPIRITIZMUS

Magyarországon sokan foglalkoznak a lélekidézéssel. Magam is részt vettem harminc vagy negyven ilyen ülésen. Megtörtént, hogy a lelkek neveket is irtak: Napoleon, Zrinyi, Mátyás, Wesselényi, Deák és más ismert nevű jelesek. Minden név más írás. Ki az egyiket ismerte, ki a másikat. Valaki megszólal a társaságban:

- Géza, kérj te is irást!

Az apámat kérdeztem, hogy jelentkezhetik-e?

- Igen.

- Ha igen, akkor kérem, hogy írja le a nevét.

A médium (egy tizenkét éves bájos leányka) felém fordítja az arcát és azt kérdi, hogy mi volt az apám neve?

Megmondom.

A médium keze a szokott ideges remegéssel leírja:

Czigler Sándor.

A társaság kérdő tekintettel néz rám. Én csak a papirosra mélézva felelem:

- Apám, ez nem a te írásod.

A médium keze újra a papirosra. Mások a betűk, más a végzővonal, de a betűk nem az én apám gömbölyű erős betűi és az alávonás sem az apámé.

- Apám, - mondom újra, - te nem irtad soha cz-vel a nevedet.

A médium harmadszor is leírja a nevet ekképpen:

Zigler.

- Nem az, - mondom. - Az apám *Zieglernek* írta a nevét. Az írása meg olyan volt, hogy senkiéhez sem hasonlított.

A médium ekkor pénzre tette az ujját. Szent János apostol óhajt szólni. Az apostol azt mondta:

- Aki hitetlen, annak a lelkek sohasem adnak bizonyítékot.

És ezzel vége szakadt az ülésnek.

Ezévi ujév napjától kezdve mikor először vettem részt a lélekidézők összejövetelein (1894), sohasem volt szó arról, hogy én hívő vagyok-e vagy sem. Mert én kevésbeszédű ember vagyok és ha kérdések támadtak is a lelkemben, elhallgattam. Inkább akartam szemlélő lenni, mint feszegető.

A lelkek az első üléstől kezdve mindenkor azt mondták, hogy ismerik a gondolatainkat. De az én gondolatban való kételkedéseimen sohasem ütköztek meg.

A hit, az ő létezésükben való komoly hit, ez kell, - mindig mondták. S ha olykor csak a kétségtelenül hívőknek akartak nyilatkozni, engem mindig megneveztek, hogy jelen lehetek. A többi ilyenkor más szobába vonult s a lelkek feleleteit titokban tartottuk. Így volt ez például akkor is, mikor én arra kértem őket, hogy Béla király névtelen jegyzőjére vonatkozólag gyujtsanak világosítást. Felelet:

- Elcsapott barát volt.

És megmondták a nevét is:

- *Innocent.*

Ez a név nem egyez egyetlen névvel sem azok közül, akiket a történetbuvárok kiderítettek.

A lelkek szólottak minden nyelven, amit a társaság értett. Kaptunk latin, angol, francia, német és olasz feleleteket. Egyszer azonban Tóth Béla is eljött az idéző ülésre. És törökül kérdezett. Erre nemcsak hogy a török lelkek nem jelentkeztek, hanem másfélék sem. A társaságnak az volt a véleménye, hogy Tóth Béla kételkedő.

Azokon az üléseken, amiken én résztvettem, soha semmi bizonyosságot nem hallottam a lelkektől. Jeladás, vagy jelenés nem történt, csak homályos vagy kétértelmű feleletek, többnyire gyermekesek, néha meg gorombák; - ennyi volt az egész.

És én mégsem nevetem a spiritizmust.

Annyi kiváló elméjű ember hisz benne, hogy azt kell gondolnom, csak én nem voltam eléggé szerencsés. Amiket olvasok és hallok, azok gondolkodóba ejtenek. Nem szólok sem Amerikáról, sem Angliáról, ahol már milliók foglalkoznak az elhunyt lelkekkel való társalgással. Közelebb van, köztünk él a Vay család. Egy Vay báróné élő hangon kap tőlük feleleteket s meg is jelennek neki. Aztán itt él közöttünk az európai nevű Zipernovszky mérnök. Ez is médium nélkül érintkezik velök. Egy betűkkel ellátott asztalkán adnak neki feleleteket, annélkül, hogy pénzt kellene betűtől betűhöz tologatnia. Sajnálom, de egyiket sem ismerem.

Ha igaz, nagy valami. Egyetlen szó, amely bizonyosság a másvilágról, nagyobb esemény lenne a világ minden eddigi eseményénél; összeforgatná az egész világot: a fegyverek lehullának és az általános testvériség alapján új társadalmi rend keletkeznék.

De a lelkek titkolózók.

*

Három kérdés a T. lelkekhez.³

Magyarországon lehet immáron egynehány ezer idéző. Akadnak oly szerencsések, hogy feleleteket kapnak a másvilágról. Én csak három kérdésre vágytam választ. De ezt a három kérdést is csak gondolatban mertem mindig fölvetni s nem kaptam csak az elsőre egy homályos és tökéletlen kis feleletet. Ezt a feleletet pedig nem kisebb személyiség írta, mint Tótvölgyi Titusz, a lelkek leghitelesebb tolmácsa.

I.

Első kérdés.

A szenvedés kérdése.

Hogy miért szenved az ember a Földön?

Az ember megnyugodhat azon, hogy nem tudja, honnan jött, hol van és hova megyen. Jó: fődje az Isten fátyola ezeket a titkokat. De mikor az ember azt látja, hogy sirással kezdődik és sirással végződik; hogy az egész élete szakadatlan láncolata a szenvedéseknek, akkor a *miért?* felkiált az égre a legvallásosabb lélekből is.

A lelkek azt diktálják a spiritiszta hiveknek, hogy a szenvedés egy előbbi életnek a büntetése s hogy a lélek vagy maga vállalkozik arra, hogy megtestesüljön a Földön vagy pedig kényszerítik rá a szellemvilágban uralkodó hatalmak. Azonban azt is mondják, hogy némelyek első

³ Ez az írás 1897-ből való.

életet élnek itten, ide pattant szikrák az Örökkévalóból, a lelkek szerint a világ e központi öntudatos villamtelepéből. Hát ezek nem mennek-e át a fogzás gyötrelmein, a gyermekbetegségek hosszú sorozatán s a minden emberi szenvedéssel telt életen? Hát még ha olyan családban születnek, amelyik nyomorog, vagy ahol bottal nevelik a gyermekeket? Hát ha háborús időt, inséges esztendőket, járványokat élnek át, vagy olyan szerencsétlenségek történnek velük, amilyenek a mentőegyesületek naplóiban bőven olvashatók?

De beszéljünk csak azokról, akik már egy előbbi életben rászolgáltak arra, hogy egy másik élet átélésével bünhődjenek. Elképzelhető-e, hogy akiket Néró szurokba csavartatva meggyújtott, Atila legázolt, a tatár, török rabbá hurcolt, a háború megnyomorított, megvakított, azok mind rászolgáltak ezekre az iszonyu kinokra a bűneikkel s hogy akkor azt a százezer koldust és százezer halottat Isten az ő igazságának táblájára írta? Ki olvasta Amerikának a történetében az El-Doradó idejét? Ki olvasta a spanyol inkvizíció dolgait? Báthori Erzsébet pöriratát? Boszorkány kivégzéseket? Az eperjesi Caraffa vallatásait? meg a lisszaboni földrengést, amely egy napon hatvanezer lelket adott vissza a mennynek, s tán ugyanannyi árvát meg koldust hagyott itt a földön.

Hol itt az abszolút Jóság és Igazság! - ezt kérdezi a remegő sziv, mikor ezeket hallva, olvasva és látva az égre tekint.

Én nem vagyok istentagadó. A világot alkotásnak tartom és nem véletlenségnek. Csak ha a más-világról jönnek olyan állítások, amik az emberi elme próbakövén arany helyett réznek látszanak, az állítások mellé bizonyítékot, világosítást kívánunk, hogy lelkünk meg ne zavarodjék.

Mert a reinkarnáció tanáról azok, akik eddig az isteni dolgokra tanítottak bennünket, semmit sem tudnak. Ez a tanítás a Swedenborgianusok felekezetét kivéve minden vallásban új és nem földi emberek állítása lévén hitelesebbnek mutatkozik minden más tanításnál.

A mi értelmünk nem fogadhatja el buta mozdulatlansággal a szenvedéseknek ezt a magyarázatát. Akaratlanul is fölvetődik a kérdés bennünk, hogy megegyezik-e az Igazság fogalmával? Megegyezik-e az, hogy életünk egy vagy több előbbi életnek a büntetése lévén, azokat az elkövetett bűnöket, a szenvedéseink okát ne ismerjük?

Kitűzhetjük-e a javulást életcélul magunk elé, ha nem tudjuk, hogy miért és miben kell megjavulnunk? Tovább fonhatjuk-e vagy kijavíthatjuk-e a legfőbb hatalom által rossznak ítélt fonalat, ha nem tudjuk, hogy hol és mikor hibáztuk el? Tovább rakhatja e a kőműves azt az épületet, ha az alját hibásnak mondták, a tetejét meg nem tudja milyen legyen, mert a tervzetet nem ismeri?

Ha nyomoréknak születtem s nem tudom, miért kell mindenki utálatát s egy mindeneknél nagyobb keservet hordoznom, vihetem-e a keresztemet béketűrőssel, mikor az öntudatom azt mondja:

- Ártatlanul vagy erre a büntetésre kárhoztatva!

Nem. A szenvedés magyarázata ahogyan a lelkek adták, Isten ellen lázít. A lelkeknek kötelességük megnyugtató világosságot adni hozzá, mert az nem lehet a céljuk, hogy az ember az Istent félreismerje és rossznak tartsa.

II.

Második kérdés.

A velünk beszélő lelkek szerint: a hit a siron túl való boldogulásnak az alapja. A vallás mind-egy, csak hinni kell. A spiritisztának ezeken felül azt is kell hinnie, hogy valódi másvilági lelkek beszélnek vele, különben minden hozzájuk való közeledés sikertelen.

Hát *mi a hit?*

Isten ajándéka, magyarázza a vallás, amelyet egy napos koromban fölvettem, és amelynek tanításait ennél fogva legjobban ismerem.

És így magyarázza tovább:

- Istentől belénk öntött erény, mely által igaznak tartjuk mindazt, amit a patriarkák, próféták, Jézus és az apostolok tanítottak, valamint azokat is, amiket Isten az anyaszentegyháza által nyilvánít nekünk, hogy elhigyük.

Hát ha a hit Isten ajándéka, akkor ha hiszek, nem érdemem, csak szerencsém. Ha nem hiszek, nem bűnöm, csak szerencsétlenségem. Eszerint a római egyháznak az a kijelentése, hogy „*A hit az üdvösségre elkerülhetetlenül szükséges*” - Istentől származhatik.

Egyik igaz lehet. Mindakettő nem. Az egyház csak a hitet nevezi ajándéknak; sem az életet, sem a napot, sem a kenyeret nem, semmit se, ami általános javunk, csak a hitet. Ezzel azt mondja, hogy a hit nem általános ajándék Istennek: akinek van, örvendjen, mert övé a mennyek országa; akinek nincsen, az már itt e földön tudhatja, mi sors vár rá a harangozás után.

Ha az ember elgondolkozik ezen a tanításon, olyannak látja eléje állítva az örök Igazságot, mint valami agyában is aggott öregurat, aki a gyermekeknek ajándékot osztogat. Mosdott a gyerek? Többet kap. Nem mosdott? Semmit se kap.

És az Örök Jóság fogalma? Meg tudjuk-e vele egyeztetni, hogy a hívésre való képesség nem velünk születik, mint az érzékek, a szerelem, a jóság, hanem külön kapjuk, mint valami kalapbetétet, hogy annak idején méltón üdvözölhessük az ajándékozót.

Az egyház talán maga is belátja, hogy földszaga van ennek a dogmának.

Magamentségére a szentírás szavaira mutat: „Aki hisz, üdvözülni, aki nem hiszen, elkárhozik”.

Rettenetes kijelentés. Krisztus mondta. És az egyház minden dogmái fölé odajegyzi, ezzel kezdi meg minden tanítását.

Dehát ha a hit nem tőlem származik, követelhető-e akkor tőlem? Rajtam mulik, ha nem hívén, elkárhozom? Az én érdemem, ha bejutok az üdvösségbe?

Azonban gondolkozzunk az egyház feje nélkül. Mondjuk, hogy a hit az én akaratomban hordozott magva a jónak, s az üdvözülésre való érdemeknek. Mondjuk, hogy a hit valamely mástól eredő felfogásnak, nézetnek vagy állításnak az elfogadása, igaznak tartása.

Hogy én valakinek a felfogását, nézetét vagy állítását elfogadjam, arra vagy az kell, hogy mindez az én felfogásommal valamiképpen kapcsolódjék, és a gondolkozásomba beleilleszhető legyen, vagy az, hogy az ő felfogását az enyimnél tökéletesebbnek tartsam, s mondjon, amit akar, igent bólintsak rá.

Az első esetben az érdemeim mérlegelésénél behull a súlytányérba, hogyan nevelt az otthonom, az élet, az iskola és hogy összehoz-e a véletlen annak a valakinek a szavával, akinek az én lelkemben visszhangot kell keltenie.

A második eset szintén nem az én érdemből juttat hithez és nem az én bűnömből választ el tőle, ha el nem fogadom. Ez már tisztán az agy gyengeségének a kérdése, tehát testi dolog. Mert ha az értelmem sötét, a fénybogarat is napnak tiszteli. Hapedig világos: nincs szüksége minden kék-zöld sugárnak az elfogadására.

Hát akinek az értelme úgy alakult, hogy semmit sem fogad be, csak azért, mert valaki mondja?

A mi felfogásunk elvégre is úgy fejlődik, mint a tenger korállja. Mindennap építi az öt érzékünk s mindennap irányítja a gondolkodásunk hullámjátéka.

Hogy melyik ágak lesznek a legizmosabbak, s jobbra vagy balra irányulnak-e avagy egyenesen az ég felé, azt mi magunk meghatározni nem tudjuk.

Nincs az a szent, akiből rablógyilkos ne lehetett volna, ha a nevelése arra formálja a karakterét. S nincs az az akasztófára való, aki szent ne volna, ha az életfája arravaló talajban, arravaló éghajlat alatt fejlődik.

Vakhitről ne is beszéljünk.

Ha a világ minden elköltözött jó lelke ide sereglük az íróasztalomhoz és azt mondja, hogy csak akkor üdvözülhetek, ha elhiszem, hogy nem tintával irok, hanem tokaji borral, el kell kárhoznóm.

Minél gyermekebb az ember, annál inkább hajlandó mindent elhinni. Minél érettebb elméjü, annál inkább meglátol, megvizsgál mindent, mielőtt elfogadná.

A gyermekember, meg a gyermekértelmü népség, - egy. Ezek elhisznek minden mesét. Az érett elméjü sokaság azonban logikai alapot kíván minden állításnak.

A világ rendjében értelem uralkodik. Értelem a semmiből nem származhatik. A világ tehát alkotás: valami intelligens teremtő erőnek a kifejezése.

Ez hit. De matematika is egyuttal. Nem érdem.

Ádámnak az Isten megtiltotta, hogy egyék az almából. Ádámék ettek. Isten emmiatt szenvedéses életre és halálra ítélte az emberiséget.

Ez is hit, ezt elhinni. Érdemnek miért nagyobb érdem, mint amaz, nem birom megérteni.

Az ember agya olyan, mint a fotografáló masina. Ami képet fölvesznek beléje az érzékeny lemezek, azokból áll a tudása. Ha gonoszság a környezete, lelkében a gonoszság képei gyűlnek össze, akarata gonosz, tudása gonosz, világnézete fekete. Hogyan válják ebből olyan ember, mint abból, akit szentek és angyalok környeznek?

Mondjátok neki, hogy higgyen!

Dehát kinek is higgyen az ember. Jézusnak? Buddhának?

Jézus azt mondja: Van Isten: szeressétek! Mert az ember útja a mennyei üdvösség.

Buddha azt mondja: Lehet, hogy van Isten. Ha van, halandó az is. Az ember célja a nirvána.

És mind a kettő azt mondja, hogy ő az igazság.

Hát a lelkek, mikor tanácsért folyamodnak hozzájuk, mit mondanak a vallásokról?

Azt mondják: Egyik vallás sem maga az igazság, de valamennyi az igazság közelében foglal helyet. *Mindegy, akármelyik vallásnak a hive az ember, csak higgye, amit a vallás tanít.*

De ime Gotámó Buddha azt tanítja, hogy nem kell hit az üdvösségre. Gotámó Buddhának 450 millió a hive, Jézusnak csak 240 millió. Hát ha a Buddha többsége azt hiszi, hogy nem kell hit, ha az ő hitük maga a hitetlenség, mit tanácsolnak önekik a lelkek?

De nekünk semmi közünk Buddhához. A mi hitünk a római hit. El kell fogadnunk, amit az diktál.

Mármost, ha ráhatározom magamat, hogy ezentul hinni fogom, amit eddig nem hittem, hívő vagyok-e? Érdemes vagyok-e az örök jutalomra?

Nem. A lelkemen erőszakot nem tehetek. A 2-szer 2 nem hat, ha azt mondom is, hogy minden értelmemet áldozatul teszem le az Ur oltárára.

Hiába áltatom magamat, hiába szuggerálom magamnak azt a számot, amit a tekintély állított elém vagy ellene mondok, vagy csak megőrült agygyal fogadom el.

Hát miért mondjátok mégis ti velünk érintkező jó lelkek, hogy higyjünk? Mért ösztönöztök erre, mikor a hit ajándék, s a maga akaratából az ember nem juthat hozzá.

III.

Harmadik kérdés.

Allan Kardec francia lélekidéző 1019 kérdésre kapott a lelkektől feleletet.

Egyet se hihetek el belőle, mert nem ismertem őt, s nem voltam tanuja annak, hogy a feleleteket csakugyan a lelkek adták. De azért azt se mondom, hogy a könyv hazugság, mert erre sincsenek bizonyítékaim. Olvasom sok gyönyörűséggel és lehetségesnek tartom minden állítását.

Sőt én még az újratestesülés pontjaira sem mondom, hogy lehetetlen állítások, pedig annál a spiritiszták is faképnél hagyták. Azt mondták rá:

- Ha az ember halála után visszaszülethetik a földre, akkor az ember a saját fiának lehet újra gyermeke, a nagyanya meg az unokájának unokája, vagy éppen a felesége, és így az ember legszebb érzelmei és legszentebb földi kapcsolatai a másvilágon összekuszálódnak.

A lelkek azóta kipótolták a Kardec filozofiájából hiányzó láncszemet. Azt mondták:

- Az újra testesülés sohasem történhetik a halál után hamarosan, hanem csak évszázadok múlva.

Hát mondom, én mindezt lehetőnek tartom s ha betűtudatlan paraszt volnék, és valaki elolvasná nekem ezt a filozofiát, hát akár esküt állanék reá, hogy szent igaz.

De még nagyobb üresség az, amit én ebben a filozofiában látok és amire a t. lelkektől sem kaptam eddig feleletet: az a kérdés, hogy *a lelkek, miért állanak velünk szóba?*

Mert vagy úgy rendelte a természet törvényeinek alkotója, hogy az ember a másvilág felől homályban maradjon s ekkor tilalom ellen való vétség az ő jelentkezésük, bűn, ha egyes élőknek a holtak világáról pletykálnak. Vagy pedig: úgy rendelte a Mindenek-Ura, hogy valamennyien részesüljünk a titkok megismerésében s ekkor meg az a bűn, hogy nyilvános kijelentéseket és bizonyítékokat nem adnak.

S hogyan magyarázzuk meg azt, hogy az éhező, nyomorgó, tüzbenégő, vad állattól megtámadott vagy brutalitásoknak kitett gyermek kiáltására, sikoltására az elhunyt anya nem siet segítségül, ellenben szivesen megjelenik tea után a szalonban és ott az ugynevezett hívőknek butort tologat, asztalt emelget, dodonáz, csenget, muzsikál, gipszbe nyomja a talpát s más-efféle mutatványok előadásában fáradozik.

S ha csak közönséges lelkek tennék ezt! De csupa kiváló értelmű elhaltja az emberiségnek: Homér, Sekszpir, Juliusz Cézár, Kant, Petőfi, Hugó Viktor, Kossuth Lajos, a szentek fényes légiója, az apostolok, evangelisták, pápák, királyok, bölcsek és más életükben mind komoly emberek.

A lét rejtjelmeit vizsgáló elmének nem tartanak fáklyát. A történelem bonyodalmaival nem segítik tisztázni. A gyógyíthatatlan betegségekre nem adnak receptet. Az ártatlanul elítéltek láncát nem oldják le. Az emberi nyomor enyhítésére nincs szavuk: a koporsónál a kétségbeesetteket nem vigasztalják... hanem mikor egy csoport hívő összegyűl valahol, akkor készségesen emelgetik az asztalt, gitároznak, irnak, foszforeszkálnak és leleplezik a másvilág térképét és államtitkait.

*

Én ismételve mondom, nem vonom kétségbe, hogy a velünk érintkező lelkek léteznek, mert mindent lehetőnek tartok, aminek a lehetetlen volta bebizonyítva nincsen.

Csak erre a három kérdésre szeretnék feleletet.

Tóvölgyi Titusz felelete.⁴

Habár az intézett három kérdés nem emberhez, de lelkekhez intézett három kérdés, és habár én nem pusztán lélek, de ember is vagyok, kinek (a spiritualizmus tana szerint) lelke van, engedtessek meg nekem, hogy a spiritualizmusnak és a spiritizmusnak teljes meggyőződésből hiva, a kihívóval szemben sorompóba állhassak. Ugy sem jelezte Gárdonyi tisztán, hogy három kérdését azokhoz a lelkekhez intézi-e, kik testi börtöneikből megszabadulva már a tulvilági szabadságot élvezik vagy hogy elfogadja az oly lélek válaszát is, ki még földi börtönét magán hordva a vezeklés nehéz munkájával küszködik.

Én tehát, a lelkem sugallatát követve, sorompóba szálllok, habár a viaskodást olyan ellenféllel veszem is föl, kit a kapacitás fegyverével meggyőzni bajos, mert arról a tárgyról, melynek ellenségévé (habár kiméletes ellenségévé) szegődött, fogalma sincs; annyi azonban bizonyos, hogy egyedül nem áll s hogy a spiritiszták az ily koncepcióju ellenségeknek egy valóságos tengerével vannak körülveve.

(Aki világosságot kér, azt ellenségnek nevezik a lelkek?)

Ellenségünk, de nem meggyőződésből, csak föltevésből és pedig abból a föltevésből, hogy amit állítunk, nem lehet igaz, bizonyítékaink pedig elfogadhatatlanok. Kritizálnak, nevetnek, egy kissé bolondoknak tartanak, kik a szemfényvesztésnek fölülünk, mert nincs ahhoz való eszünk, hogy a valóság megcáfolhatatlan tényeit ne szemfényvesztésszámba vegyük.

Amit egyébként az ugynevezett „séance”-okról állítani méltóztatnak, azok nagyrészt aláírom én is, mert annyi csalást, amennyi itt felmerül, talán még az oláh cigányok közt se lehet tapasztalni. Igaz, hogy Magyarországon még a kezdet kezdetén állunk s oly médiumok, kik hiteles, megcáfolhatatlan tényeket bizonyíthatnának, még nem igen fejlődhettek, azért annyi a médium, ahány kísérletező család, amely mindenkinek jut egy Árpádja, Mátyás királya, Ovidiusa, Rákócija vagy Kossuthja stb. ami a spiritualizmust könnyen megfoghatólag, nevetés tárgyává teszi.

A spiritualizmus tana nem is abból áll, hogy lelket idézzünk és asztalt táncoltassunk, hanem abból a minden eddiginél szentebb morálból, melyet magában rejt, és amely morál támogatására szolgálnak a szellemi jelenségek, de koránt sem arra, hogy velünk pletykázzanak s földi dolgaink avagy jövőnk jó vagy bal sikereink fátylait lebegtessék.

Dehát térjünk a dologra! Mi is az első kérdés?

I.

Az „első kérdés” a szenvedés kérdése.

Hogy miért szenved az ember e földön?

Azért, hogy a pillanatonkint meg nem jelenő boldogság angyalának csókját izelve a boldogság után vágyjon.

⁴ A dültén szedett szövegek Gárdonyi széljegyzetei.

(Tehát, hogy a boldogság után vágyjék. A juhász jut eszembe, aki azért veri a kutyáját, hogy az örüljön, - amikor elereszti. A lelkek életfilozófiája eszerint egyez a juhászéval, csak éppen hogy ők poetikusan fejezik ki magukat.)

Csak hogy az a boldogság az üdvösségből csak kóstoló és nem található föl e földön. Legyen az a test gyarlóságaihoz és állati ösztöneihez kötött lélek örökös vágya, epedése; hajtsa, kergetse, fusson utána keresztül tüskön-bokron, hullajtson verejtéket, érezze az utak tövisbokrainak szurását, mint szomjuság gyötörje a vágy elérhetni a forrást, mely az élet sivatagának és szenvedéseinek határánál, pázsitos gyeppuha bársonyával, hús, harmatos szellők virágillatos ujjainak lágy simogatásával reá várakozik; de amely forrás elérésének dija: „*Ne tedd felebarátodnak, amit nem kívánsz tenmagadnak*”.

Ez a föld a lelki tökélyesbülés és tisztulás állomása; a lélek fejlődésének kertje, melegágya, amely elkezdve a geológiától a pszichológiáig, az élet variációinak valamennyi fázisán mint ugyanannyi szűrőn és retortán keresztül vezetetik, hogy mire emberré lesz, amennyire lehetséges, méltóan foglalhassa el ezt a helyet. Ezen a helyen folytatja tisztulását a szenvedések és megpróbáltatások zsarátnokain keresztül. Tudjon különbséget érezni a jó és rossz között s mint a küzdelmeknek tapasztalatok által megedzett, kipróbált harcosa, fölhasználható legyen ott, ahol reá szükség leend.

(De ha a lélek Istentől pattant ki, miből tisztul? Minek azt mosnia a szenvedésnek, ami olyan tiszta helyről jön, hogy makula nem lehet benne? A csecsemő lelke a fogfájástól meg a hascsikarástól fejlődik? Aki látott difteritiszben napokig fuldokló gyermeket, nem fogadhatja el, hogy a lélek fejlődése ilyen „meleg-ágyban” kezdődjék, mint ez a mi földünk. Ki mondja meg, mi a jó és mi a rossz? A tökéletesség színe előtt sem jó, sem rossz nem lehet. Cikkemben kifejtettem, hogyha jó vagyok a körülmények nevelték belém az erkölcsi jó fogalmát és így nem érdemem. Ha pedig rossz vagyok, épp ebből az okból nem bűnöm. A lelkiismeret belém nevelt bizonytalan színű világosság. A legerkölcösebb pápua is nyugodt lélekkel főzi meg az ellensége combját, nem tiltakozik ellene a lelkiismerete. Viszont elég olyan erkölcstelen európai ember lehet, aki nem üti agyon a legyet se, mert a lelkiismerete azt mondja: nem szabad szenvedést okoznom még az állatnak se!)

Hogy pedig a tökélyesbülés és tisztulás e földi kohójában az örökkévalósághoz mértén egy rövid emberi élet kevés, az felfogható. Hogy az emberré levés fázisától az emberileg lehetséges tökély fázisáig hány inkarnáció válik szükségessé? Az előre meghatározva nincs. Nem az ujjamból szoptam ezeket. A spiritualizmus tudomány. A dolgok bővebb magyarázatába itt nem bocsátkozhatom. Ajánlom olvasásra az Akszakow, Hellenbach, Du Prel, Friese, Devis, Zöllner, Wallace, Brofferio stb. tényekre hivatkozó spiritiszta tudósok munkáit.

Száz csepp keserűség, egy csepp boldogság: az emberi életben ez a normális állapot; ebben megnyugodni, szociális bölcsesség.

(Én nem kérek az ilyen italból. Sem az ilyen bölcsességből.)

Mert egyedül megnyugvás az az ir, mely a szenvedést könnyebben elviselhetővé teszi. A megnyugvás, mely a vergődést, tépelődést, rángatózást, az önkinzás e szereit kizárva a szenvedésnek méregfogát kiveszi, s a lélek beleilleszkedvén az ő helyzetébe, nem hánykolódik, nem feszeng, sőt kényelmet is élvezhet.

(Ha ezt az egri minorita orvos magyarázná a tornácon rája várakozó fogfájósoknak, vajjon nem azt felelnék-e rá:

- Hiszen igaz, tisztelendő uram, de azért csak tessék kihuzni ezt a rossz csontot.

Tessék elmenni a kórházba, mikor operálnak és tessék megmagyarázni a szenvedésben való megnyugvást az ordítva szenvedő betegeknek!)

Hogy valaki mily családba születik bele? Kérdés, először él-e, mint ember? Avagy jutalomból vagy büntetésből van-e reinkarnálva?

(Az a Szapáry, aki az ekét huzta, bizonyára jutalmul kapta a reinkarnálódást. A királyi családba beleszületett lelkek kétségtelenül a legnagyobb jutalmat nyerik az újra testesülés által. Mit mond erre a világtörténelem? A felrobbantott cár? A gégerákban meghalt német császár? A mexicói Habsburg? Az elevenen elégett Habsburg-leány? Orth János? Rudolf?)

Az első élet olyan, mint a sorozás, kire ahogy a sor jut. Hogy aztán mily további élet vár reá, avagy mily életre teszi magát méltóvá? Az sok mindenféle hatástól függ s azok szerint ítélik felette.

Háborus idő! járvány! szerencsétlenség! Ezek rendkívüli állapotok. A háboru az emberi szabad akarat cselekménye, a földi élet összeütközéseinek folyása és nem felsőbb akarat gyümölcse. Ezzel tehát számoljanak le az emberek. Többnyire a járványok is egészségügyi tünemények.

(Ezernyi ezer özvegy és árva: az indiai pestis után ne kérdezzétek sirva az Istent, hiszen csak e g e s z s é g ü g y i t ü n e m é n y n e k vagytok az áldozatai!)

Európa és Amerika előbbre haladt emberisége ma már a járványokat is képes lokalizálni, tud nekik parancsolni. Már Japán is Európa nyomdokain jár. Miért nem tud ott járni China, India, Persia, és a többi! Nyitva van előttük az út. És ha vajjon a haladás nem lenne előmozdítva olykor magasabb helyről intézett kényszereszközökkel, ha olykor nem fordulnának elő viharok, melyek az emberiséget tespedéséből kimennydörgik, lethargiájából felrázzák, nem ott volnánk-e mi is, ahol a világ többi elmaradott népei vannak? És a járvány okozta halál inkább az élve maradottak erejének fölzaklatására, mint a meghaltak büntetésére szolgál, mert a halál egyáltalán nem büntetés.

(Erre vonatkozólag jó lenne azokat a lelkeket megkérdezni, akiket Caraffa kerékbe töretett, elevenen megnyuzatott és akiket nyársba huztak.)

Ha a halál büntetés, akkor a börtönből való szabadulás is az, amit pedig ugyebár, nem tartunk annak? És ha a halál késő öregsége előtt éri el az embert, akit elér, annak a számára amnesztia.

Egyes szerencsétlenségek ha előfordulnak? Tessék utána nézni, többnyire az emberi saját okozat kifolyásai, vigyázatlanságának következményei avagy óvatosságának hiányaiból erednek; és ha nem erednének? Megszünnék az emberi elővigyázat és óvatosság más szóval: megszünnék az emberi éberség.

(A gályákra hurcolt református papok, akiknek vaskörtét nyomtak a szájokba, hogy ne ordítsanak és akik vagy megőrültek vagy meghaltak e vérlázító kegyetlenségek következtében, mindenesetre óvatosabbak lehettek volna! Ez a budapesti villamos közlekedés áldozatainak különösen megnyugtató magyarázat.)

Az alkotás be tud számolni minden ténynyel, de az emberek mig egyrészt lusták gondolkozni felette, másrészt követeléseikkel annyira mennének, hogy Isten vigyázzon helyettük mindenre és Isten végezzen helyettük mindent.

(Azt senki se kívánja, hiszen már az eddigiekből lehet érteni, hogy mindre szenvedés kívánatos, mert tisztít.)

Istennek csak egy kis hajlandóságot kellene mutatnia erre s az emberek követeléseit kielégíteni még isteni hatalma sem lenne képes.

Mi a Néró kegyetlenségeit, Atila elgázoló hadjáratát, török tatár általi rabláncrafüzetést, kinzást, Báthori Erzsébeteket és Caraffákat illeti? Isten az embernek szabad akaratot adott s habár történnek olykor csodák az életben, hogy valaki az ő bűneinek elkövetésében föl lesz tartóztatva, az a csoda egy-egy momentán megvillanása az Ur pallosának, mint a villámütés, de általában véve kiki a maga cselekedeteiért felelős; és ha az Ur az ő cselekedetében, mikor

rosszat akar elkövetni, minden embert föltartóztatna? Mi lenne a szabadakaratból, mi érdeme lenne a jó cselekedetnek ha ki lenne zárva, lehetetlenné téve a rossz?

(De nem arról van ám szó, hogy Néró a maga cselekedeteiért felelős, hanem hogy a t. lelkek, akik akrobatamutatványokat készséggel végeznek a jól megvacsorázott idézők lelki épülésére, azokat a szurokfáklyába csavart vagy tigrisek elé taszított ártatlanokat nem védelmezik meg. Képzeld el akárki, hogy ő ott van a cirkuszban, és vele szemben az éhségben tomboló vadállat s feleljen helyettem a spiritiszta elméletnek, hogy megnyugszik-e benne?)

A gonoszak büntetéséről éppen úgy nem feledkeznek meg az ég, mint az ártatlanul szenvedők kárpótlásáról; és ha beigazolódott gonoszságot még a földön is megbüntetik s a nemes és jóra törekvés még itt is megtalálja az elismerést? Hogyne találná meg ott, ahol Isten a büntető és jutalmazó!

(Nem kívánom senki megbüntetését, csakhogy engemet ne bántson! Mit használ az aradi tizenhárom vértanunak meg ezek családjainak, hogy Haynaut az égben megbüntetik?)

Hanem aki mindent az ő földi szemüvegén át vesz vizsgálat alá s az élet határát, büntetést és jutalmazást a sírnál befejezettek állítja...

(Semmit sem állítottam, csak kérdeztem.)

...Az előtt természetes, hogy igazság nincs, mert bizony az az igazság, melyet e földön az emberek szolgáltatnak, igen sok kívánni valót hagy maga után. Aki tehát a másvilágban nem hisz, aki a lélek halhatatlanságát tagadja,

(Tagadni annyit tesz, mint valónak ismert valamit nem valónak állítani. A lélek halhatatlanságát én lehetőnek tartom, valóban nem ismerem. Ez nem tagadás, hanem felfogás.)

...az befejezetlen fél munkát lát maga előtt, amely éppen ott szakad meg, ahol logice legkívánatosabb lenne a folytatása, ahol következnie kellene mindannak, mi e földön nem nyert befejezést.

Nos hát a spiritualizmus tana, mely ma már mint komoly tudomány nagy elmék és tudósok által műveltetik, égi megnyilatkozások segítségével éppen e logikának nyomán halad s oly bizonyítékokkal rendelkezik már is, melyek megcáfolhatatlanul igazolják: hogy az alkotás nem céltalan és nem öntudatlan fél munka; hogy Isten nem sztrájkoló munkás, ki az ő dolgát középen abba hagyja; és hogyha véges is az emberi ész; ha megvan is a szem és földhatár; ha tekintetünk nem is lát tovább a sírnál: a mindenség azért végzetlen és rendszerbe foglalt, amely rendszerben félbeszakítás nincs, de van egy cél, amely felé az atomok világa irányítva van és törekszik.

(Még eddig egy szikra égi megnyilatkozást sem láttam az elmondottakban. Az égi megnyilatkozásnak kétségbevonhatatlan igazság gyanánt kell hozzánk érkeznie. Nem szabad rezet mutatnia arany helyett. Hát hol vannak azok a bizonyítékok? Hiszen az emberiség évezrek óta várja! Milyen kegyetlen Ön, Tóvölgyi úr, hogy nem adja elő azokat a bizonyítékokat.)

És hogy javulhatunk-e, ha a javulás föltételeit nem ismerjük? Dehogy nem ismerjük! Még a legromlottabb ember is ismeri! Az ember lelkiismeretének oly finom az érzéke, hogy amint egyszer öntudatra ébredtünk, az már vibrál, az már mozog, de vibrálását, mozgását nagyon sok tekintetben kényelmetlennek tartjuk és nem akarjuk észrevenni; de mikor már késő, mikor már föl van lázadva ellenünk és gyötrelmünkké válik? bezzeg észrevesszük. Ám tessék észrevenni előbb. Tessék csak megfigyelni vibrálását, mozgását, tessék csak hozzá folyamodni valamely cselekedetnek az elkövetése előtt s annak oly finom érzéki nüánszai vannak, hogy korrekt feleletet fog adni mindenre. De ne tessék elnémitani vagy föl sem venni tanácsát, mert annyi bizonyos, hogy a terrorizmus előtt, amíg a dolog végsőre nem kerül, meglapul.

(A lelkiismeret kérdésére már feleltem.)

II.

Második kérdés: „*Mi a hit?*”

Ugy hiszem, ezzel a kérdéssel kurtábban végezhetünk.

A hit a meggyőződés extraktuma.

Hinni csak azt tudom, amit a meggyőződésem bizonyosra vesz és sugall. E nélkül minden hitvallás alakoskodás és hamis. Ha valaminek a bizonyosságáról vagy alaposságáról meggyőződve nem vagyok? A hatalom és erőszak rám erőltetheti ugyan, hogy valljam, de nem erőltetheti rám, hogy higyjem; valamint ha a hitet a meggyőződés tette bennem erőssé, a hatalom és erőszak rám erőltetheti, hogy tagadjam, de nem erőltetheti, hogy ne higyjem?

(Hiszen én majdnem szóról szóra ugyanezt állítom.)

Hogy a kath. anyaszentegyház mit tart és mit nyilvánít? Az ő dolga. De hogy hiszem-e? Az enyém. Nem tartok azzal az iskolásgyerekekkel, ki a katekéta kérdésére: „Mint kell hinni a keresztény katolikusnak, hogy üdvözüljön?” ahelyett, hogy azt mondta volna: „A keresztény katolikusnak, hogy üdvözüljön hinnie kell, amit a keresztény katolikus anyaszentegyház elébe ad, *akár irva legyenek azok, akár nem*”. E helyett tévedésből avagy zavarból azt felelte: „*akár igazak legyenek azok, akár nem*”.

A spiritualizmus tana senkitől sem követeli a meggyőződés nélküli hitet, sőt ellenkezően, a theozofizmus abban különbözik, hogy tényekkel igyekszik előállni, a hitetlenséget tényekkel igyekszik *meggyőzni*, tehát a hitet meggyőződés alapjára akarja építeni.

(Dehát hol? mikor? hogyan? Hiszen éppen ezt várom.)

Spiritualizmus és anyaszentegyház, spiritualizmus és vallás csak annyiban rokonok, hogy Istent hisznek, de más tekintetben teljesen eltérnek egymástól. A spiritualizmus tana szerint a vallás csak forma és egy becsületes jólelkű mohamedán, ariánus, vagy baptista sat. okvetlenül kedvesebb Isten előtt, mint egy erkölcstelen, rosszlelkű katolikus és viszont. Imádja Istenét, ki mily formában akarja, csak a bűnök szennyétől igyekeznek megóvni lelke tisztaságát.

A hitetlenség nem bűn, hanem a rossz cselekedet, az bűn. Ki minden igyekezetének dacára sem képes Isten létezéséről meggyőződni? Ezzel még nem árt senkinek, de ha hitetlensége a bűnök örvényébe sodorja? Azzal már árt és meg is fogja találni a büntetését.

(A hitre vonatkozó fejezet ellen az első válaszban ellen mond ennek. Hogy érhet büntetés, ha a hit nem tőlem függ?)

A hit egy amulet, egy paizs a bűnök ellen, még a legtudósabb emberre nézve is, mert a hit ellenszere a bűnnek, melynek elkövetésére ezernyi csáb által lesz megkísértve az emberi gyarlóság.

(Nem állítottam az ellenkezőjét, csak az egyház szavával mondtam, hogy a hit Isten a j á n d é k a.)

Az erős hit erőssé, ellentálló képessé teszi a lelket is, az erkölcstelenség minden járványával szemben. Erőssé teszi a türelemben, a kitartásban, a szeretetben, gyengévé a gyűlöletben: mert ha Istentől saját vétkeinek megbocsátását kérheti, arra gondol: hogy az ellene vétkezőknek megbocsátani ő is hivatva van.

A hit tehát nem kötelező váltó, melynek értékét, ha nem hiszek végre hajtják rajtam, hanem óvó palladium, egy oly társaságnak a részvénye, mely akkor ér legtöbbet, ha egészen tiszta és nincs ráírva semmi s amely társaság tagjainak igazolványát is képezheti. S habár a mennyország kapuján át be lehet jutni enélkül is, jobban be lehet jutni ezzel, mert tisztábban megőrizhetem a lelkemet védpajzsa alatt, mintha az életnek mindenféle szennyel és megpróbáltatásaival vegyült küzdelmi közepett meztelen lélekkel harcolok.

A hit tehát nem nélkülözhetetlen, de szükséges. Erőltetni nem lehet senkire, de aki meg tudja szerezni, tegye, mert élete vándorutján oly társat talál benne, ki megkisértései úgy tévelygései közepett erős támaszul és vezetőül fog szolgálni.

III.

Harmadik kérdés: „A lelkek megjelenését” illeti.

Hogy a reinkarnáció vagy az újratemesülés mire való? arra az I. fejezetben felületesen feleltem. Annyira legalább megfelelttem, hogy fogalmat nyert róla az olvasó. Hogy alaposan megfelelek?... Miért? Ki hiszi el? Hogy valakivel zenéről beszélhessek, pláne magasabb zenéről? Annak legkevesebb, de a kottát ismernie kell. A spiritizmus már a magasabb zenéhez tartozik. Ennek a megértéséhez és felfogásához egy kis beavatottság okvetlenül szükséges, arra pedig, ma még, az olvasó közönség sorai között aligha számíthatunk. Maradjunk tehát ama kérdés megoldásánál:

Bűn e a lelkekre nézve a megjelenés? Avagy a tetszésüktől függő szabadság? Avagy kötelesség?

Nos hát bűnnek nem bűn. Föltehető ugyan, hogy a bűnös lelkek, kiknél hogy néhány bűnnel több-e vagy kevesebb, nem jönne számításba, megjelennének, ha bűn lenne is, de semmi szín alatt nem jelennének meg a már Isten kegyelmét élvezett tiszta lelkek, pedig megjelennek az ilyenek is, sőt a hozzájuk intézett kérdésekre, egyik úgy, mint a másik Amerikában, Londonban, Párisban vagy Düsseldorfban egyenlően azt jelentették, hogy: az emberiség tájékoztatására megjelenésük nemcsak szabadságukban áll, de *kötelesség*.

Arra a kérdésre pedig: „Hogyan lehessen megmagyarázni, hogy az éhező, nyomorgó, tűzben égő, vad állattól megtámadott vagy brutalitásoknak kitett gyermek kiáltására az elhunyt anya nem siet segítségül, ellenben szívesen megjelen tea után a szalonokban s ott az ugynevezett hívőknek butort tologat, asztalt emelget” stb. ezt felelem:

Nagy tévedésben méltóztatnak lenni a lelkek megjelenésének lehetősége és célja felől. Először is a lelkek nem földi lények, hogy földi dolgokba avatkozzanak, sőt minden földi beavatkozásuk meg van tiltva.

(Az előbb méltóztatott mondani, hogy megjelenésük Amerikában, Londonban, Párisban stb. kötelesség.)

Ugyan mi lenne akkor, ha a lelkek az embert minden veszedelemtől megoltalmaznák, ki félne akkor a veszedelemtől? Ki vigyázna akkor magára?

(Tehát az égő házban elrekedt gyermekek segítségére azért nem sietnek a lelkek, hogy vigyázzanak magukra!)

Hány ugornék ki juxból az ablakon, vagy bele a Dunába, vagy bujnék az oroszlánketrecébe? sat. Aztán meg ez a földi veszedelem az égiek előtt nem is olyan nagy veszedelem ám;

(Az akasztani vitt embernek ez a magyarázat jó vigasztalás lehet.)

...legnagyobb lenne a halálos, az pedig a földi szeretettet az égiek karja közé vezetné. Ha szabad lenne a szüléknek beavatkoznok, még inkább biztatnák a gyermekeket: Ugorjál csak fiam a Dunába. Ugorjál csak! Ne félj semmit. Itt vagyok én és a karjaimmal foglak föl.

Hogy pedig a szalonokban asztalt tologatni megjelennek? Igen is, ahol médium van, s *ahol ehhez a megjelenéshez a médiumból erőt merithetnek*, megjelenésük tehát nem attól függ, hogy hol a gyerek, hanem, hogy hol a médium?

(A szerencsétlenségeknél eszerint ezután nem azt kell kiáltanunk, hogy:

- S e g i t s é g!

Hanem azt, hogy:

- M é d i u m! H o l a m é d i u m!)

Egyébként nem is mindenütt vannak ám ott, ahol ott lenni állítanak, s noha igaz, hogy a kísérletezőkkel olykor, sőt leggyakrabban alantas lelkek üzik játékukat s jelentkeznek Homér, Shakspir, Julius Cézár és Hugó Viktor helyett, de még igazabb, hogy olykor semmi lelkek nem jelentkeznek. De hogy erről most bővebben irjak, azt hiszem nem kívánja tőlem senki, sőt a nagy többség már zugolódik is, hogy ennyire igénybe vettem a türelmét. De mint igaz és buzgó spiritiszta, kinek hite meggyőződésen alapul, és akár szidnak, gunyolnak, nevetnek, halálra ítélnék, még is hiszek; nem tehettem, hogy föl ne vegyem Gárdonyi Géza által a spiritizmusnak odadobott keztyüt s ne válaszoljak, - bár nem hozzám intézett kérdéseire, - legjobb meggyőződésem szerint.

(Mindenesetre hálára vagyok kötelezve a válaszáért. Mert ha a föltett három kérdésre nem is felelnek meg, de nyilvánvalóvá teszik, hogy a filozofia mennyi világosságot kapott az égben élő lelkektől. Tóvölgyi a legtudósabb magyar spiritiszta. Ismeri az egész szellem-literaturát. Ám szolgáljon az asztaltáncoltatók lelki üdvösségére, okulására, amit ő a lelkek tolmácsaképpen az én három kérdésemre válaszolt. És a ti felvilágosításotokra is fiaim.)

HIT

A csillagvizsgáló azt mondja, hogy csak a nyolc bolygót láthatja megnagyítottan. A többi ezernyi ezer csillag bármilyen teleszkopon át nézve is csak akkora, mint szabad szemmel nézve. Ebből az következik, hogy az mind nap.

Micsoda erő tartja azokat ott a kietlen magasságban? S mink még kételkedünk, hogy a mi életünket az a KÉZ nem bírja megtartani!

*

A templom közepén az örökmécs ég. Napos időben elhalványul, szinte eltűnik a mécses lángja. De mikor elborul az ég, mikor sötétség száll a templomba, a láng elővilágol.

Az ember szívében is van szent örökmécs: *a hit*.

*

Ha a magunk esze szerint intéződnék az életünk, első dolgunk volna, hogy a vénülést meg a halált kivetnénk a sorsunkból.

És folytatnánk az életet még erősebb küzdelemmel, vesződnénk a vagyonygyűjtés munkájával s vagyonunk biztosításával, agyarkodnánk az embertársunkra, akik utunkban állanak, s gondot gondra hurcolva haladnánk gyorsan azon az úton, amelynek a vége: öngyilkosság.

*

Mily bal-gondolkodás: halotti beszédben azon erőlködni, hogy a halottról dicséreteket hordjunk össze. Még sosem olvastam olyan halotti beszédet, amely teljességében búcsúzás. A gondolatoknak mily szárnyalására van alkalom, mikor a rabok búcsúznak a szabadságra menőktől! Mikor a sötétségben maradók búcsúznak attól, aki Istenhez indul! Mennyire össze lehet kapcsolni a végtelenségbe sugárzó ideákat e földi élet kisszerűségével. Az ilyen beszéd vigasztaló is, meg igaz is.

*

Csodálatos a szőlő kacscsa. Hogy terjeng, tapogatózik mindenfelé! Hogy rátekeredik fűszálra, drótra, faágra! milyen csomókat köt! az esztelen szőlő!

Még csodásabb az ampelopszisz, amely falakra mászik fel. Tapadó ujjacskái nőnek, s reá-tapadnak a legsimább falra is. Reá tapadnak oly erősen, hogy alig lehet leszakítani onnan.

Hát a kobaea selyemszál-vékonyságú fogódzó szálai! Hogyan behatolnak minden hasadékba, minden kéregbe! Akár vékony, akár vastag, amibe kapaszkodnia kell, s akár gömbölyü, akár szögletes, a kobaea összeköti vele az életét.

Ha az Isten az oktalan növénynek nem ok nélkül adta a fogódzó, ragaszkodó képességét, vajjon az emberi szívnek mindennél erősebb kacscsa, ujjja, láncja és fonala ok nélkül köti-e az élőt az elköltözöthöz?

*

Aki elméjével az Isten felé fordul, megérzi, mint a vak a napfényt.

*

Sirkő-irat:

Hiszek egy Istenben.

*

A hit a katekizmus szerint.

Valójában: igaznak érezni stb. amit az anyaszentegyház tanít. Mert tartani tarthatom akkor is, ha nem érzem igaznak, de akkor hazudok. Hapedig azt tartom igaznak, amit érzek is, akkor becsületes vagyok.

Nincs-e ellentmondás ebben:

1. A hit Isten ajándéka.
2. Aki nem hiszen elkárhozik.

Tehát ha Isten nem ajándékoz meg, elkárhozok: azért szenvedek, mert nekem nem jutott ajándék.

*

A hit bizonyosságnak érzett hipotézis.

*

Valahányszor olyan gondolatot olvasok, amely Isten ellen szól, mindig olyasfélét érzek, mint mikor a muzsikában hamis hangot hallok.

*

Aki mindent hisz, - gyanakszom rá, hogy buta. Aki semmit se hisz, csak amit testi szeme láthat, - arra már nem is gyanakszom...

*

Akár theista, akár atheista, logikátlan, ha ezzel a szóval veri az asztalt:

- *Ez így van!*

Helyesen-csendesen mondjuk csak:

- *Igy vélem.*

*

A tudomány mindig egy hamis bankót tép széjjel, amelyet mi igaznak tartottunk. Nekünk ez rosszul esik. De csakhamar megvizsgálódunk, mert nyujt helyette egy másik hamis bankót.

*

Aki valakinek a vallását becsmérli, épp olyan, mint aki bemegy valakinek a szobájába és a falon függő képeket fitymálja.

*

Atheista könyvek...

Elirtóztatnak, mint azok a lábtörölők, amelyeken ez a mondás olvasható:

Isten hozott!

S a vendég az Isten szent nevébe törli a sáros lábait.

*

Atheisták albumába:

Mégis csak furcsa, hogy a világmindenségre azt mondjátok:

- *Van.*

Arra meg, aki csinálta, azt mondjátok:

- *Nincs.*

*

Ha papirosra festjük a földtekének folyóit, és az emberi test ábrázolásában az ereket: mennyire eggy!

*

Ficus magnolioides.

A csodálatos alakzatu faderék, amelyből a gyökerek fölülről (az ágakról is) lefelé ereszkednek, és mikor a földet elérik, új faderékakká válnak. Emberi tagokhoz hasonló alakulások.

VALLÁS

A vedanta vallás logikusabb, mikor azt mondja, hogy a szenvedés következmény, mint a keresztény vallás, amely azt mondja előzmény. Az okozat nem lehet az oknak előzménye.

*

Világteremtés.

Az emberi találékonyságnak egyik bámulatos alkotása a fogaskerék: hogy egy kerék hajt hármát, tizet, tizenötöt, és valamennyi egymást.

A természet, az élet, a világ csupa ilyen fogaskerék. Csakhogy nem három, nem tiz, nem tizenöt, hanem végtelen sorozat, végtelen összesség.

Vedd magad elé a porszemet, vagy egy növénykét, vagy a föld vizkeringését, vagy az emberi vérkeringést, az emberi szívet, - bármit nézel figyelmesen, megtalálod amit mondok.

*

Ha Szt. János a földre jönne s álnéven bekopogtatna valamelyik érsekhez, hogy adjon plébániát, vajjon az érsek mit szólna arra, hogy nem tud latinul.

*

- Quo vadis? kérdezte Péter.

Jézus felelte:

- Mi lelt téged, hogy olyan nyelven beszélsz velem, amelyet nem értek?

*

Dogma.

Azt mondja az egyházi bölcsészet: Isten előtt semmi se kicsi, mert semmi se nagy.

E logikával azt mondhatom a Werescsagin mecsetjére, amelyben fehér törökök imádkoznak:

- E képen nincs semmi fekete, e szerint nincsen fehér se.

*

A magyarok istenéről a Századok 1906 decemberi számában egy pap állítja, hogy sohse volt.

A kereszténység előtt minden nemzetnek megvolt a maga nemzeti istene, mért éppen a magyarnak ne volt volna? A cikkíró persze ezzel nem foglalkozik. Neki elég az, hogy ledönt egy szép hagyományt. Hogy helyébe nem állít semmit arra nem gondol.

Ezek a tudomány mai vandáljai.

JÉZUS

Milyen volt Jézus?

Ez a kérdés sokat foglalkoztatja a multban buvárkodó elméket. Bizonyosra vehető, hogy a vélemények sosem lesznek egyöntetűek ebben a kérdésben. Mindenki maga alkot magának képet Jézusról, gyakran persze merőben ellenkezőt a kereszténység tanaival és hagyományaival. A festőművész, szoborfaragó egészen másnak képzei a Krisztust, mint a földmunkás. Csodálatosnak látja mindenik s igyekszik levetkőztetni róla minél többet a földiből és az emberből. A minap (1894) közölte egy napilapunk Lentulusnak a római szenátushoz intézett levelét, amelyben Jézust meglehetősen hüen leírja. A levélnek Jézusra vonatkozó része így hangzik: „Egy ember érkezett most ide, egy ember, aki még él és óriási a hatalma. Neve: Jézus Krisztus. A nép prófétának tartja, tanítványai az Isten fiának tekintik. Életre kelti a holtakat és meggyógyít minden beteget. Magas termetű ember, de minden testrésze nagyon szabályos. Arckifejezése szigorú és csodálatos hatással van mindenkire, félni lehet tőle, de egyben önkéntelenül is szeretni kell őt. Borsárga színű haja simán fedi fejét egészen a füléig, onnan azonban és nyaka körül dus csillogó fürtökben hull a vállára. Tiszta magas homloka van, rendkívül finom az arcára, amelyen csak halványan látható egy kis pir. Vonásai szépek és kellemesek, orra, szája kifogástalan. Bajusza és szakála épp olyan színű, mint a haja és épp oly dús. Szeme kék és csillogó. Amikor megró valakit, nagy erélyvel csengenek szavai, amikor tanít, hangja finom és gyöngéd. Vonásai bátorságot és méltóságot tükröznek vissza. Nevetni senki sem látta, sirni sem. Minden amit beszél, okos és tartalmas, és egyetlen szava sem fölösleges. Ő talán a legszebb ember a földön.”

Megjegyzésem: A levél kétségtelenül koholmány, mert jól táplált és szobai ember Jézus nem lehetett.

Bizonyára átváltozott az arca, mikor megszólalt, ha nem is volt szép, széppé vált. A világ minden arcpátoló szere és pátoló művészete nem változtathatja oly széppé az arcot, mint a benne lakó lélek. Az arc transzparens. A lélek átsugárzik rajta. A nemes lélek arca megbűvöli az embert. Égi. Érezzük hogy: az az ember nem rabja a földieket foglalkoztató érdekeknek. Fölöttük áll. Lelki ösztönünkben van a törvény, hogy a nemtelen hódoljon a nemesnek.

*

Jézus háza.

Uton utfélen áll a kereszt. De az senkinek se jut eszébe, hogy ne csak Jézus szenvedését emlékeztessük vele, hanem a Jézus jóságát is. Egy házikó kellene minden kereszt mögé, fából, ahol nem lehet kőből, kőből ott, ahol nem lehet márványból. E házikóban legyen kut, ágy és kályha; ablakába tegyen az utazó egy darab kenyeret vagy egy fillért. Így aztán a keresztben levő Jézus fölemelheti fejét az egek felé.

*

Minek bizonygatjátok, hogy Jézus ki volt, mi volt? Világosságról ismerjük meg a napot.

*

Ha Jézus maga írta volna meg a könyvét, Európa és Amerika nyelve ma az arámi nyelv volna. Mint ahogy az arab a Mohamedánusoké.

A kereszténység terjed, a nyelv is terjedne: lassankint elmulnának a nyelvek.

Dehát ez bizonyára nem akarata a világrend alkotójának. A nemzetek versenye meggyengült volna. Kell az emberiség tökéletesedésére.

*

A legtökéletesebb embert minden filozofus úgy rajzolta meg, hogy a saját arcképére ismerünk a rajzában. Akár azt kérdi: ki a tökéletes, akár azt: ki a boldog? akár hogy: ki a zseniális. Válasza mindig maga-magára illik legjobban.

Érdekes végig-gondolni a bölcsek során a legrégebb vallásalapítóktól a beszélő bölcsektől az író bölcsekig, - mind máiglan.

Még Jézusban is megtalálom az önmagát tükröző gondolatot. A hegyi beszédben első helyen említi a nyolc boldogság között a lelki életet élő, vagyonnal nem törődő ember boldogságát.

*

Ha Isten lelkéből való lelkek vagyunk, szikrák az örök szív tüzéből, mért ne pattanhatott volna ki Istenből egy oly szikra, amely mindeniknél nagyobb?

Ily értelemben semmi ok sincs arra, hogy Jézusnak „*Isten fia*” valóságát el ne fogadjuk.

*

?Mi nagyobb:

azt hinnünk, hogy Jézus isten és hogy leszállott e földre emberré lenni?

vagy azt hinnünk hogy ember volt és hogy isteni magaslatra emelkedett az érzéseiben és gondolkodásában.

*

Ez az én testem. Hátha Krisztus így értette: Ez vagyis kenyér legyek én nektek. Ahogy a kenyér mindennapi táplálékotok, legyek én a lelketeknek kenyere. Én: az út, az igazság, élet. És az én vérem legyen a borotok, - lelketek bora. Megemlékezzetek, hogy kiontottam érettetek.

Merőben lehetetlen, s az érzésem is ellene mond, hogy Krisztus anyagilag értette volna a testét, hogy neki az volt volna a gondolata, hogy a test megegye a testet; hogy ő a gyomorban és belekben óhajtott egyesülni. Hiszen ő megvetette a testet és mindig lélekbéli egyesülésről beszélt.

Nem érzem magamat a pápuának!

*

A szentostya kérdésében nem az a fő, hogy Szent Ágostonnal vélekedünk-e vagy a IV. lateráni zsinattal, hanem, hogy boldogít-e vagy nem boldogít a Krisztussal való egyesülésnek ez a módja?

Ha boldogít, nem való megfosztani tőle azokat, akiket boldogít.

*

A *Hegyi beszéd*, - ez az emberiség történetének nagy kanyarodó-pontja. Az emberiség ezen fordult meg az állatiságból az ISTEN felé.

Meg fogtok azonban botlani az első mondatom:

Boldogok a lelki szegények.

Hogyan mondhatta ezt JÉZUS?

Lelki szegény a testi szegénynek az átellenese. Lelki szegény az ostoba, a hülye, a dühöngő, az irigy, a parázna, a fősvény, a kegyetlen, szóval az állati ember. JÉZUS nem állíthatta ezeket elének mintaképül.

Nyilvánvaló tollhiba. Vagy Máténak a tollhibája vagy azé aki az evangéliumot héberből görögre fordította. Az eredeti szöveg tudjuk, hogy elkallódott.

Ha Máté hibája, gondoljuk meg, hogyan tudtak írni az akkori emberek, s főképp az olyan halászfélék, mint Máté? Hiszen érteni se értették meg mindig JÉZUS-t, nem hogy emlékezetből leírni tudták volna pontosan a szavait. Mégcsak a miatyánk sincs pontosan leírva.

Nézzük meg azt a beszédet Lukácsnál. Itt a bevezetés így hangzik:

Boldogok vagytok ti szegények!

Ez helyesebbnek látszik. JÉZUS más beszédei inkább megerősítik Lukács följegyzésének a helyességét, mintsem Mátéét.

De hogyan kerülhetett mégis oda az a lelki szó? Csak úgy a tollból csöppent? Lehetetlen. Az ő agyában, mikor irt, bizonyosan megjelent ez a szó, s ő nem jól illesztette a mondatba. Hibásan letett kő: Kiáll a kövezetből. Ki kell kerülni, hogy el ne botoljunk benne!

A tollhiba így eshetett:

JÉZUS bizonyára gyakorta ismételte a kijelentéseit, az egyes mondásait, s Máté valami lelki szóra emlékezett. Valószínű, hogy JÉZUS a lelki embert mondotta boldognak, mégpedig a vagyontalan lelki embert, akinek nincs más gondja e földön, mint a lelki tökéletesség. JÉZUS tehát nem azt mondta hogy boldogok a lelki szegények, hanem ezt:

Boldogok a szegény lelkiek.

Vagyis a lelki emberek, akik pénzzel, gazdagsággal nem törődnek.

A biblia betűi különben sincsenek változatlanul megállapítva. A paradicsomi kigyó a Károli-bibliában istenekről beszél, a Luther-bibliában csak Isten-ről. A francia angol protestáns bibliák mind isteneket említenek a kigyó ajkával. A vulgata is. De már a r. k. iskolák átváltoztatják az isteneket Istenre. Ez pedig van akkora értelmi különbség, mint a *lelki szegény* ember és a *szegény lelki* ember.

BIBLIA

Minden embernek fel kell fedezni maga számára egy Amerikát. Ismerte már képekből, emlegetésből, olvasmányokból is. Mégis elámul-bámul, mikor a maga szemével látja, a levegőjét szívja, kincseiben részesül.

Ez a minden ember Amerikája a Biblia.

*

Mikor a Bibliáról beszélek, jobban csak az Uj TESTAMENTUMról beszélek. Az Óban csak az első négy fejezet, a Zsoltárok, Jób könyve, BÖLCS SALAMON az, amit minden tiz esztendőben egyszer elolvashatunk.

Az UJTESTAMENTUM azonban akár mindennap is olvasható. Az UJTESTAMENTUM a csillagos ég könyv-alakban. Rejtelmes és kiolthatatlan. Tündöklő gondolatai a végtelenség árnyékában ülnek s mögöttük lebeg az Isten.

Csak ne regényül olvassátok. A biblia legendáit érteni kell. Vajjon mi értéke van Ezopusnak, ha benne csak az állati történeteket olvassuk?

Szedjük le csak az állati maszkot, ott van alatta az ember, s ott vannak az emberi igazságok.

Vegyük le a legendáról az emberi maszkot, megtaláljuk az isteni igazságokat.

A bibliai mondások, s különösen Jézus szavai legyenek az elsők, amelyeket figyelemmel olvasunk. Az ilyen mondásokat jelöljétek meg színes ceruzával.

A legelső amit megjelöltök, JÉZUSnak ez a mondása legyen:

Boldogok, akiknek a szive tiszta.

*

Kísérletet láttam, hogyan lehetne a denaturált spirituszt megtisztítani?

Pohárba egy marok földet tettek. Körülbelül félig volt vele a pohár. Aztán sziníg töltötték spirituszzsal. Megkeverték.

...Ime, - gondoltam, - ha most ez a keverék meg tudna szólalni, ezt mondaná:

- Sár vagyok.

A pohár tartalma tisztulni kezdett. Még zavaros volt, de fölülről már világosodott.

Gondoltam: most már a keverék, ha maga-tudata, maga-érzése volna, nem merne megesküdni arra, hogy sár.

Aztán a zavarosság teljesen elmúlt.

...Ime, - gondoltam, - ha a pohár tartalma szólni tudna, most már így szólana:

- Spiritusz vagyok.

*

Aki azt hiszi, hogy az ember úgy terem, mint a gomba, s úgy múlik el, mint a gomba, annak a Biblia is csak gomba.

De aki már érzi, hogy *spiritusz*, megérzi a Bibliában, hogy az a könyv küldött-lelkek műve. Égi bölcsék tanítása földi gyermek-nyelven.

Mért gyermek-nyelven?

Mert minden változik a földön, csak a gyermek-nyelv nem. A gyermek-nyelv mindig képes, mindig mesés. A képnek magyarázó ereje van, a mese meg elpusztíthatatlan ráhája minden bölcsességnek.

És minden rendü elmének beszél.

*

Az ujszövetségi rész a legfelső helyről leszállt lélekraj története.

Az a halász, az a vámszedő, az a sátorgyártó, az mind egytársaság volt a lelkek országában. Különböző családokban öltöttek testet, s mikor a Legnagyobb is megjelent közöttük, megismerték őt, és köréje csoportosultak.

Az Ég magvetői voltak ők e földön.

ISTEN

Istennek a mi imádságunk nem kell. Nekünk kell.

Nekem borzalmas volna az az Isten, és az a Jézus, az a Mária, aki imádást követelne az embertől. Ők ezt már csak azért se fogadhatják el tőlünk, mert mink nem tudjuk, hogy ők kicsodák. A mi Istenünk, Jézusunk, Máriánk, akihez imádkozunk, nem az igazi Isten, nem az igazi Jézus, nem az igazi Mária, hanem a fantáziának alkotásai: bennünk való képzetek.

*

Hát ne imádkozzunk?

Sőt! Csak ne úgy, mint szokás. Aki Istenről gondolkodik, imádkozik. Aki alkotásait csodálja, imádkozik. Aki bizalommal néz az égre, imádkozik.

És legjobban imádkozunk akkor, mikor Istenre való gondolással segítünk embertársainkon.

*

Vélném, hogy a zsidóknak Isten nem a *világ lelke*, hanem a *nemzet lelke*. Tehát merőben földi isten, akinek a zsidó az ember.

*

Isten nem azért teremtette az embert, hogy imádtassa magát. Más dolgokat jelölt ki neki a Földön, mint azt, hogy a száját mozgassa egésznap. Elég imádság a gondolat, amely magától ébred s magától száll. Ez se neki kell, hanem nekünk.

*

A haragos homloku bálványistenek... A mi ótestamentumi Istenünk miben különbözik tőlük. Nem bírom elképzelni az Istent bántódott arccal, vagy ostorosan. Éshát a szeretet Istene lökdösi-e a lelkeket az öröktűzbe?

A népet ma már a következmények rettenetes logikájának megismertetésével kell a tökéletesedés útjára vezetnünk.

*

Ki tette a szívet a mellünkbe? Ki indította meg szüntelen való mozgásra? Vajjon aki testünknek ebbe a kicsi motorába helyezte a szeretetnek anygali hangjait, ő maga szív nélkül való volna?

*

A természeti életet vizsgáló tudomány nem keres Istent, csak a természet titkait. S mégis ahogy ezeket fejt, folyton az Istent találja: lépésről lépésre közeledik hozzá. A tudomány bányászai ezek: sötétben indultak, apró lámpásokkal, s íme lassankint a világosság bányájában találják magukat. Minden csákányütésre új fény ragyog elő.

*

Meg akarjuk érteni a világegyetemet, pedig egy tyuktojás rejtelsei is kétségbe ejtenek bennünket.

*

Könyveket írnak arról, hogy hogyan keletkezett a világ s még csak azt se tudják megfejteni, hogy hogyan keletkezett a fűszál.

*

Az ember munkája csak addig csodás, amíg új, s amíg valaki különbet nem csinál. Az Isten munkája, ha csak egy akácmag, egy homokszem, egy hajsza is, - mindig csodás marad, és hát ki alkothat utána különbet?

*

Öt éves korunkban azt kérdezzük:

- Miből lett az asztal?

Tizenöt éves korunkban:

- Miből lett az ember?

Huszonöt éves korunkban:

- Miből lett az Isten?

És mindenkorra elfogadjuk, hogy:

- Az asztalt az asztalos csinálta.

De már az emberre azt mondjuk, hogy:

- Magától keletkezett.

Az Istenre meg azt mondjuk:

- Nincs.

*

A világot nem tudhatjuk honnan van. Istent se tudhatjuk, hogy honnan van. De azt tudhatjuk, hogy mink *vagyunk*.

Honnan?

Nem tudhatjuk. De vagyunk.

Hát akkor Isten miért ne lehetne épp így?

*

A mindenség.

Olyan ez, mint a titkos-írású levél. Aki nem ismeri a kulcsát, azt mondja:

- Micsoda betűzavar! Micsoda értelmetlenség!

A mindenség titkos írásának ez a szó a kulcsa:

- Isten.

*

Az ember külön-egynek érzi magát, pedig minden ember a mindenségben benne van. A *minden* az egy. Ő csak rész abban. S ha külön egynek érzi is magát, s magáénak az életét, az élete olyan a mindenben, mint a sejt élete az emberi testben: különvaló élet a sejt, s mégis akaratlanul is, magatudatlanul is a test mindenségeinek a része és szolgája.

*

Az állatoknál azzal magyarázzák az ivadékról való gondoskodást, hogy az állatnak a szoptatás kellemes érzés.

Tehát ez se csuda!

De mégiscsak érdekes talán, hogy némelyik bogár (pók, lepke, légy) soha nem látja a gyermekét s művészi burkot csinál, hogy megóvja a tél hidegétől, hogy eltegye a jövő esztendőnek.

Lehet, hogy ez is kellemes érzés, de talán van valami csodálni való a munkájában. Ha egyéb nem az, hogy célszerű munkát csinál, a nélkül, hogy a célt ő maga ismerné, de ezt a munkát teljesíteni kénytelen.

ZSIDÓSÁG

A zsidósággal szemben azt a hibát követjük el, hogy azt követeljük tőle: ne legyen zsidó.

*

Az emberi faj tökéletesedésének plánuma isteni plánum mely megismerhető a népfajok külön-
vérüségéről és különnyelvüségéről is.

Ha egy-nyelv és egy-nemzet volna a világon, a szellemi vezetők egyféle virágai volnának
annak a nemzetnek. A német filozofusok és Goethe nem kelhetek olasz ágyból, s az olasz
festők és szobrászok ha porosz anyától és apától származtak volna stb.

*

Ahogy az egyes ember a születése előtt való kilenc hónap folyamán évmilliók grádusain halad
végig, születése után pedig ha eléri a lelki fejlődés legmagasabb fokát, a mindeneket átölelő
altruista ember fokára jut, - épp így a nemzetek is. - Már most hogy a zsidóság nehezebben bír
feljebb jutni a lelkiség grádusain, néha súlyossá válik helyzete.

*

A zsidó baj nálunk azért is megoldhatatlan, mert a rossz zsidók ellen küzdve bántjuk a jó
zsidókat is, akik szivükben már magyarok és megkereszteletlenül is keresztények. Vagyis:
benne van már az európai népek etikai egységében. Viszont meg, ha ezekre való tekintettel
foglalkozunk a zsidó kérdéssel, a rossz zsidók (az idegenséget fentartó, mások elszegényítésé-
vel gazdagodásra törő, kereszténygyűlölő zsidók) tovább-hatalmasodnak és rontanak bennün-
ket. A kettőt elválasztani nem lehet, mert a vallásuk egybeköti őket... A baj tehát csak úgy
orvosolható, ha a jó zsidók maguk kívánják. Akkor maguk különödnék el a rosszaktól és ők
találják meg majd legjobban a módját is, - hogyan indíttassék ismét haza a babiloni 40 ezer.

BÚN

Mi a bűn?

Minden cselekedet, amelyre belső érzésünknek egy hangja azt mondja:

- Ne Tedd!

*

Az a belső hang amely az embert a jóra inti, a lélek hangja. Az a hang amely a rosszra szólítja, a test hangja.

A lélek hangja pedig az Isten hangja.

*

A belső hang valamely nagy cselekedet elkövetése előtt: a testé és léleké. De a tett elkövetése után, mindig csak egy: a léleké.

*

Aki az erkölcsről gondolkodik, fiziológiára könnyököljön.

*

A lelkiismeret fehér ruhába van öltöztetve. Azért nyugtalanítja a sár.

*

Vajjon micsoda szemmel néz a tükörbe, aki mindig csak gazembert láthat benne.

*

Mily rosszak vagyunk! - leginkább abból láthatjuk, hogy sok mindent próbálunk, csak azt nem igen, hogy jók legyünk.

*

Az akarat valahányszor nemes tette ébred, első mozdulatával mindig bilincset tör össze.

*

Ha Mózes nem írta volna meg a tízparancsolatot, akkor is tudnánk. Minden ember lelkében megjelenik a bűn tilalma - dörgés és villámlás között.

Csak hogy aki nem hisz Istent, hogyan higgye a szavát.

*

A fegyház voltaképp állatszelistító intézet.

*

Esküdtek! Ha igazságosan akartok itélni, nézzétek a bűnöst, ha testvéretek is, olyan szemmel, mintha idegen volna; s az idegent olyan szemmel, mintha testvéretek volna.

*

Zsuzsánna történetében a vén kecskék semmivel sem aljasabbak, mint azok a festők, akik Zsuzsánát olyannak festik, amilyenek a vének látni szerették volna.

*

A ronda beszédekhez nem szokott ember érzi, hogy lelkén ott az irás:

E helynek bemocskolása tilos!

*

Az erkölcsnek maga-néző tüköre: a Bűn.

*

Fédrusz parasztja megbocsáthatta a kigyónak, hogy megmarta őt. Megbocsáthatta, de nem dugta újra vissza a kebelébe.

*

A bűn mögött ostorral ballag a bűnhődés. Feladata: hogy kihajtszon bennünket az állatiságból.

*

A tetoválást gyűlölöm. S mégis szeretném sok embernek a kezefejére ráíratni:

Minden cselekedetnek van következménye!

*

Mikor a bűn és erkölcs küzd bennünk, egy állat viaskodik bennünk egy angyallal.

*

Bármily titokban cselekszel is rosszat, sötét árnyéka felkél és kísér és szenvedéssel fizet hét-szeresen és hetvenhét-szeresen.

S bármily titokban cselekszel is jót, virága évek múlva is fejedre hulldogál.

*

Ha azért jöttünk a Földre, hogy testben éljünk, miért volna bűn a test életének némely megnyilvánulása?

- Nem bűn, csak szellemi részünk küzdelme, hogy égiségét megtarthassa.

*

„Morális szabadság.”

Sok ember úgy érti, hogy szabadon lehessen mindenféle bűnnek a rabja.

*

Valaki azt mondja:

- Az élet célja rejtve van előttem.

Válasz:

- Az útat azonban láthatod. Ha azon az úton haladsz, amelyen a náladnál tökéletesebb emberek nyomai látszanak, mindig nyugodtan gondolhatsz az útnak a végére.

*

Mily diadalmas szemmel írja le a történelem filozofusa, hogy valamikor mindaz erkölcs volt, amit ma bűnnek mondunk! Vagyis a gyilkosság, a paráznság; az eszem-iszom, a rablás, a lopás és egyéb.

Hát ezen nincs semmi csodálkozni való. Az emberiség állatiasságból fejlődött, s a fejlődés folyik ma is. De tessék megmutatni, hogy amit egyszer erkölcsnek éreztünk, s bűnné ismerődött, hogy az megint erkölcs csé válik. Elképzelhető-e, hogy valamikor az irgalmat bűnnek

fogják nevezni? Elképzelhető-e, hogy erkölcsnek mondják majd a kegyetlenséget, a rablást, a paráznaságot, a rabszolga-tartást, a semmivétést?

*

Világunk életének egyik főcsodája a lelki tökéletesség felé való szakadatlan, soha vissza nem csuszamodó haladás.

*

Az emberiség története öt mondatban:

A világosság szülte az életet.

Az élet szülte az akaratot.

Az akarat szülte a bűnt.

A bűn szülte a szenvedést.

A szenvedés szülte a szeretetet.

*

Az egyes ember története csak az ami az emberiségé.

Mihelyt az értelme megvilágosodik, akarata belevánkozik a homályokba is. A bűn mindig esés. Istentől való eltávozás.

De minden bűn mögött ott sántikál a szigorú arcú bünhődés. Előbb-utóbb eléri a bűnöst és megveri.

A szenvedésből azonban egy mennyei virág fakad: a szeretet. Ez a virág magába szívja az emberi lelket, s hajlik. És az Isten végre is érte nyúl, s visszaemeli maga mellé a Világosságba.

HAZUGSÁG

Aki hazudik vagy gyáva, vagy gonosz, vagy blagueur.

Mind a három arca állati.

Szoljunk mindig igazat vagy hallgassunk.

Tolakodó ember kérdéseit utasítsuk vissza vagy viszontkérdéssel, vagy tréfával, vagy siket-séggel.

Az igazmondás elve nem azt jelenti, hogy bárkinek is nyitva van a belső fiókunk.

*

Talán mondanom se kell, hogy amikor olyan történetet beszélünk el, amelynek célzata mulattatás, a fantázia ecsetje szabadon színezhetsz. De ha a történet való emberről szól, s árnyékot vetne rá, az már a lelkiismeret táblájára íródna, ha így cselekednénk.

Az emberevést hagyjuk a vadaknak.

*

Igazat mondani olyankor, mikor más föltétlenül hazudna, mindig hőstett. Utána ugyanaz az érzés száll meg, amely győzelem után mint egy aranykehelyből itatja az embert. Dehát mit győztünk le?

SZENVEDÉS

Agyagedénybe zárt isten-sugár az ember. Edényburkolatát mozgathatja: járhat-kelhet vele, de csak a halál veheti ki, - ha ugyan maga össze nem törí a burkolatát. Dehát meg van az drótozva is erősen, s ha töröd-téped: fáj. Ime: a fájdalom is isteni bölcsességből való kelléke a rejtelmes edény szerkezetének.

*

Minden rosszra rászolgáltunk, mert magunk sülyedtünk belé.

Azok a jólelkek akik bennünket szeretnek, bizonyára sok követ elkapnak ami a fejünknek száll. Csakhogy mink arról nem tudunk. Ellenben ha valami bajt nem sikerül elhárítaniok, arról aztán bezzeg tudunk...

*

Balgatag ember az aki azt akarja, hogy mindennap derült napos legyen az idő.

*

Az orvos néha méreggel gyógyít, néha metszéssel, fűrészeléssel, és mink elfogadjuk mindazt a rosszat, hogy egészségesek legyünk.

*

Vajjon ez a földi élet a benne levő szenvedésekkel nem ehhez hasonló gyógyulási folyamata-e az örök emberi léleknek? Előre tudtuk a szenvedéseinket s a felső hatalmak időről időre kellő módon szenvedtetnek bennünket, hogy meggyógyuljunk.

*

Amelyik gyermek nem követ el bűnöket, abból nem lesz értelmes ember.

A bűnnek az a szerepe a lélek fejlesztésében ami a sajtológépnek a pénzverésben:

Minden arany erős szorításra pendül ki a gépből.

*

Nagy szenvedést átélt ember új szívet kap az Istentől.

*

A boldogságot abban az iskolában tanuljuk meg, amelyikben a tanító-mesternek a neve: *Szenvedés*.

*

A boldogtalanság felé azok haladnak legbizonyosabb úton, akik a boldogságot hajhásszák.

*

Sok pohár vizet és sok pohár bort megiszunk ezen a földön, és mindenkinek meg kell innia egynéhány nagyon keserűt.

De minden keserűség után mintha angyalkéz nyujtana az embernek egy pohár üdítő édeset.

*

Senkise szenved ártatlanul. A csecsemő se.

Éppen az ártatlannak látszó szenvedés bizonyítja, hogy életünk a Földön egy előbbi életnek a következménye.

*

Ha a lelket meg a testet úgy különváltan lehetne szemlélni, mint a bort meg a seprőjét, minden szenvedés után látnánk, hogyan tisztultunk és erősödtünk, és különödtünk.

*

?Kinek kell többet szenvednie:

Annak-e, aki mindent kész eltűrni?

Vagy annak, aki nem bír eltűrni semmit se?

*

Értelmünk erőpróbája: mennyire bírjuk sarkunk alá tiporni a lelki fájdalmainkat.

*

A szenvedő szegény állat emberarccal néz reánk.

*

Mikor baj ér bennünket azt mondjuk:

- Nincsen Isten! Nincsen isteni gondviselés! Nincs őrzőangyal!

Dehát az Isten nem száraz dajka. Azért adott az embernek észet, hogy vigyázzon magára. Különben ez a sok minden földi jaj-baj csak megerősíti azt a véleményt, hogy Istentől eltávozott lelkek vagyunk.

A föld a Világegyetem javító-intézete.

*

Mért kell szenvedniök az állatoknak?

Mért rabszolga a ló?

Mért tragédia a nyúl vége?

Mért kell elszenvednie a megfojtást a gyermek kezében jutott madárnak?

És a kínai szakács kezébe került állatok, amelyeknek elevenen hasítják fel a mellét, hogy a szivét megszoríthassák?

Az emberi lélek fellázad ezek láttára, hallatára.

De az emberi szenvedés már ezen a földön is sokszor megtalálja a megnyugtató magyarázatot, hát az állati szenvedésre is azt kell gondolnunk, hogy magyarázata:

Isten titka.

S főképpen ne feledjük, hogy embernek Istent a saját elitélő gondolatai elé, mint valami törvényszék elé állítani, - óh ez ostobaság!

*

Halastóba az okos haltenyésztő csukát is bocsát. A halak zaklatás következtében fűgékké, erősekké fejlődnek.

Vajjon a földi bajok rajtunk nem ilyen csukák-e?

*

Isteni törvény az, hogy ne legyen egyenlőség a világon. A gyengének elnyomás a sorsa. Az elnyomás szenvedés. A szenvedés mozgásra késztet. A mozgás erőt érlel. Mikor aztán ő vált erősebbé, ő az elnyomó.

- No és aki elpusztul a nyomás alatt?

- Csak a formája pusztult el. Maga az élet örök. Hát akkor olyan új formát ölt, amely erősebb a voltnál, életrevalóbb. Ez a rendje az örök változásnak.

FELEBARÁTI SZERETET

Az emberek egyrésze olyan mintha tegnap vedlette volna le az állatbőrt: még az erőszakosság, tolakodás, zsákmányvágy, álnokság, rideg önzés, méregfogak, szóval: állati tulajdonságok jellemzik őket. Még egyszer meg kell vedleniök, hogy az égi szárnyakat érezzük rajtuk.

A felebaráti szeretet nem azt jelenti, hogy az állati emberek eszközeivé süllyedjünk, velök a magunk kárával törődjünk, hanem csak akkor legyünk az övék, ha szenvednek, ha szükségbe esnek.

Azontul óvatosság és hideg nyugalom!

*

Két szem nézésének találkozása, két léleknek az érintkezése.

Fárenheit hőmérőjén nincs annyi fok, amennyivel az ilyen érintkezéseket megmérni lehetne. Mi rengeteg a különbség, mikor két összenéző szemben a gyűlölet kén-lángja pokolzik, s amikor két lélek némán megcsókolja egymást.

*

A csiga gyöngye szenvedésből terem.

Az ember gyöngye a szeretet.

EMBERSZERETET

Az *emberszeretet* elve nem azt jelenti, hogy minden embert lógni engedjünk a nyakunkon, csak azt, hogy a szenvedőt testvérünknek érezzük, és hogy mikor az emberiségről, a nemzet-ről vagy több ember érdekeiről van szó, szívesen csatlakozzunk a tőlünk telhető erővel a munkájukhoz.

De közelebbi érintkezésbe csak azokkal bocsátkozzunk, akiknek lelki fejlettsége nem alacsonyabb, mint a mienk. Ezt különben egy belső érzés folytán is megtesszük.

*

Érdekes tanulmány lehetne (Egy emberi életre méltó) ha a nemzetek legnagyobb íróiban azt vizsgálnánk: melyik, mit szeretett az embertársaiban?

Vegyük ki a magunk irodalomtörténetéből Jókait, Aranyt. A németekéből Gőtét. Az anglo-kéből: Sekszpirt, Dikkenszt. A franciákéből: Zolát. Az oroszokéből csak Dosztojevszkijt.

Jókai vizsgálatából kijön a mult század romantikus közepének a szinpadai hőse, aki meglepetésekkel dolgozik, mindenből kivágja magát, szép, erős, okos, szerencsés, de ha kivesszük a szinpadai lámpások világításából: báb.

Arany vizsgálatából kijön egy iskolázott paraszt.

Göte Fausztja nagyeszü okoskodó udvari műveltségü ember.

Zóla: különféle emberi ruhába öltöztetett csődör.

Dosztojevszkij: hideg kigyószem, de mindig melegen vérző sziv a szenvedők láttán.

Az emberfestő író tehát legjobban a maga tükörképét szereti és festi legjobban, leggyakrabban, legtökéletesebben.

*

Az ember célja a tökéletesség.

Eszköze rá a lelki tisztaság.

A tiszta lelkü tökéletes ember megismeri, hogy az élet alapja a szeretet.

Ezen a földön, a mindenféle tökéletesség világában a szeretet is tökéletlen. De fel lehet találni mégis a szeretet legtisztább sugarait a családi szeretetben és a ránk sugárzó hálában, amely jócselekedeteinkből származik.

A felsőbbrendü világokban bizonyosan tisztább és melegebb a szeretet, és nagyobb körei vannak, mint a Földön.

*

Ha kisgyermeket láttok éjjel portékát, hirlapot árulni, vagy gyufát, vagy akármit, adjatok neki ennivalót - soha pénzt. S kísértessétek haza az emberszeretetre hivatkozva a rendőrrel.

*

Mikor a jóság gyöngesség, akkor nem is jóság az, hanem gyöngesség.

*

Az emberek megmossák az arcukat, kezöket, de vajjon hány az, aki mindennap megmossa a lelkét is.

*

Bármit cselekszünk másoknak, azt is mind csak magunknak cselekedünk.

*

Becsületes család-e az, amelyikben egyik testvérnek annyi a pénze, amennyit nem bír elélni; a másikat meg annyija sincs, hogy télen melegekedhetne, ruházkozhatna, eleget ehetne.

*

Semmi sem nehezebb, mint embernek lenni emberek között.

*

A gyermek mikor sirva mutatja a fájó testrészt, ezt gondolja:

- Sajnál engem.

De mi a sajnálat?

Minek a sajnálat?

Mit használ?

A sajnálat a szeretet balsama. A gyermek közelebb van az Éghez, mint a felnőtt. S az Ég a szeretet hazája. A gyermek pedig azt véli, hogy itt is az Égben van.

*

Ha a tökéletesedés útját lépcsősnek képzeljük el, az egyik lépcsőre (az alsó lépcsőnél már feljebb), ez van írva:

- Nem mondok rosszat senkiről.

A következő lépcsőre:

- Nem is gondolok.

*

Bölcsesség aprópénze.

Sokszor elmondott valami, hogy az eszével mindenki meg van elégedve. Dehát Reomür nem csinált észmérőt. Ha majd ilyen eszköz is lesz, megláthatjuk majd mingyárt a zérus fölött, hogy már az első fokon így gondolkodunk:

- Nem bántok senkit, mert nekem is kellemetlen.

S a felső fokon:

- Mindent, amiért mások haragudnának elintézek egy vállvonással.

*

A végrendelkezők figyelmébe sokszor ajánlottam a mizerikordiánusokat, persze főképpen a magyarországi szerzetet. A tétlenkedő szerzetes rendeket a mizeriek javára el kellene nyomni. A mizerieknek kell adni minden lehető alkalmat, hogy a magyar városokban mindenütt megnyithassák a szenvedőknek az ajtóikat.

*

Az ember fejlettségének mérője:

Alsó-rendü emberben mily kiskörű a magaszeretése és az ivadék szeretése, meg legfeljebb azok szeretése, akik életének kedveznek.

Közérendü embernél már a szülőkre is kiterjed a szeretet és a feleségre is. Tiszteli a lelkiembereket és a hazát. Áldoz is ha kell, bár névtelenül soha. Szeretete kiterjed mindazokra, akiket testi szemével lát és becsül.

A felsőrendü ember szeretete kiterjed mind az emberi fajra. Érzi, tudja, hogy az élet elveszthetetlen. Munkája és földi élete tehát az emberfajé. Nagyfényességü eszméi mind a közjó zenitjén ragyognak. S mivelhogy nem magának él, meghalni is kész embertársáért.

*

Minden adósság rablánc a nyakadon, - a nyakadon, lábodon. Ha nem szorít is, nyom.

Csak egy adósság az, amely nem köt, hanem ha kötött voltál is megszabadít, amely nem nyom, hanem fölemel, - ha a gonosznak gonosz tettét hagyod megfizetetlen.

*

Címképet festetnél a boltodra?

Eredj délben a festő iskola elé, ahol a rajztanárok és festőnövendékek tanulnak.

Szólítsd meg, amelyik legkopottabb, legsoványabb.

Szebb képet kapsz és ha akarod olcsóbbat is, mint a címképgyárosnál. És egy embernél Isten küldöttje voltál.

*

Arra gondolsz, hogy téged nem szeret senki.

Eredj el az Árvaházba: - szabad a belépés! - ott százával találsz olyanokat, akiket szintén nem szeret senki.

De milyen szép lenne, ha azt kérdeznéd:

- Melyik a legárvább?

S megfognád annak a gyermeknek a kezét, megsimítanád az arcát:

- Én leszek ezután a te apád.

VISZONTSZOLGÁLAT

Ha valaki így szól hozzátok:

- Mivel háláljam meg ezt a szivességét?

Feleljétek:

- Szerezzon örömet egy olyan valakinek, akire a testi rutsága miatt kedvetlenül néz.

ELLENSÉG

Ellensége mindenkinek akad. Ez természeti törvény. Az ember akaratát az ellenállás, a küzdelem acélozza.

Mindazonáltal valahányszor fuj valaki reánk, vessünk számot magunkkal, hogy valamely cselekedetünk-e az oka?

Ha rosszat tettünk, engeszteljük meg.

Ha nem lehet, tegyünk iránta annyi jót, amennyi tőlünk telik.

Vannak azonban olyan ellenségeink is, akik nem a mi vétségünkből ellenségeink. Ezek ellen se tegyünk rosszat. Csak pajzsot emeljünk, de ne nyilazzunk vissza. Az ilyen ellenségek állati emberek. Hideg nyugalommal tartsuk szemmel őket.

Nekem a gyönyörúségeim közé tartozik az, hogy mikor lehet az ilyen ellenségemnek jót teszek, - a háta mögött. Ő ne tudja meg, mert ez meghunnyászkodás lenne. A tökeletlen ember inkább maradjon ellenségem, mintsem hogy barátommá váljék.

*

De mi gyönyörúség van abban, hogy jót teszünk olyan embernek, aki még ártalmunkra tör?

A különbség érzete, ez a gyönyörúség.

*

Amit valaki dühében cselekszik, nem ő cselekszi, hanem a dühe.

NEMEZIS

Némely embernek mintha angyali kéz egyengetné földi utját. Másiknak mintha ördögi kéz vetne tövist, tört, ásna árkot, gödröt. Némelyik emberre mintha szinte célozva hull a szerencse. Másikra szinte zuhog a szerencsétlenség.

Már a történetírás előtti népek tapasztalhatták ezt a különösséget. A közmondások élettapasztalatokon épült életfilozofiai figyelmeztetések. A görögök fantáziája istent is alkotott erre a különösségre.

Lehetetlen arra nem gondolnunk, hogy a másvilágra átjut a szeretet is, gyűlölet is. És a nagy szeretet és a nagy gyűlölet láthatatlan keze belenyulkaál némelyek sorsába.

BOLDOGSÁG KERESÉSE

Boldogok akarunk lenni. Ez minden törekvésünk.

De mi a boldogság?

A testi-embernek testi jóérzések: rakott tál, tölt kancsó, heverés, állat-gyilkolás, kártya, no meg a pénz, amely ezeknek a meg nem szünését biztosítja.

A lelki-ember tudja már, hogy ezek illékony javak; van ezeknél külön, tartósabb. Ő már a salaktalan jóra tör, olyan javakra, amely után nem marad keserű szájíz, amelyeket nem követ levertség, bánat, üresség érzete.

A lelki ember keres, kutat, fölszereli magát tudásokkal, s el-elgondolkodik:

- Ki vagyok?
- Mi vagyok?
- Hol vagyok?
- Mért élek?
- Meddig élek?
- Hol van az igazi jó?
- Mi az?

Értelmi utakon keresi a boldogságot.

*

Csak nyugodt lelkű ember lehet boldog. Akinek a homlokán nincsenek soha fellegek. Akinek a lelkében nincs soha iszap, se ő nem sároz, se őt nem sározhatják be. Minden gondolata egyenes, becsületes.

*

Emlékkönyvbe.

A múlt nem a tied, csak az utána vonuló árnyék. A jövő nem a tied, csak az elédbbe vetődő sugara.

Az óra a tied, csupán az óra, amelyben élsz. Ne siess ki belőle, ha napfényes, virágos békeséggel teljes: a világ minden üzlete nem ér fel a szívnek egy boldog órájával.

LÉLEKTAGADÓK

A lélektagadó:

- Egy-egy nagy ember (Homérosz, Szekspir, Gőte, Petőfi) egy-egy családnak sok évszázadon át lassan előre készülő gyümölcsremeke. Öröklési produktum. Egyetlen emberben száz meg száz ősi elmei értékeinek összefoglalása és megérése.

Válasz:

- Vak lelkek! Megismeritek az évszázadokon át folyton folyt előkészítését egy nagy ember megjelenésének, hát hogyan lehet el nem fogadnotok a tovább is folyton-folyható létezését? Ha oly remeket tud alkotni századokon át *következetesen* a természet, aminő egy Szekspir elméje, egyszerre *következetlenségbe* esne ha el engedné rothadni három nap alatt, mint a szemétre került uborkát.

*

A lélek-tagadó.

- Hiszen az bizonyos, hogy a test, ha megszűnt is élni, nem vesz el, csak változik, de a magunk-tudata, az én?...

Válasz:

- Hát ha a test annyira becses a mindenségnek, hogy egy molekulája se veszhet el, mért veszne el éppen az én, - az öröklés elmélete szerint a testnek időtlen idők során egyre finomodó lángja? Ha semmi se vesz el, csak formát vált, mért ne válthatna ez is formát? - vagyis másik testet. Merthiszen az én nem földi matéria tehát őmaga nem formálódhatik, csak épp hogy ruhát vált.

Ha elképzelünk egy halhatatlan hajóskapitányt, megértjük, hogy a hajó elsüllyedhet, de a kapitány mindig megmenekül s megint új hajót kormányoz. A lélek a testnek ura és kormányzója.

HÁZI JAVÍTÓINTÉZET

A lelki erőgyakorlat két sulyzója:

1. *Mindennap valamit megtenni* ami a lelki jóra irányul. Ráeröltetni az akaratomat olyasmire, amit nem szoktam. (P. türelem, mikor nem vagyok türelmes. Nyugodtság, mikor nem vagyok nyugodt. Nyájas arc, mikor haragszom. Harag elnyomása stb. (Mert a harag kinzó és ártalmas képzet-rajzokat idéz elő) stb.)

2. *Mindennap valamit meg nem tenni*, amit a test kíván. P. fölkelni korábban, mint a test óhajtana. Megtagadni egy jó falatot, csupán azért, hogy éreztessük a testtel, hogy nem ő parancsol nekünk stb.

*

Ha valaki gonoszul vagy durván, vagy csalón, vagy bármily boszantó, haragító módon viselkedik irántatok, ne fakadjatok ki ellene, se pedig ne pöröljétek, ne panaszoljátok be sehol. Mert az az ember mások iránt is csakolyan lesz és mások nem lesznek türelmesek. Hát hagyjátok másokra a megtorlást. A főgondolat az élet kellemetlenségeiben mindig az legyen, hogy a megtorlás is kellemetlenség, hát hagyjuk az élet egyéb rosszai között.

Okos ember-e az, aki a saját fejére rak tüzet?

A haragvó ember ezt cselekszi.

*

A gyűlölet magunk védelmére készítő természetes érzés nekünk ártalmas emberek vagy emberfajok iránt, - ha pszichológiai és természet ismereti tudományunk nincsen. (Aki mindent megért, nem érez gyűlöletet az ellensége iránt se.) Érzésnek bizonyára kellemetlen érzés és ha másvalakiben nyilvánul, utálatos.

Ha tehát tudományotok nincs arra, hogy valami efféle érzésteket nyugodt szemmel viseljétek, legalább ne beszéljétek róla, vagy hogy épp az ellenkezőjét mondjátok annak, amit éreztetek.

S akkor az angyalok nyelvén beszéltek.

*

Legnagyobb ellenségünk a harag. De nem az, amelyik másoknak a szivéből ront reánk. Az ellen védekezhetünk. Hanem a magunk haragja.

ÉLETCÉL

Az életet többnyire azért hibázzák el az emberek, mert azt tartják, hogy ez a Föld a világ.

Kukacgondolkodás. A kukac nem is gondolkodhatik másképp, mert az élete a bomlásra került hulladékokban, potyadékokban folyik le, s életének célja, hogy azt a rothadékony anyagot élőhússá változtassa.

De az ember nem kukac. Az ember csak annyit eszik, amennyit a teste fentartása kíván. Nem több ez, mint amennyi olajat a gép fogyaszt. Azért van-e alkotva a gép, hogy olajat fogyasszon?

Az ember is láthatja, hogy életének feladata nem az evés, nem a test eltetése. Semmi munkája nincs az emberi testnek a természet anyagcseréjében, váltógazdaságában. Az ember magáért él és más emberekért. Az ember nem a testéért él, hanem a teste él az emberért. Tehát nem ő van a Földért, hanem a Föld őérette.

De ha nem a Földért vagyunk a Földön, akkor ránk nézve nem is lehet a Föld az egész Világ.

Följegyzéseimben gyakorta ismétlődik ez a két szó: *testi-ember*, *lelki-ember*. Tisztán kell értenetek ezt a két kifejezést.

*

Ha vén halottnak a sirgödör szélén még egyszer megnyilhatna az ajka, valamennyi azt mondaná:

- Bolondul éltem!

Mert valamennyi úgy élt ezen a Földön, mintha ez volna az örökkévalóság helye, s ő az elején érezte magát a végtelen időnek, úgy robotolt, verejtékezett, gyűjtött, rendezkedett, hogy az elején túl aztán jól élhessen. S egyszercsak, maga se tudja hogyan: ott fekszik a sirnál.

Tehát élt, de mégse élt. S erre nem eszmélkedett előbb.

Ha visszanézhetnénk a temető kapujából, bizony sokan elmondhatnánk: életünk idáig való útja nem volt egyéb, csak nyugtalanság a nyugalomért.

*

Születése mindennek: növénynek, állatnak, embernek a természet nagy gondosságában történik. Halála lehet minden kis eshetőség.

Nyilvánvaló, hogy az ember életében az életküzdelem (az előttünk ismeretlen célú) fontosabb, mint a test nagyidőre való biztosítása.

A test elvégre is szenvedésekre kötelezi az embert, s elég ebből amennyi ér bennünket.

A Teremtő bizonyára alkothatta volna az emberi testet évezrekig nyuló életre. Csak a sejtek vénülésének törvényén kellett volna egy kis változtatás.

De az élet célja nem a földi.

*

A panaszos közmondás: Egy apa eltart 9 gyermeket stb.

A valóság az, hogy az apa a gyermekben maga magát érzi. (Az a gyermek is ő.) A gyermek azonban az apját anyját más személynek érzi.

S ez így jó. Az apa, anya ne szakadhasson el a gyermekétől, de a gyermek szakadhasson el, élhesse a maga életét a maga teljes különvalóságában.

Mennyire azonos törvény: fa és a gyümölcse.

ÉLETPÁLYA

Legjobb foglalkozás az, amely a természethez köti az embert. Tehát: a gazdálkodás, erdészet, földmérés, hajózás, halászat stb.

A városi és szobai foglalkozásban az boldogul legjobban, aki specialista. Aki olyat tud, amit más nem tud, kívül áll a versengésen és hamar meggazdagodik.

Tárgyakban is annak van legnagyobb értéke, ami egy, amilyen nincs több.

A tucat tárgy és tucat ember értéktelen a társadalomnak.

*

Nagy Frigyesnek tulajdonítják azt a mondást, hogy a nap huszonnégy órájából nyolc legyen a munka, nyolc a test üdülése, nyolc az alvás.

Ti a munka nyolc óráját a lélek nyolc órájának tekintsétek.

Ezt a nyolc órát azonban össze kell keverni a testi nyolc órával, mert egyfolytában nyolc órai lelki munka sok.

Délelőtt végezzétek azokat az értelmi munkákat, amelyekhez erő és világosság kell, a délutáni időre hagyjátok az olvasást s a művészetekkel való foglalkozást.

Ebéd után egy órát pihenni kell.

ÉLETUTAINK

Életutaink...

Homályosak, mint a földre került üveg. Régi fehérségüket, fényüket szenvedéssel kapjuk vissza. Innen van, hogy a földi életre ember embertől születik. A széthullt láncszemeknek összekapcsolódása ez. Kinézzük magunknak a más élőket és a szívükhöz kapcsolódunk. De mert a jövőt nem tudhatjuk előre, az előre megvizsgált jellemek és körülmények olymódon változhatnak, hogy életünk elhibázódik. Akkor aztán újra meg újra kezdjük a testi életet.

*

De merőben elhibázott élet nincsen. Mindenki magával hozza az előbbi testi életekben szerzett erőket. Lám a kis almamagban is benne van, hogy szercsika lesz-e vagy sikulai vagy pedig aranyparmén. Mink ha nem is tudunk erről, a hajlamaink szerint fejlődünk és csak érett korunkban vesszük észre, hogy micsoda erők lappangtak bennünk már gyermekkorunkban.

Az is elhibázása az életnek, ha minden munkánk és gondolatunk a vagyonszerzés. Gyűjtünk először azért, hogy a hét sovány esztendőre meglegyünk. Gyűjtünk aztán, hogy bőségben éljünk, azután hogy gyermekeinknek ne kelljen dolgozniok, s még azután is gyűjtünk, mert megszoktuk, mert a célt elfelejtettük. Már nem azért gyűjtünk, hogy éljünk, hanem azért éljünk, hogy gyűjtsünk. És gyűjtünk, gyűjtünk: nincs semmi gondolatunk, semmi vágyunk, cselekvésünk, csak a gyűjtés, a pénz-szaporítás. Végre a halál lerántja a kezünket a pénzes zacskóról.

- Helyesen élt-e az ilyen ember?

Az élet munka, de az ember nem höröcsög. Az élet célja: fejlődés a tökéletesség felé. A munka csak lépcső. A templom feljebb van. Aki céltalanul, vakon megyen a lépcsőn, falba ütközik. S a mi lábunk járja-e a gyermekünk utját is? Ahogy a mi életünk egyik feladata a munka volt, az utánunk következő nemzedéknek is az lesz. Mi végezzük el az ő munkájukat is? Oda akasszuk az almát a csemetére, s azt mondjuk neki:

- Sohse fáradj a gyümölcsözéssel lelkem, ime mink már helyetted is gyümölcsöztünk!?

Hát mármost ő mit csináljon?

Az ember vagy épít vagy rombol, de cselekednie kell.

Ha a mi utódunk is az utódoknak él, ő is elvesztegeti a maga életét. Ha nem él az utódoknak, rombolni fog: pazarló lesz, kártyás, lófuttató, puskahordozó, cigányozó, verekedő, szóval: - előkelő ember. Ritkán történik, hogy az ilyenek uj teret találnak a cselekvésre.

Ti tehát dolgozzatok: szántsatok, vessetek, arassatok. De bűn lenne annyi magot összehalmoznotok, hogy az utódoknak se szántani, se vetni ne kelljen! Amint megvan az inség ellen a biztosíték, fordítsatok gondotokat a lelki életek fejlesztésére. Cimeretek ne az aranyborju legyen, hanem a rab gólya, a nyirott-szárnyu, Földhöz leláncolt angyal, amint fölfelé méláz.

*

Vége.